

לשעה ולדורות

גליזן זכרון מיוחד לזכרו של
רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זי"ע
15 שנים להסתלקותו

הפּעלס

בפתח הגליון

בהזדמנויות שונות

היה רגיל רבינו הגדול מרן זיע"א לספר בהתרגשות עצומה, עד כדי בכי, את המעשה באותו יהודי זקן, כבן תשעים שנה, בן העיר סלוצק. מלומד היה בייסורים גדולים וכל ימיו היו מלאי צרות כרימון. אולם מדי שנה בשנה, במוצאי יום הכיפורים, היה נכנס למעונו של רב העיר, ורוקד עמו בניגון מיוחד. קבלה הייתה בידו שאת הניגון הזה ששר הוא לפני הרב, שר גר הצדק הגרף פוטוצקי בשעה שהוליכוהו לעלות על המוקד על קידוש שמו יתברך.

באותן הזדמנויות בהן סיפר רבינו הגדול זיע"א את המעשה הזה, היה מוסיף ומציין בהרחבה את אותו מעשה ידוע בגרף פוטוצקי שנולד בבית המלוכה, ולאחר שהתגייר הופעלו עליו לחצים גדולים לשוב לבית הוריו ואל דתם. כאשר סירב, דנוהו להישקף על המוקד בנוכחות בני משפחתו, אנשי המלוכה ונכבדי המקום. בדרכו למוקד, המשיך ותיאר רבינו הגדול מרן זיע"א, שר הגרף פוטוצקי את המילים מן הסיפור: "אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אברהם שושבעת לו בהר המוריה".

וביאר רבינו הגדול מרן זיע"א, כי הגרף פוטוצקי לא חשש ולא ירא מאותה אש לזהות אליה הובל. אדרבה, צעד הוא אליה מתוך שירה וזמרה, שכן ידע הוא היטב כי היישר מן המוקד עולה נשמתו הזכה אל הקב"ה המצפה ומייחל לנפש זכה כמותו. מה פלא שנשמתו התרוננה ושמחה? ! - כך, המשיך מרן זיע"א ואמר, גם אותו זקן ושבע ימים שכל ימיו סבל נוראות, ידע והכיר את האמת כי ליהודי אף פעם לא רע ואין אף צרה היכולה לדכא את רוחו. שכן גם בתוככי הייסורים נמצא הוא במחיצתו של הקב"ה ובעתיד יניבו אותם ייסורים ארעיים אושר נצחי בל יתואר.

בחשכת הגלות הנוראה בה אנו מצויים בעת הזו, מקיפים את העם היהודי בכלל ואת ציבור היראים לדבר ד' בפרט מכאובים רבים. בכל יום ויום מתגברים אויבינו מבית ומחוץ המבקשים את נפשנו, הרוחנית והגשמית. אויבי העם היהודי מרימים ראש, מתעצמים ומתחמשים בכל כלי נשק אפשרי. גם מבית, אויבי התורה והדת היהודית פועלים בשיטות מתוחכמות ובתחבולות שלא שערום אבותיהם. בכל יום ויום מתגברת שנאתם ודרכם הרעה לא יודעת מנוח. מבקשים הם להכות ולחבל בבני התורה ועמליה בקדושה ועושים מעל ומעבר ליכולתם על מנת לקעקע את חומות הקדושה והפלת המחיצות הברורות שנוסדו, הוקמו ונבנו על ידי רבותינו הגדולים מצוקי ארץ זיע"א. אין לנו יום שאין קללתו מרובה משל חברו בכל הנוגע למלחמתם העיקשת בכל מה שריח יהדות נודף ממנו.

לכאורה אמורים היינו ללכת שפופי קומה ונטולי יכולת לעמוד כנגדם. על פניו אמורים היינו להיות מדוכדכים ופגועים עד דכדוכה של נפש נוכח מצבנו הקשה שאינו זוכה כלל ליחס נכון מכל סביבותינו. אולם בלומדנו את דברי תורתנו, שיחותינו, הדרכותינו והוראותינו של רבינו הגדול מרן זיע"א, בהכירנו את דרכו ובהיצמדותנו למורשתו העילאית, מלאים אנו שמחה, ואושר וגיל מציף את ליבנו. אדרבה, ליהודי אף פעם לא רע, ואין אף צרה היכולה לדכא את רוחנו, שכן גם אם סובלים אנו ייסורים קשים, גם אם מתמודדים אנו עם גלים גבוהים וסוחפים, אשרינו שנמצאים אנו במחיצתו של הקב"ה ועושים אנו את רצונו.

במוסף ייחודי זה היוצא לאור במלאות חמש עשרה שנים לפטירתו של רבינו הגדול מרן זיע"א, השתדלנו לעמוד ולעקוב אחר פועלו ושירת חייו ארוכת השנים של מרן זיע"א. סופרי "הפסל" - בטאון עולם התורה ישבו שעות ארוכות במחיצתם של ראשי הישיבות, רבני הקהילות ויושבי על מדין, וכן לצדם של תלמידיו הגדולים, מקורביו ובני ביתו, על מנת ללקט באחריות ולהעבירם כנתינתם וכשמיעתם לקוראים הנכבדים.

אנו תפילה שנזכה להמשיך לשאת ברמה את דרכו ואת מורשתו ולהנחיל לדורות הבאים כי בכל רגע נתון, גם אם מלא הוא קשיים והתמודדויות, ואפילו אם נראה כי עומדים אנו לבדנו מול אותם גלים עכורים המתגברים ומתחזקים, נבין ונפנים היטב כי נמצאים אנו במחיצתו של הקב"ה - ולאושרנו אין גבול ומידה.

ישעיהו ויין

רבינו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א

כתר תורה לשמה

משא המספד השנתי במוצאי "שבת חזון איש" - אבי עזרי"ל פרשת וירא תשע"ז,
בבית המדרש צעירי ישיבת פוניבז' בני ברק

ברשות כל הקהל הקדוש הזה, גדולי התורה.

התאספנו כאן כדי להתחזק, שהרי דברי תורה תמיד צריכים חיזוק, ולשון רש"י הקדוש (ברכות ל"ב) "שיתחזק בהם אדם תמיד ובכל כוחו", וזה צורך שיש בכל זמן, ובפרט בזמנים שהם זמנים קשים. וכידוע הרבה תקופות קשות כבר עברו על כלל ישראל, קשה לפרט, אך גם הזמן הזה הוא זמן של זמנים קשים, שצריך בהם הרבה חיזוק.

התאספנו בזמן של יומא דהילולא של גדולי ישראל, אותם גדולי הדורות שהקב"ה השאיר לנו, ובהם רואים בחוש, איך מתקיימת ההבטחה של 'לא מאסתים ולא געלתים', גדולי ישראל שהאירו לנו את הדרך, והיו לנו לעינים ממש, הלואי שנוכל לילך לאורם, לחיות את האין לנו שיוור אלא התורה הזאת.

אני רגיל להזכיר את אותם גדולי הדורות, שאנחנו נמצאים ממש סמוך ונראה ליום ההילולא שלהם, ואף שהדברים הם דברים פשוטים ביותר, דברים שעד לא מזמן - ואולי גם כיום יש כאלה - שהיו פשוטים, אומר דברים שעד לא לפני זמן - אולי גם עכשיו קצת - היו פשוטים לכל בר בי רב, עוד לפני שהוא בגיל שהוא 'מופלא'... אך אף שהדברים פשוטים, הרי שאמרו חז"ל "חיים הם למוצאיאם - אל תקרי למוצאיאם, אלא למוצאיאם בפה", הרי שצריך להוציא את הדברים הפשוטים בפה, ולהתחזק.

שתהיו עמלים בתורה

ובימים הללו, יום ההילולא לרבינו הגדול אשר החזיר עטרה ליושנה בלימוד התורה רבינו החזו"א, כאשר היה זמן, ועודני זוכר מצעירותי אבלדחט"א, את המציאות הזו, שהיה באיזה שהיא בחינה 'חושך יכסה ארץ', אחרי החורבן הנורא שהיה בעולם, חורבן גדול שלכאורה לא היה כך מימי בראשית, חורבן כזה שכל אומות העולם השתתפו בזה, והיתה מציאות של בלבול גדול אצל שלומי אמוני ישראל ממש, למי שידוע, ואין הזמן להאריך בזה הרבה, צריך לשכוח את הפרט הזה.

ואז, עוד לפני המלחמה, שלח הקב"ה למחיה את האור הגדול והנורא, רבינו ה'חזון איש' שהחזיר עטרה ליושנה, ואלמלי הוא אפשר להעיד ח"ו מה שהיה

קורה...

והדבר הראשון היה בעמלו הנורא בתורה, "שתהיו עמלים בתורה", וכל אחד יודע שתורה נקנית רק בעמל ויגיעה, ואני רגיל לומר בעניי, במה שהקשו המפרשים על דרשת חז"ל "אם בחוקתי תלכן שתהיו עמלים בתורה", ומקשים היכן רמוז בפסוק הענין של ה"עמל".

אך בפשיטות הדבר הוא, שדרשת חז"ל באה לרבות, אחרי שיש "מצוותי" הרי ש"חוקתי" זה לימוד התורה, וזה הוא הריבוי, אך ה"עמל", בתורה, לזה לא צריך רמז בלשון הכתוב, כי תורה נקנית רק עם עמל, ואם מרבים מהכתוב תורה, הרי שזה עמל התורה [ובפרט התורה שבעל פה].

לא מאסתים ולא געלתים

וכפי שאמרנו, בעת שהיו זמנים קשים לכלל ישראל, כשהיתה תקופה קשה ונוראה, ויש מקום ופתח ליצר הרע לומר "מספיק, די, אי אפשר לתבוע כל כך הרבה, אחרי כאלה צרות", ואז קם רבינו החזו"א שהיה

יחיד ומיוחד בעמלו הנורא, והראה מה זה עמל התורה, ובקיום להלכה ולמעשה, ולא התחשב עם סברות וטענות שזה "קשה", ובודאי בזה התקיימה ההבטחה שיש לכלל ישראל של "לא מאסתים ולא געלתים", כשדמות הענק שבענקים, השפיעה על הדור כולו, יזכנו ד' ללכת בדרך הזה.

והדרך הזו אינה חדשה ח"ו אלא זה הדרך שקיבלנו ממשה רבינו בהר סיני, והחובה לחיות ולדעת את זה היא עיקר העיקרים, ובכל יום אנו אומרים בקריאת שמע "אשר אנכי מצוה היום" ואמרו חז"ל "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים", זו לא חומרא, זה לא הידור, זה עיקר העיקרים, זה חלק מה'קבלת עול מלכות שמים', ואם ח"ו זה לא כמו היום, אז חסר בעיקר הדבר.

יהיו בעיניך כחדשים, ממש

ובדבר שהוא ישן, שהיה לפני זמן, שייך לחשוב, האם זה שייך לעכשיו, אולי עבר זמן, אולי עכשיו זה זמן אחר, אך כשהמציאות היא שזה "היום", אם היום

קיבלנו את הדברים מהר סיני, מה שייך כבר להגיד שח"ו נשתנה משהו, לא תהיה כזאת בישראל.

זה העיקר הגדול, וכשחיים את זה וחיים את התורה "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים", ומקיימים את הציווי של "אשר אנכי מצוה היום", ומה שהיה אתמול זה לא מה שיהיה היום, וכלשון חז"ל "כדיטוגמא חדשה" - "אבל הקדוש ברוך הוא יתברך שמו אומר לישראל קראו ק"ש דיטוגמא דידי, הרי לא הטרחתי עליכם לקרותה לא עומדים ולא פרועי ראש, אלא בלכתך בדרך אבל באימה וביראה וברתת ובזיע מיהא צריך". צריכים להבין בכל קריאת שמע, שהגיע היום דבר חדש הגיע ציווי חדש מהמלך.

וכשהגיע מן רבינו הגדול נהורא דעלמא הרב מבריסק זללה"ה לירושלים, אמרו שרואים "קריאת שמע חדשה..." ומה שייך לכאורה לומר כן, אך זה המשמעות של בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, ממש חדש. ואין זה דברי רמז או התעוררות, אלא ציווי בכתוב בתורת ד', "הלא כה דברי כאש", כגחלי אש ממש, ודבר אלוקינו

וקדמה", הקב"ה הבטיח לאאע"ה, והנה אשתו מתה, והוא משתחוה לעם הארץ בשביל למצוא חלקת קבר, ולא מהרהרים, לא הפשט שלא באו בטענות, אלא לא מהרהרים כלל, ואת זה ראינו בחוש אצל הרב מטשעבין, שכולו היה תורה ודבר ד', וכשעשה חסדים לחזק לב נשברים, בשמחה ומיד חזר לתלמודו, כי לא מהרהרים שום דבר, כי הוא חי ויודע שאנחנו עבדי ד' והקב"ה נתן את התורה, ואין שום דבר אחר.

אורם של גדולי ישראל השפיע על כולם

ואחרי זה בא רבינו הגדול הגר"מ שך זל"ה, שהחזיק בעוז ובגבורה, והמשיך את מה שפתחו גדולי עולם, הם ישבו בבית והאור הגדול שלהם השפיע על העולם כולו, על עמל התורה, ועל כבוד התורה, בעמל שהיה עד הסוף.

וכידוע גם מרנא החזו"א, שאני יודע מדברים נוראים שהתבטא על גדולתו של בעל ה'אבי עזרי' זל"ה, וכידוע וממה שראינו בעינינו, את הרב מבריסק זל"ה, מה שהתבטא, והתבטא על חידושים שאמר ש"יש לו הסכמה על זה מר' לייזר". הם החשיבו אותו, ונתנו כתר על ראשו, היו אלו ימים יקרים, שהשאיפה היתה לעשות מה שהקב"ה רוצה מאתנו, ולקיים באמת מה שהקב"ה רוצה, מה שהתורה רוצה, בלי צירופים או שיקולים, שזה זמן שאפשר או שאי אפשר ח"ו, ואלו היו דברים שמובנים לכל.

זך ונקי

אצל מרן זצוק"ל, ידעו שהוא זך ונקי וללא נגיעות, זכיתי להיות אצלו, בשעה שהוא ישב ובכה ואמר, אני זוכר מה היה אחרי הזמן של ה'חפץ חיים'... והמשיך רבינו זל"ה בבכיה של ממש, לתבוע מעצמו, עד

הדברים שבקדושה, תפילה, ושבת המתנה הגדולה שנתן לנו הקב"ה, ומוכרח שיהיה יום אחד משבעה הימים שיהיה שבת, שזה מקור הקדושה, ואדם יכול ח"ו להפוך את יום המנוחה, ליום בטלה חס ושלום. אך אם אדם חי את הדברים כראוי, ונמצא במציאות בה הוא חי את השבת כראוי באיזו מידה כנכון, ויש לו מציאות שהוא טועם מקדושת השבת, "טועמיה חיים זכו", ביום השבת ובתפילת השבת, שהיא כלשון הגר"א באגרתו "קודש קודשים", שהיא לפנינו, אותה נתן לנו הקב"ה לטוב לנו, ואנחנו דוחים את זה ח"ו, וכך הוא בכל הדברים הגדולים והמעלות הגדולות והמתנות הגדולות שנתן לנו הקב"ה.

חבל על דאבדין

ובזה ראינו בעינינו, אצל הרב מטשעבין זל"ה, הייתי אבלדחט"א בשכונתו, בבחינת "מתי יגיעו מעשי", איך תמיד הוא היה בשמחת התורה, סיפורי פעם פה, איך כשהייתי מגיע לביתו, וכשעדיין לא היה בביתו, הרבעצין שלו, אם הבנים, היתה קצת משיחה את צערה, כדרך האדם אך כשהיה נראה שהוא כבר צריך להגיע, מיד הפסיקה ואמרה: 'עוד מעט הרב מגיע, ולא רוצה שידברו על זה'.

תמיד הוא היה בשמחה, תמיד באמצע הלימוד, הרגישו את זה בחוש, וזה ה"חייב אדם לומר" שראו בחוש. שהרי באבות הקדושים אמרו חז"ל, "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בקל ש-ק"י ושמי ד' לא נודעתי להם" - אמר לו הקב"ה למשה, משה רבינו ש"לא קם כמשה" ואומר לו הקב"ה: חבל על דאבדין ולא משתכחין, ורק הקב"ה יכול להעיד ש"לא הרהרו אחר מדות".

והכוונה ב"לא הרהרו" לא ח"ו שלא בעטו, אלא חיו תמיד דבוקים בקב"ה, הקב"ה מבטיח לאאע"ה "ופרצת ימה

שהעיבוד היה לשמה ונכתב לשמה, וכששומעים את קריאת התורה ב"אימה ביראה ברתת ובזיע" כל' חז"ל, כאילו עכשיו קיבלנו את התורה, ומשמע שזו היא המציאות של קריאת התורה, זו לא "הרגשה" אלא כך הם דברי חז"ל שכל דבריהם כגחלי אש, שכל מה שקוראים בתורה, הרי זה כאילו כעת קיבלנו, וזה דבר ששייך לכל אחד ואחד, נוגם זה בבחינה של תורה מונחת בקרן זוית - כל הרוצה ליטול יבוא ויטול].

ואמרו חז"ל, שלושה כתרים הם... וכתר תורה, שהוא הכתר הכי גדול עומד על גביהם, והכוונה בזה, שהרי לא שייך שאדם יהיה לו קנאה ושנאה על כתר כהונה ומלכות, רק אם אדם באמת מתאוה לדבר האמיתי, ומתקנא במה שזכו הכהונה והמלכות, ושואף להגיע לדרגות הגבוהות, ולהשתייך לזה, ואומרים לו, יש לך את הכתר שעולה על גביהם, יש לך כתר המונח לפנינו, כתר תורה, כשבכל יום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", כי הבריה מחויבת להגיב על זה, על עלבונה של תורה, כי אם אדם שהתורה לפניו, לא ניגש ולא עמל, הרי אין לך עלבון גדול מזה.

לחיות את הדברים כראוי

וכדאי להזכיר, כי יש מציאות שיש לנו גם בכל קריאת התורה, בכל שבת, ולא מדובר ח"ו באדם שמבולבל וטרוד מרוב יצרו ורחוק ח"ו, ואינו שומע, ואם אנחנו באים לשמוע קריאת התורה, למה שלא נמצה את המצב הנורא הזה, לחשוב, לשמוע, להשתייך למילים האלו, להעמיד את עצמך כאילו אתה שומע את הדברים מפי משה רבינו, ואם חז"ל אומרים שזה שייך, אז זה שייך לכל אחד ואחד, אם כך אדם מכין את לבבו, הוא משתייך למציאות הזו, ולמה לדחות את זה מאתנו, וכך זה בכל

יקום לעולם' ו"קול גדול ולא יסף" זה מיסודי התורה הכל מתחדש, ו'כחדשים', הכוונה שזה ממש חדשים, וכשראו את הרב מבריסק זל"ה ראו קר"ש "כחדשה", ובקבלת עול מלכות שמים לא שייך שום סברות, רק כחדשים ממש.

אני רגיל להזכיר גם הזמן הזה הוא גם אותו זמן שנפטר רבינו שר התורה מטשעבין זכר צדיק וקדוש לברכה. שאבדל לחיים, גרנו בשכונות. הוא הגיע מהחורבן הנורא, ושם היו לו שני בנים גאוניים, אחד היה חתן של רבי מנחם זעמבא. שניהם היו גאוניים גדולים, שהיו עשויים להיות גאוני הדור ממש, ואמרו עליהם ושמעתי ממי שהכירום שהיו רק תורה, 'נאר תורה', ללא שום דברים אחרים, ושניהם נהרגו עם עוד מבני המשפחה. ועל אף הכל, לא ראו עליו כלום, כל כולו היה תמיד 'לא פסק פומיה מגירסא'. לא ניכר אצלו שום דבר. והבית שלהם היה בית מלא בשמחה, תמיד היה בעומק הלימוד בשמחה.

מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי

זהו הוא למעשה הלימוד מהפרשיות של האבות שבהם אנו נמצאים, שהרי אמרו חז"ל וחיבו אותנו בתנא דבי אליהו, "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי", והפשט הפשוט הוא שאף שהדבר הראשון בהלכות מוסר ודעות הוא 'דע את עצמך', והרי לכל אדם יש לו עוד כמה חסרונות לפני היותו כאברהם, יצחק ויעקב... אבל חז"ל חיבו אותנו לדעת לאן עלינו לשאוף, כי התחלת ההבנה והשכל בעבודת ד', הוא לדעת לאן עליו להגיע, ומשל לאדם שהוא בעל חוב גדול, ואינו יכול כעת לפרוע כל חובו, בודאי לא יאמר לא אעשה כלום, אלא חייב שידע האדם עד היכן הוא נתבע, וממילא יתחיל ממצבו הנוכחי כמה שהוא יכול להתאמץ ובשיא הכח. לחשוב גבוה מעל גבוה, להתייגע יותר ויותר.

כי כל אדם נתבע עד סוף כוחו, ועד כמה שיש בו, ואין אדם מיותר בעולם ח"ו, יש מדרשים רבים ומעתיקים לשון הזהרה הק', שכל אדם יש לו חלק משלו בתורה ובעבודה ובתפילה, כל אדם הוא אות בתורה, וכידוע דברי רבינו הגר"א ז"ל, שבתורה הקדושה מרומו שמו של כל אדם, וכל מציאותו ודרכיו ומעשיו, אין אדם שהוא בטל ומיותר חלילה, ולכלל חסרה השלימות שלו. וכמו שלתקן את הקטורת והלבונה, צריכים את החלבנה, והלבונה לא יכול לפעול בלי החלבנה, וברוחניות יש כלל לא יכול לתקן אם חסר חלבנה, וברוחניות אין "בכלל מאתים מנה", אלא כל אחד ואחד במה שיש לו, מחויב עד תמצית כוחו, מחויב לדעת מה מבקשים ממנו ולפעול בכל כוחות נפשו עד הסוף.

מציאות ששייכת לכל אחד עם הייחודיות שלו

האבות הקדושים הם פתחו את הדרך, וכידוע, שכאשר קוראים את הפרשיות בתורה, יש השפעה שאינה מכח מציאות הזמן, אלא מעצם המציאות שכלל ישראל קוראים את הפרשיות בתורה בס"ת כשר

אפשר או לעלות גבוה מעל גבוה, או ח"ו לפול לשאול תחתית, וכך היה בעת שחטאו בעגל, כשעלה משה למרום, וכן הוא כשיש זמנים ומצבים מיוחדים, או שמתחזקים ועושים תשובה ובוה זמן שראוי לגאולה או שאז ח"ו להיפך.

ובאותו זמן של דור ההפלה, עם הכפירה הנוראה, עמד א"א ע"ה, "אחד היה אברהם", כל העולם כצד אחד ואאע"ה מעבר השני, וכן למדנו מדברי יהושע כשנכנסו בני ישראל לא"י ואמר להם: "בחרו לכם היום את מי תעבדון... ואנכי וביתי נעבד את ד'". והרי זו היא נבואה שנאמרה לדורות ביהושע, וכידוע שכל נבואה שנכתבה הוצרכה לדורות, וכדברי הגמרא "הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפליים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה", ואני רגיל בעניי לומר, כי בודאי שהיה ניתן ללמוד מנבואתם של כל אלו הנביאים שלא נכתבו, כי הרי אפילו שיחת חולין של ת"ח צריכה תלמוד, ובודאי דבר ד' לעולם יעמוד, אך מבואר כאן שאותן שנכתבו היינו שנכתבו ממש למעשה לכל דור ודור. ואם נכתב ספרי הנביאים שכשנכנסו לא"י אמר להם יהושע, "בחרו לכם היום את מי תעבדון... ואנכי וביתי נעבד את ד'", זה דבר שהוצרך לדורות וגם היום כל אחד צריך לדעת.

ישרים - להחזיר העולם ליורו

ובאו האבות הקדושים, בעיקר לתקן את הקלקול של אדם הראשון, שאף שעשה ב"חשבונות רבים", וביאר רבינו הגר"א ז"ל, שהחשבונות היו לשם שמים, כי הוא רצה להביא את הרע לתוכו כדי להתגבר עליו, אך הוא נמשך לחכמת הטבע, ולשון חז"ל במדרש, שהגויים הם קרבי אדמה, אך הוא היה צריך להידבק בשורש השורשים של החכמה, שתחיה בעליה, כי מי שקשור לקב"ה, למקור החכמה, של מלך חפץ בחיים, דבוק בחיים האמיתיים. ואחר החטא, היה צריך לכוון ולהרים מחדש את העולם, שיהיה ראוי למתן תורה, וזה היה תפקידם של האבות "האיתנים מוסדי ארץ", האיתנים מוסדי ארץ אלו האבות, שאחר כך כענק על גבי ענק הגיעו עד למרע"ה שהוריד את התורה לארץ, הם היו צריכים לטהר את העולם הזה בדוקא, וכלשון חז"ל "מקודם אלוקי השמים ועכשיו אלוקי הארץ", את זה עשו האבות הקדושים זה הם הכינו, ולכן נקראו ישרים, בתפקידם להחזיר את העולם לתיקונו.

המציאות של האדם ישר - בדרגות בלי גבול

וכך הוא גם לשון רבינו הרמב"ם הידוע "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ד' לשרתו ולעובדו לדעה את ד', והלך ישר כמו שעשהו אלוקים", בשיא השלימות, הקב"ה ברא את האדם ישר, ולא צריך לחדש יש מאין ממשהו אחר להוריד כל הקלקולים והעקמומיות מה שהיה.

סדרת תמונות מביקור היסטורי של רבינו הגדול מן זיע"א בבית מן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל בפרסום ראשון באדיבות הרב י. ב. שליט"א

נוראים, ובלא זה העולם לא היה קיים, אבל זה היה רק להמשיך שלא יכשלו, אבל האבות באו להתחיל הכל מבראשית, לתקן את העולמות, אחר שאדה"ר קלקל את כל הבריאה ונפלו כל העולמות, אז בא א"א בכל מציאות נפשו, ושאל וכי יש בירה בלא מנהיג.

ההשגות הגדולות, דוקא בזמנים הקשים

ומבואר במדרש, שכשהכיר אברהם את בוראו, זה היה דווקא בזמן שהיתה הכפירה הנוראה של דור הפלגה, כשהיה זמן, וכמו תמיד יש זמנים מיוחדים, שבהם

עודן הרי שנפל, ואז הרע נהפך למציאות, ואז הוא נתן לו את כל השליטה.

ויהי האדם לנפש חיה

ובעת שנברא האדם, "ויהי האדם לנפש חיה", נתן לו הקב"ה את הכח לא רק לזרוע ולחרוש אלא לפעול ולשלוט על כל העולמות (וכפי שמרחיב בזה נפש החיים), ויש כח באדם, או להוסיף כוח בפמליה של מעלה, או ח"ו להחיש כוח פמליה של מעלה, וכשחטא אדה"ר הוא הפך את הרע למציאות.

ובזה היתה כל מעלת האבות לתקן את הקלקול הנורא, ואף שהיו עד אז גם צדיקים

כמה שחסר לו בתורה וב'לשמה', וזה היה ממש באנחות, אך בסוף הוא אמר, שמה שהוא כן יכול לומר בשקט בעולם האמת, שהוא היה "עוסק בצרכי ציבור באמונה..." ומרן הגר"ש זלה"ה אמר לי שזה השבח הכי גדול על מרן בעל ה"אבי עזרי" זלה"ה. וכבר הזכרתי מה ששמעתי מרבותינו אאמו"ר זלה"ה וממרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, ששניהם התבטאו ואמרו שהרבה זמן לא היה לכלל ישראל מנהיג שכזה.

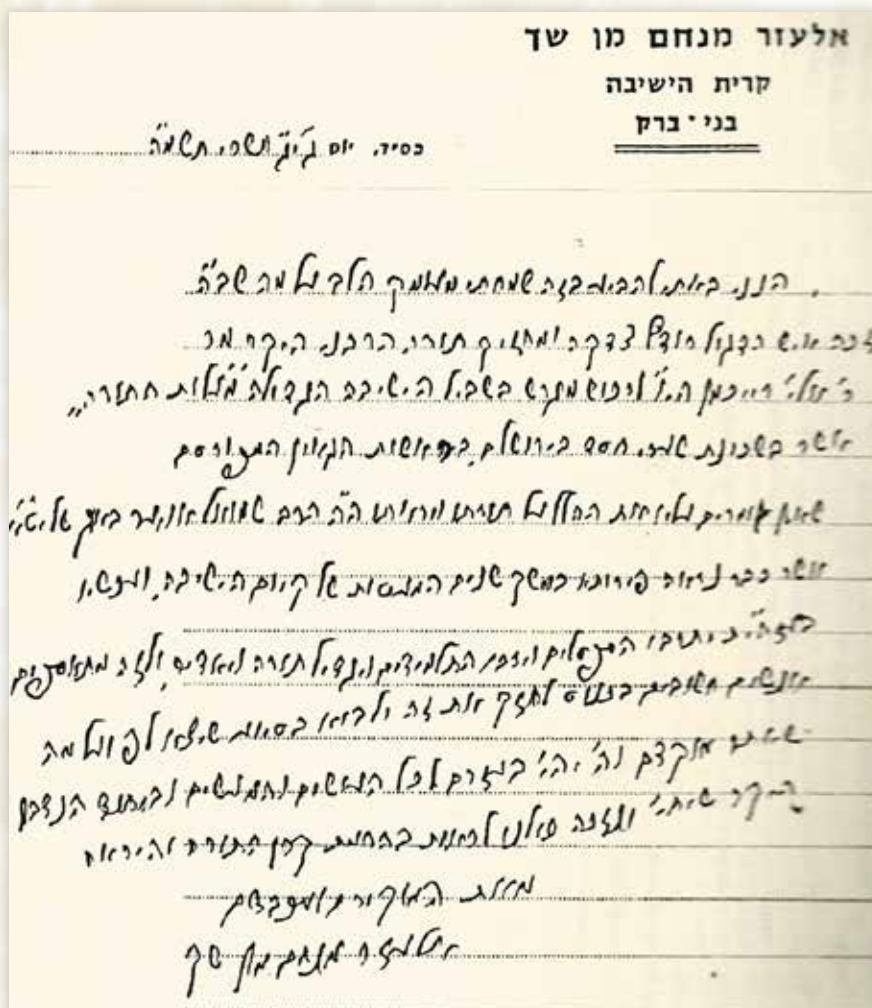
אז נדברו יראי ד'

וכפי שהזכרנו, כל מה שהתאספנו פה היה, בבחינה של דברי תורה צריכים חיזוק, והתאספנו עם יראי ד' וחושבי שמו להתחזק, "אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו", לא מספיק 'לחשוב', אלא "אז נדברו", וכל כוונת האסיפה רק ש"דבר ד' יקום לעולם" לחזק ולהמשיך את מה שפשוט ביותר, ודברים שלכאורה לא צריכים להסביר, אך הגענו למצבים שכאלו, שצריך לבאר ולהסביר, לזכור ש"אין לנו שיוור רק התורה הזאת" ממש "רק התורה הזאת", שצריכים לחיות במציאות שיהיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, ולא לחשוב כי כשיש זמן קשה, אז אולי צריך קצת להחליש או לוותר, שיהיה לאנשים קצת קל יותר ולעודד אותם.. להיפך כאן כתוב שהשיא של השמחה, "הדברים שמחים" זה כשזה "כנתינתן מסיני", ואז יש "אשריך בעולם הזה" את האושר האמיתי, "וטוב לך לעולם הבא", כל הדברים האחרים הם רק דמיון, ו"זה לעומת זה עשה אלוקים".

האלוקים עשה את האדם ישר

ספר בראשית, הוא ספר הישר, האבות הם אבות העולם ו"אין קורין אבות אלא לשלושה, והם נקראו ישרים, אחרי שהאדם השלם, אדם הראשון נברא, "האלוקים עשה את האדם ישר", אין לנו שום השגה בהאדם הגדול בענקים לפני החטא, וכתב רבינו רבי חיים ואלאז'נער ב'נפש החיים', שטעמי תורה עד תכליתם, נתגלו רק לאדה"ר לפני החטא, ואחרי החטא, אפילו משה רבינו ע"ה לא השיג טעמי תורה עד תכליתם. רק אחרי החטא, אחרי שהכניס את הרע לתוכו "והמה ביקשו חשבונות רבים", וכלשון המדרש, ש"אתם עשיתם את הרע", לפני כן יצר הרע היה מן החוץ, וכלשון הרמב"ם, ולא היתה מציאות של רע, ורבן של ישראל הרמב"ם בלשונו הזהב, שמסביר מה הכוונה ב"נפיקחו עיניכם" בעץ הדעת, ובדבריו העמוקים והמאירים כשנבראה הבריאה לא היתה מציאות של רע, היה אמת ושקר היה אפשר לשקר, וכשאדם הראשון הגדול בענקים, עבר וטעם מעץ הדעת, הוא הפך את הרע למציאות "אתם עשיתם את הרע". כשהוא עשה מעשה, ונתפתה לשקרן ולרמאי הגדול ליצר הרע, כבר נפל למצב שהרע בתוכו.

ורבינו הגר"א ז"ל מבאר, שאדם גם כאשר הוא נופל ח"ו, אדם מטבעו נכשל, אבל הוא צריך לקום ולצאת מיד מהרע, ואם אדה"ר היה שב מיד היה מתקן את החטא, אך כשזה לא קרה, [ואמר אכלתי ואוכל

לך.

ובלשון חז"ל אמר רבי יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו, ומתגבר עליו, יש שתי דוגמאות, גם מתחדש בכל יום, וגם מתגבר, והשאיפה להגיע למעלה הגדולה, ולהרחיק את הרע ממנו, וכלשון דוד המלך ע"ה "ליבי חלל בקרבי", היינו שהוציא את הרע ממנו, זה לא חלק מה"אני" שלו.

ויש לשון ביסוד ושורש העבודה, שמשבח את אחד מהנסתרים, הצדיק רבי משה מאיוויא, שדיבר ליצרו כמו שמדבר לפני האדם בנוכח, היינו שהוא הבין, שרצון היצר, זה לא דבר ש"הוא רוצה", לא חלק ממנו, אלא יש לו עסק עם רצון שהוא חוץ ממנו.

טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו

הדברים האלו, דברים פשוטים וידועים אך צריכים חזק, ובמיוחד צריכים לזכור את היסוד, של "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו", בזמן של ימי הנעורים, אדם רוצה 'לבלוע' את העולם, ובענינו רוצה את הכל, שואף וסוער, וזה הזמן להגיד לגבר "טוב לגבר" - הגיד לך אדם מה טוב, כולם מחפשים לדעת מה הכי טוב - "כי ישא עול", דוקא בנעוריו, זה הזמן הכי מאושר, הכי טוב, וכשאז הוא נושא בעול, הרי שהוא בן חורין אמיתי, משוחרר מכבלי יצרו, שהרי "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה", אך אם הוא אם הולך אחרי מה שטוב לו הוא נהיה עבד לרצון הרע. וזה הוא העונש של "כף הקלע" לרשעים, כי כאן בעולם הזה חושך יכסה ארץ, ונראה שיש צד של רע, אך כשהאדם מגיע לעולם האמת, והוא נשאר עם אותם מצבים, ועם אותם רצונות ח"ו, הרי שזה רצונות של עולם הזה, ונשאר בו הרצון, הוא נזרק מרצון לרצון, שאין בזה ממש, וזה העונש הנורא והייסורי של כף הקלע, ד' ישמרנו.

בעיקר התפקיד הנורא, החובה של כל אחד מישראל הדברים הפשוטים ביותר.

כפי שאמרתי, הדברים הם פשוטים וידועים, אף שתמיד יש נסיונות ויצה"ר, לא חלמנו שתהיה תקופה שצריך לדבר על הדברים הכי פשוטים, על הא"ב, אבל אני מוכרח לדבר, עת לדבר.

וכמו שהזכרנו, ה"ספר ישרים" ההליכה בדרך הישר זו המעלה, אחרי המציאות של "אתם עשיתם את הרע, אחרי החורבן הנורא, שיצר הרע, המלך זקן וכסיל, שהיה קודם רק מבחור, נכנס אל תוך האדם.

מקומך אל תנח

והכסיל הזה, מושל על האדם, וכלשון החכם מכל אדם, "אם רוח המושל יעלה עליך, מקומך אל תנח", ורגילים להזכיר את דברי אדונינו הגר"א ז"ל שפירש בזה, כי יש בזה כלל גדול לעוסקים בעבודה, אם רוח המושל - הוא היצה"ר שהוא מלך - יעלה עליך, כלומר נתגבר עליך והכסיל אותך, והדברים אמורים באדם שיש לו שאיפה ומהלך בדרך העבודה, רק לפעמים מכשילו יצרו בחטא והוא יורד ברוחו וחוטא ובאמת מצד עבודתו ומצבו הרוחני אין לו שייכות לחטא ומה שנכשל זו סתירה למצבו הרוחני ולשאיפתו.

ועל זה מזהיר שלמה המלך ע"ה "מקומך אל תנח", כי אף שנכשלת ובודאי שיש צורך בגדרים, בסייגים ותשובה עצומה, לכל ישוב לכסלה, מכל מקום אל יניח את שאיפתו ומקומו וימשיך עוד בעבודת הקודש כאילו לא נכשל וזה ימשך מצד עלייתו בעבודת ד' ית"ש, כי זה בעיקר שאיפת היצר, להוריד את האדם מהשאיפות הגדולות, ולדחות את האדם מלעשות תשובה ולהמשיך בשאיפה. וכל זה אחרי שהיצר נכנס אל תוך האדם, "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו", לא מתייאש, אתה ישן לו והוא ער

אלעזר מנחם מן שך

קריית הישיבה

בני ברק

בסיד, יום מולדתו ל"ק פאני מלך, כ"ה חנוכה

אמא נכד בוגר מלך לוי ונכד רב בעל

אשר צדקתו וישרתו וישרתו וישרתו

אלה וזה כבודו ואלה מלכותו בעבודת ד' ית"ש

הנח קצת בזה וקצת בזה בזה בזה

זה בזה בזה בזה בזה בזה בזה בזה

אמא נכד בוגר מלך לוי ונכד רב בעל

אשר צדקתו וישרתו וישרתו וישרתו

אלה וזה כבודו ואלה מלכותו בעבודת ד' ית"ש

הנח קצת בזה וקצת בזה בזה בזה

זה בזה בזה בזה בזה בזה בזה בזה

אמא נכד בוגר מלך לוי ונכד רב בעל

אשר צדקתו וישרתו וישרתו וישרתו

אלה וזה כבודו ואלה מלכותו בעבודת ד' ית"ש

הנח קצת בזה וקצת בזה בזה בזה

זה בזה בזה בזה בזה בזה בזה בזה

אמא נכד בוגר מלך לוי ונכד רב בעל

אשר צדקתו וישרתו וישרתו וישרתו

אלה וזה כבודו ואלה מלכותו בעבודת ד' ית"ש

הנח קצת בזה וקצת בזה בזה בזה

זה בזה בזה בזה בזה בזה בזה בזה

אמא נכד בוגר מלך לוי ונכד רב בעל

אשר צדקתו וישרתו וישרתו וישרתו

אלה וזה כבודו ואלה מלכותו בעבודת ד' ית"ש

הנח קצת בזה וקצת בזה בזה בזה

זה בזה בזה בזה בזה בזה בזה בזה

אמא נכד בוגר מלך לוי ונכד רב בעל

אשר צדקתו וישרתו וישרתו וישרתו

אלה וזה כבודו ואלה מלכותו בעבודת ד' ית"ש

הנח קצת בזה וקצת בזה בזה בזה

זה בזה בזה בזה בזה בזה בזה בזה

אמא נכד בוגר מלך לוי ונכד רב בעל

אשר צדקתו וישרתו וישרתו וישרתו

אלה וזה כבודו ואלה מלכותו בעבודת ד' ית"ש

הנח קצת בזה וקצת בזה בזה בזה

זה בזה בזה בזה בזה בזה בזה בזה

אמא נכד בוגר מלך לוי ונכד רב בעל

אשר צדקתו וישרתו וישרתו וישרתו

אלה וזה כבודו ואלה מלכותו בעבודת ד' ית"ש

פרסום ראשון באדיבות הרב י. ב. שלישי"א

ואף שהפגם שפגם אדה"ר הוא נורא, והתיקון השלם יהיה רק כאשר יהיה מציאות של "ונגלה כבוד ד'" במהרה בימינו, הרי שהמציאות של "עשה את האדם ישר" לא נמחקה ח"ו, ויש בזה דרגות לאין קץ. ואת זה התחילו האבות לתקן, כאשר עשה את האלוקים ישר בלי חשבונות ועקמומיות, "ישרים" זה התואר שנתנו להם, והחיוב של כל אדם לומר "מתי יגיעו" זה להגיע לישרות, כאשר צוה ד', "פיקודי ד' ישרים משמחי לב" - משמחי לב ממש.

ישר - השמחה האמיתית

וזו היא השמחה האמיתית, וכמו שכותב ה'מגיד משנה' על לשון הרמב"ם "כל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלוהיך בשמחה". וכתב המ"מ, שלא שייך שמחה אמיתית בדברים אחרים שסופם כלים וחולפים, הדברים הם רק לפי שעה ולפי דמיון, ושותה מים מלוחים כלשון הגר"א באגרתו. רק כשאדם עושה את התכלית שלשם כך נברא, כשמרגיש בנפשו בלימוד התורה וקיום המצוות שלשם כך נוצרת, אז שייך שיגיע לשמחה אמיתית. וזה זה

הרוחניים הם "כי הם חיינו" ממש, הרי שלא שייך להפסיק, ולואי ונזכה להשתייך למעלות הגדולות הללו.

לשמוע את עיקר הדברים

סוף דבר הכל נשמע, עצם הדבר שנאספו כאן לכבוד שמים, ולשון רבינו יונה "בהתאסף ראשי עם וקהילות הקודש לעבוד את השי"ת. ומסכימים הסכמות להעמיד להם מצוה. הנה הם מקדישים את השם יתגדל ויתקדש. שנאמר ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל".

ועיקר התועלת היא, לשמוע את עיקרי הדברים לא לשמוע רק את הדברים הצדדים, אני גילגל להזכיר דברי רבינו הגר"א ורבינו החת"ס שכותבים כמעט אותו הלשון, שיש מציאות של "וכל ישראל רואים את הקולות", כשרואים את כל הדברים מסביב, וגם במעמד הר סיני, כל אחד הגיע עד היכן שהשיג, ורק מרע"ה הגיע עד הנקודה הפנימית, עד "משה נגש אל האלוקים" אל הדבר בעצמו אל הנקודה הפנימית והאמיתית של הדברים. תמיד כשמתאספים, לזכור את התוכן האמיתי, לא דברים מסביב, לא לשכוח לא את הדברים באמת.

יזכור ד' לעובדו כרצונו כמו שאנחנו, על הדברים הללו אין מי שחולק, ללא בלבולים וללא טשטוש, נקבל על עצמנו כמה שיותר להתחזק, להכיר ולזכור ש"אין שיוור אלא התורה הזאת", וכלשון חז"ל במדרש, אין לנו מקדש ולא אורים ותומים, ולא נבואה, יש לנו רק את התורה, ויש בזה, במה שנשאר לנו הרבה הרבה לעמוד ולהתיגע ולקנות קניני נצח, שהרי כמה יחידים זכו לדעת את כל מה שיש בידינו, את כל התורה בשלימות.

שיהיו הדברים חיים וקיימים בשמחה, להתחזק בימי הנעורים ובימי הזקנה והשיבה שיהיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, ונזכה במהרה לגאולה השלימה, שלא יהיו עוד הנסיונות הקשים, ונגלה כבוד ד' בב"א.

פרסום ראשון באדיבות הרב י. ב. שליט"א

שיהיו כל פעם כחדשים. כי כל הבריאה מתחדשת, ויש לשון בירושלמי בברכות "שלא תהא תפילה דומה לחברתה", כל פעם להיות במציאות שכאלו לא התפלל מעולם, וידועים דבריו של רבינו "נפש החיים" הקדוש שהיה להם רוח הקודש לכוון בכל תיבה ותיבה עד לעתיד לבוא, עד ימות המשיח, לכוון בכל פעם תיקון אחר, "ולא איתי אנש על יבשתא" שיכול לעשות כן, וכתב רבינו החת"ס זיע"א שאפילו הם עצמם לא השיגו הכל, לשים את כל החושים בעיון וביישוב הדעת, זה הנועם האמיתי, ואדם צריך להכיר בעצמו שהוא שייך לזה.

ויש לשון בגמרא, (ברכות ס"ג) 'אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית, וערב אחד אינו קורא - דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם'. ומדוע, כשם שאדם לא יפסיק ח"ו לנשום רק לזמן... אם מבינים שהתפילה היא "נשמת חיים", והחיים

לשכוח, "אשרי איש שלא ישכחך", לזכור את מה שאנו מחויבים בכל יום "וקרבנותו לשמך הגדול", שהיה במתן תורה, וזה אנו מזכירים בתוך תפילת "אהבה רבה", וכמו שכתב המג"א (ס"ו) דכשיאמר "וקרבנותו מלכנו" יכוון למצות זכירת מעמד הר סיני. לחיות את ה"קול גדול ולא יסף". ולקיים את השטר, בתורה בתפילה בכל הקנינים הגדולים.

שלא תהא תפילה דומה לחברתה

יש לשונות בחז"ל שאין תפילה דומה לחברתה, בלימוד התורה שייך "חזרה", יש בקשה שתרגילנו בתורתך, אף שיש מאידך בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, יש גם מזה וגם מזה אך בתפילה לא שייך חזרה, אם הוא רק חזר על מה שהתפלל אתמול, אין בזה אשפוף נפשי לפני ד'. בזה צריך

זכור בוראך בימי בחורותיך

והזמנים הללו, של ימי הנעורים, הם זמנים שבהם אדם יכול לקחת את כל הכוחות הנוראים, ואף שאמנם בכל גיל ובכל מצב, תמיד אדם נתבע, ורבינו החזו"א זיע"א, היה תובע מאנשים מבוגרים, שיתחילו, וימשיכו לשאוף ולהתעלות. וכבר סיפרתי, על הצדיק רבי חיים טודרוס הרשור זכרונו לברכה שהיה בשערי חסד בסוף ימיו והיה הרבה שנים בבני ברק והכירוהו, שהיה מספר על רבי הירש ברוידא, שהיה כבר זקן מופלג, והיה יושב בלילה בבית המוסר בירושלים, וחזר על הפסוק "זכור את בוראך בימי בחורותיך", והיה ר' חיים טודרוס חוזר באוזניו על הניגון שניגן רבי הירש בהתעוררות למילים "בימי בחורותיך". ופעם העזו לשאול את רבי הירש, הרי כבר זה לא הזמן של ימי הבחורות שלו? וענה להם, שכל יום הוא "ימי הבחורות" כלפי הימים שיבואו, כלפי מחר וכלפי מחרתיים, שבהם הוא מזדקן יותר. יש לזכור זאת בימי הבגרות, בזמנים של נייר מחוק, שאף הם נחשבים עדיין ל"ימי בחורותיך". ואדם מחויב ב"זכור לו יום המיתה".

אבל כל שכן וכל שכן בפשוטו, בימי הנעורים, בימים שכל הדמיון והשאיפה והאהבה והשמחה וכל שאר הכוחות שבאדם פועלים וחיים. כשעדיין ה"נייר חלק", יש להשתמש בכוחות אלו ולתת אותם להקב"ה ולתורה בלי שיעור וגבול. בזמן של האושר הכי גדול, "טוב לגבר כי ישא עול".

אשרי איש שלא ישכחך

אינני מחדש דבר, רק כפי שאמרתי צריכים להוציא את הדברים בפה, "חיים הם למוציאיהם", כך חיו וגדלו גדולי ישראל שבכל דור ודור, לחיות את הדברים ולא

פרסום ראשון באדיבות הרב י. ב. שליט"א

הגאון הגדול רבי אהרן שכטר שליט"א:

"מרן זי"ע נשא על ליבנו תדיר את שמות בני ישראל..."

"מי שמכיר את השתלשלות פריחת עולם התורה בכל יבשת אמריקה, יודע היטב עד כמה רב חלקו של מרן הרב שך זי"ע בכל אלו, כיצד פעל מאחורי ולפני הקלעים במישרין ובעקיפין לישיבות הקדושות, לתלמודי התורה ולכל יתר מוסדות התורה שקמו כאן בזה אחר זה" • מתוך שיחות מאלפות שקיים סופר 'הפסל' במרוצת העצמים במחיצתו של יבלחט"א זקן ראשי הישיבות בארה"ב הגאון הגדול רבי אהרן שכטר שליט"א, ראש ישיבת רבינו חיים ברלין, אודות פועלו, דרכו והנהגתו של רבינו הגדול מרן זי"ע

ישעיהו ויין

כה כותב השורות לשעות רבות של שיחות הוד במעונו של יבלחט"א ראש ישיבת רבינו חיים ברלין וזקן ראשי הישיבות באמריקה, הגאון הגדול רבי אהרן שכטר שליט"א, שבמהלכן הועלתה תדיר דמותו העילאית והפלאית של רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל. יבלחט"א ראש הישיבה שליט"א מזכירו בערגה ובהערצה ומציין תדיר את המהפכה שחולל מרן זי"ע בעולם היהודי.

במסגרת מוסף ייחודי זה לציון חמש עשרה שנים להסתלקותו של רבינו הגדול מרן זי"ע, יובאו מעט צרי ודבש מאוצרות אלו, תוך כדי ציון שדבריו יבלחט"א נאמרו כולם בשפת האידיש ומתורגמים כאן ללשון ק. עמלנו לתרגמם ולהתאימם במדויק עבור ציבור הקוראים היקר מתוך תפילה ותקווה שכיוונו היטב לדבריו הקולעים והבהירים של יבלחט"א ראש הישיבה דרבינו חיים ברלין שליט"א.

•••

"אי אפשר לתאר כיצד היה נראה העולם היהודי ללא מרן זי"ע. איזה שינוי תפיסה תודעתית חולל מרן זי"ע בכל היחס הראוי והמתאים ללומדי ועמלי התורה. איזה כבוד ויקר הכניס בעולם ללומדי התורה, ועד כמה פעל שלא תשתכח תורה מ ישראל רח"ל בכל המובנים ממש.

אם ניקח לדוגמא את אמריקה של לפני עשרות שנים בלבד. היו אמנם ישיבות והיו גם לומדי תורה מופלגים במקומות שונים, אך היחס והערכה לאלו ש'סתם' חשקה נפשם בתורה היה גרוע ביותר. גם בעלי בתים שנחשבו לכשרים ואפילו לחרדים לדבר ד' במובנים מסוימים לא יכלו להעלות על דעתם ש'סתם' בחור שמסיים את לימודיו בישיבה ונשא אישה ימשיך לשבת וללמוד תורה. זה היה אצלם בגדר בלתי נתפס. אך המהפכה הזאת של מרן הרב שך זי"ע, השאיפה והרצון שלו לייקר

כתפות האפוד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמתם לפני ד' על שתי כתפיו לזכרון. אומר שם רש"י במקום: 'לזכרון. שיהא רואה הקב"ה השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם'. כלומר, ראשית, בני ישראל היו על לבו בבואו אל הקודש. הוא עצמו חי אותם והרגיש את צרכיהם. שנית, הוא היה מזכיר אותם תמיד לטובה ולברכה לפני הקב"ה."

"בואו נחשוב לעצמנו מה בעצם נאמר כאן" מחדד ראש הישיבה שליט"א, "לאהרן הכהן היו שני תפקידים ששזורים האחד

ומהיכן באמת נבע כוחו זה, מדוע הוא הצליח היכן שרבים לא?

"אצל אהרן הכהן מצינו דבר ייחודי ומופלא ביותר", מחייך לעברנו הגאון הגדול שליט"א, "דבר שלא מצינו באף איש מ ישראל. הוא היה נושא על ליבו את שמותם של בני ישראל, וכפי שאומרת לנו תורה"ק (שמות כ"ח, כ"ט) 'ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט על לבו בבואו אל הקודש לזכרון לפני ד' תמיד'. וכן מוצאים אנו גם בפסוקים הקודמים (שמות כ"ח, י"ב) 'ושמת את שתי האבנים על

את לומדי התורה וללמד את כל העולם כולו שתורה איננה שייכת לגיל מסוים או לאנשים מסוימים בלבד, שינו את התפיסה מן הקצה אל הקצה. היום גם בעלי בתים השקועים ראשם ורובם ב'ביזנעס' מתכבדים בכך שבניהם או חתניהם ממשיכים לשקוד על תלמודם בכלל, וכל זה באמריקה החומרית. זה ללא כל ספק נזקף רבות לזכותו של מרן זי"ע שמסר את נפשו פשוטו כמשמעו על העניין הזה והצליח לשנות את התפיסה וההבנה של בני האדם, כאמור, גם רחוקים ביותר."

רבינו הגדול מרן זיע"א עם מרן הגר"מ קמנצקי זצוק"ל

התורה בכל אמריקה הגדולה. אין זה סוד שמרן הרב שך זי"ע היה מדברנא דאומתיה וכל מי שביקש לפעול ולו במשהו קטן עבור האידישקייט כאן באמריקה, כמו בכל מקום אחר בעולם, ידע היטב היכן נמצאת הכתובת המתאימה בה יוכל למצוא עזרה וסיוע ככל שיידרש. שלוחותיו וזרועותיו לא פסקו בארץ מגוריו או בארצות המוכרות לו, וכפי שצינתי, כל זה על אף שמעולם לא ביקר כאן."

כל מעלותיו מעמל ויגיעת התורה

"יחד עם זאת, מדגיש הגאון הגדול שליט"א, מוכרחים להדגיש שוב ושוב, מורשתו של מרן הרב שך זי"ע לא היתה מורשת של "סבא חביב ונחמד" כפי שישנם כאלו המבקשים להציגו בחלוקה השנים ובסיומה של תקופת זוהר מופלאה, כמי שלא דרש ולא תבע כלום. מרן הרב שך זי"ע הנחיל מורשת ודרך סלולה וברורה בכל חלק מחלקי החיים, גם בחלקים היותר נקודתיים ופנימיים של האדם, אל כל המעלות הסגוליות ואל כל הפסגות הגבוהות אליהם העפיל, התעלה והגיע היה זה מתוך "יט שכמו לסבול". מתוך מציאות של עמל אינסופי מגיל קטן ביותר שהלך והתעצם עם השנים. ואת זה הוא דרש מכל אחד ואחד. ראשית, לדעת שהתורה היא חייו של האדם, היא ואין בלתי. וזה אומר להתמסר אליה בתכלית ההתמסרות. לעמול ולהתייגע בה. שנית, להשתית את כל החיים על פיה. שזה אומר שאסור לסטות מהוראותיה במאומה. בכל שלב

התורה איננה מיועדת למיוחדים ואיננה שייכת לבעלי שכל עמוק או תפיסה מהירה. היא שייכת לכל יהודי ויהודי באשר הוא. אין יהודי בעולם שאין לו חלק בתורה הקדושה, ואין יהודי בעולם שלא יכול לגדול ולהתעלות בה. את זה עמל מרן הרב שך להשריש כל כך. את זה הוא מסר פעם אחר פעם לדורות הבאים. התורה אינה שייכת לבעלי סגולה, והם גם לא בעלים עליה בשום פנים ואופן

כיצד פעל מאחורי ולפני הקלעים בעשרות ענינים שנגעו הן ישירות והן בעקיפין ליישובות הקדושות, לתלמודי התורה ולכל יתר מוסדות התורה שקמו כאן בזה אחר זה בעשרות השנים האחרונות. עד כמה היה מעורב עד ראשו ועד צווארו עם מרנן הגאונים רבי משה פיינשטיין זצוק"ל ורבי אהרן קוטלר זצוק"ל וכן עם עוד רבים מראשי הישיבות ומנהיגי הקהילות. הוא זה שעמד לימינם במהפכה הגדולה שחוללו כאן מן הקצה אל הקצה. תקצר היריעה מלתאר עד היכן הגיעה והשיגה ידו בבנייתו ובפריחתו של כל עולם התורה, וביתר שאת, עד כמה השפיעה הנהגתו על בנית בתיים של בני התורה והשתתם על חי

שמרן הרב שך זי"ע הנהיג את בני התורה וציבור היראים לדבר ד' שבארץ ישראל. ואפילו מובן שמאוצות אירופה השונות הבהילו לפניו את שאלותיהם. שם הוא חי, ומשם הוא בא. אבל את אמריקה? זאת שמעולם לא ביקר בה ואת המנטליות השונה שלה לכאורה לא הכיר ("אפילו ילידיה ותושביה הותיקים יחסית מתקשים לעמוד על טבעה המוזר", מוסיף ראש הישיבה שליט"א כבודך אגב), איך אליה ועליה יכול היה מרן זי"ע לרדת, להבין ולהשכיל? כיצד "התחבר" אל כל הדקויות ואל הנקודות הכי רגישות שלה? היאך ידע והכיר את כל סודותיה ומורכבויותיה הסבוכות גם לותיקיה? כיצד ידע להתאים לכל קהילה וקהילה ולכל מקום ומקום את הצרכים הראויים? היאך ידע הוא להורות ולכוון נערים ובחורים מסוגים שונים ומשונים למוסדות הראויים והמתאימים להם?

יודעים הנכם מה התשובות לכל השאלות הללו גם יחד? כי הוא נשא את בני ישראל על ליבו! הם היו מונחים אצלו לזכרון תמידי. כשהלב חש ומרגיש דאגה כנה לכל יהודי ויהודי. כשהלב, המקום הפנימי ביותר באדם רוצה להועיל ולהיטיב לשני. לעשות לשני את מבוקשו ואפילו ללמד אותו מה לבקש, אזי אין שאלות של מיקום גיאוגרפי או מנטאלי. העזרה, התושיה והעצה הנכונה לכל יהודי ויהודי בכל מקום שהו באים כמעט מאליהם. מי שמכיר ואפילו במקצת את השתלשלות פריחת עולם התורה בכל יבשת אמריקה, יודע היטב עד כמה רב חלקו של מרן הרב שך זי"ע בכל אלו.

בשני. האחד, לשאת על ליבו את שמות בני ישראל. לחוש אותם. להבין אותם. להרגיש אותם ואת צרכיהם, כפי שרואים אנו בתפילותיו ובהנהגותיו של הכהן הגדול ביום הכיפורים כיצד היה מתפלל, מבקש ומתחנן על כל פרט ופרט בחייו של העם היהודי. והתפקיד השני הוא, להזכיר את צדקתם לפני הקב"ה. כלומר, להראות לפני מי שאמר והיה העולם את מעלותיהם של ישראל. את מסירותם והתמודדותם היום יומית למען התורה הקדושה. אלו שני תפקידים לא פשוטים כלל ועיקר וכל שכן כשמדובר באדם כמו אהרן הכהן שעל כתפיו, על ראשו ועל צווארו היו מונחים כל כך הרבה תפקידים והתמודדויות.

הלל הזקן לימדנו (אבות א', י"ב) לשאוף ולייחל להימנות על תלמידיו של אהרן הכהן. להידבק בדרכיו ולהמשיך את דרכו גם אלפי שנים לאחר פטירתו מן העולם זה לא מוגבל לזמן או לתקופה מסוימת בהיסטוריה. כפי שנאמר בפרקי אבות 'הוי מתלמידיו של אהרן וכו'. כשאבים לדבר אודות חייו ופועלו של מרן הרב שך זי"ע ניתן למלא יריעות שלמות, כרכים עבי כרס על כל פרט ופרט בחייו הן האישיים, העבודה העצמית והעליה המתמדת בתורה בכל מצב ובכל תקופה מחייו העילאיים, והן בחייו הציבוריים, מסירת התורה בעמל וביצוע. הקמת מוסדות תורה ושמירה על הגחלת התורתית שלא תכבה בכל קצווי תבל ממש, אבל היו בו את הנקודות הייחודיות והבלתי מצויות כמעט לאורך ההיסטוריה רבת השנים של עמנו. לשאת על ליבו את שמות בני ישראל. לחיות אותם ואת מצוקותיהם. להרגיש את בעיותיהם ולמצוא עבורם מזור ותרופה. דבר זה לא בא כלאחר יד. הוא קנינו של האדם רק לאחר עבודה עצמית בלתי פוסקת. נטילת העניין באופן הרציני והאחראי ביותר מבלי להפסיק ולו לרגע קט."

"אני יכול לציין כאן" ממשיך יבלחט"א ראש הישיבה שליט"א בהתרגשות, "עשרות דוגמאות כאלו של 'ונשא את שמותם לפני ד' של מרן הרב שך זי"ע, אבל לא של כאלו שהתגוררו בבני ברק או בארץ ישראל בסמיכות אליו. לא של תלמידים קרובים שלמדו אצלו או קיבלו ממנו דרך ישירה והנהגה, אלא של קהילות מרוחקות שמעולם לא ביקר בהן ומעולם לא הכירן. של יחידים ושל ציבור שמעולם לא פגש. מרן הרב שך זי"ע היה נושא אותן על ליבו במסירות בל תתואר. הוא היה מקריב את תמצית חלבו ודמו כדי שבעוד מקום נידח יקומו ישיבות, כוללים, תלמודי תורה ושיעורי תורה. כדי שעוד רב באיזו קהילה נידחת יוכל לעמוד על משמרתו ולהשתית במקומו חיי תורה ומצוות. לזה קוראים 'ונשא על ליבו את שמות בני ישראל'. לזה קוראים המשכיות של אהרן הכהן."

"אך היה כאן גם דבר נוסף חשוב לא פחות", מאירים פניו של יבלחט"א ראש הישיבה שליט"א, "מטבעו של אדם ואפילו של מנהיג עדה וציבור שיכול הוא לרדת לעומקם של דברים ולהתמסר להצלחתם כאשר מדובר במקום שאותו הוא מכיר ויכול לחוש את צרכיו ומצוקותיו. זה אולי לא כל כך טבעי, אבל בהחלט יותר מובן

אמותיו והמשיך בחיבורי ה'אבי עזרי' שלו? יודעים הנכם מדוע? כי הוא פשוט לא היה יכול לחשוב על כך שיותר יהודי אחד ללא קשר וחיבור לתורה. הוא, באהבתו הגדולה לתורה וליצורה, לא יכול היה לחשוב על כך שילד יהודי יגדל מבלי להכיר את בוראו. זה היה בלתי נתפס בהבנתו ובשכלו. אם אני זכיתי להידבק בדבר הטוב הזה, מדוע שלא אזכה עוד יהודי בכך? מדוע שלא אקרב עוד נער יהודי ואדאג עבורו לישיבה קדושה? זו היתה תפיסת עולמו ומשמים זיכוהו להצלחה גדולה בהנהגתו שסחפה אחריה כה רבים וטובים. הם גילו שהוא נקי. בלתי לדר' לבדו. רק את טובתם האישית הוא חפץ ורק לזכותם ולהטעימם מן הדבר המתוק הזה הוא רוצה."

•••

"אבל זה בהחלט מחייב", חייך יבלחט"א זקן ראשי הישיבות דאמריקה שליט"א לעבר כותב השורות בהזמנות מסוימת עת עלה על השולחן שמו של בטאון עולם התורה 'הפסל'. "אתם כותבים בבטאון הנאבק להמשיך את דרכו ומורשתו של מרן הרב שך בעולם. עליכם להבין כי יש לכם אחריות גדולה לשאת את שמו ומורשתו של מי שתבע ודרש כל העת לא לעצור. לא להפסיק. להביע את דעת התורה ואת האמת הצרופה ללא חת וללא מורא. אסור לעצור ולו לרגע קט, ולא פחות מכך, אין להסתכל לצדדים ולבדוק מה דעת המון העם. את זה הרב שך לימד אותנו, אחד היה אברהם - הוא מעבר אחד וכל העולם מעבר השני."

"זכיתם", הוסיף יבלחט"א ראש הישיבה שליט"א בשיחה מקיפה שהתקיימה במעונו בהשתתפות רבנים ועסקנים שליט"א העוסקים במלאכת הקודש במערכה על קדושתו ושמירתו בטהרה של כרם בית ישראל באר"ק, ובנוכחות כותב השורות, "שאתם מודרכים על ידי ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל שליט"א הממשיך את דרכו של מרן הרב שך זי"ע ולמעלה בקודש בשמירה עקבית ובלתי מתפשרת על קצו של יו"ד בכל חלק מחלקי התורה. רק כך כשהולכים בדרך הזאת עם תפיסת העולם הזאת של שימור וביצור החומות, רואים בע"ה סייעתא דשמיא". "אין כל ספק", המשיך והוסיף אז "כי זהו חוב קדוש להמשיך את הדברים והמפעלות הקדושים הללו בשלמותן ובטהרתן, לעקוב היטב ולא לוותר גם מול קשיים והתמודדויות הבאים לפתחיהם חדשים לבקרים. בטוחני שהסייעתא דשמיא המיוחדת שהיתה למרן הרב שך תלווה גם אתכם, אם אכן תמשיכו ותדבקו בדרכיו כפי שמקבלים אתם מיבלחט"א רבי שמואל שליט"א."

כפי שצינו בראשית, אנו עדים לגודל האחריות המונחת על כתפנו בהבאת דברי ראש הישיבה דרבינו חיים ברלין שליט"א בדיוק נמרץ. אנו תפילה ותקווה שהצלחנו להעביר את דבריו בשלמותם למען יעמדו לימים רבים וישמשו כתמרור דרך בהמשך שמירה על המסורת ועמידה על שרשרת הדורות המופלאה העוברת מדור לדור, מאב לבנו ומרב לתלמידו.

שם הוא חי, ומשם הוא בא. אבל את אמריקה? זאת שמעולם לא ביקר בה ואת המנטליות השונה שלה לכאורה לא הכיר, איך אליה יכול היה מרן זי"ע לרדת, להבין ולהשכיל? כיצד "התחבר" אל כל הדקויות ואל הנקודות הכי רגישות שלה? היאך ידע והכיר את כל נבכי סודותיה ומורכבויותיה הסבוכות גם לותיקיה? כיצד ידע להתאים לכל קהילה וקהילה ולכל מקום ומקום את הצרכים הראויים? היאך ידע הוא להורות ולכוון נערים ובחורים מסוגים שונים ומשונים למוסדות הראויים והמתאימים להם? התדעו מה התשובה לכל השאלות הללו גם יחד - כי הוא נשא את בני ישראל על ליבו! הם היו מונחים אצלו ליכרון תמידי. כשהלב, המקום הפנימי ביותר באדם, רוצה להועיל ולהיטיב לכל יהודי, לעשות לשני את מבוקשו ואפילו ללמד אותו מה לבקש, אזי אין שאלות של מיקום גיאוגרפי או מנטאלי

הרב שך זי"ע שלא התייאש מאף בחור, ברוך-כישורים או רפה-שכל. כמה התייגע להכניס בכל אחד כי מסוגל וראוי הוא. כמה עמל להקים עוד ישיבה ועוד מסגרת גם במקומות מרוחקים ומנוכרים. בשביל מי הוא עשה זאת? בשביל עילויים? בשביל ברוכי כשרונות? ממש ממש לא. הוא רצה שלכל אחד ואחד יהיה חלק בתורה הקדושה כדי שכל יהודי יוכל לגלות את טעמה הערב והמתוק של התורה הקדושה. "ימשך אחריה וידבק בה".

"למרן הרב שך היו את כל התירוצים בעולם כדי להישאר ספון בביתו, להתנתק מכל העולם ולעמול לבדו בתורה", ציין פעם יבלחט"א ראש הישיבה שליט"א באוזני כותב השורות. "הוא הלא היה עילוי וגאון, מתמיד ויגע עצום. שייך לדורות עברו שידעו והכירו בגדולתו. מה אם כן משך אותו להתמסר כל כך לתלמידים צעירים? מה הביא אותו לדאוג לכל מפעלות הקודש שהקים או 'קיבל בירושה' מקודמיו בהנהגת הדור? מדוע לא הסתגר בדל"ת

ואין יהודי בעולם שלא יכול לגדול ולהתעלות בה. את זה עמל מרן הרב שך להשריש כל כך. את זה הוא מסר פעם אחר פעם לדורות הבאים. התורה אינה שייכת לבעלי סגולה, והם גם לא בעלים עליה בשום פנים ואופן."

בהזדמנות נוספת התבטא יבלחט"א ראש הישיבה שליט"א ואמר, יש בעלי אינטרסים החפצים להציג את גדולי הדורות שעברו כאנשים שמימיים ומורמים מתפיסתנו לחלוטין, ככאלו שאין לנו חלק ונחלה עמהם וממילא איננו יכולים אפילו לשאוף ולהעפיל לדרגתם. "יודעים הנכם מדוע הם עושים זאת? מדוע חשוב להם להציג את הדברים באופן כה מעוות וחסר כל קשר לאמת הצרופה? אין זאת אלא משום שהם רוצים להשריש בקרב העם שיתייאשו מן התורה שהלא ממילא אי אפשר רח"ל להתעלות בה. זהו שקר ורשעות ומוכרחים לעקור זאת מן השורש." "תראו", המשיך ראש הישיבה שליט"א ואמר "באותה עת אחד היה מרן

ושלב מחייו של האדם צריך הוא לשאול את עצמו מה התורה אומרת. מה היא רוצה שאעשה במצב כזה שנקרה בדרכי. ואל זה מגיעים רק מעמל ויגיעת התורה. אי אפשר להגיע אל הקנין הרוחני הזה מבלי לעמול ולהתייגע בתורה."

"רבים שאלו עוד בחייו של מרן הרב שך זי"ע, כיצד הגיע לאן שהגיע, ובעיקר, כיצד ידע לזהות פרצות ובעיות עוד הרבה לפני שהציבור חש והבחין בהם" ממשיך הגאון הגדול שליט"א את רצף הדברים, "גם לשאלות והתהיות הללו ישנה תשובה ברורה ובהירה. מי שחי את כל חייו על פי התורה. מי ששאיפת ופסגת חייו היא לעשות בדיוק את מה שהתורה רוצה ממנו מבלי לבקש "הקלות", ובודאי מבלי לתור אחר 'דרכים עוקפות', מקבל עינים אחרות. יש לו סייעתא דשמיא מיוחדת לגלות ולהכיר היכן הדברים מתנהלים שלא כרצון התורה. היכן קיימת סטייה מדרכה של תורה. מה מעיד מעשה פלוני של אדם או של קבוצה, ועל מה מצביעה תופעה אלמונית של היחידים או של הרבים. לכן הוא ראה ואחרים לו."

מוכרחים כמובן לציין את ההתדבקות שלו בגדולי הדורות שעברו. ידו הרי כידוע, לא זזה מתוך ידיהם של רבותיו הגדולים זי"ע. הוא למד את אורחותיהם, פשוטו כמשמעו, והתאים את אופיו ואת דרכו כפי שהם נהגו ופעלו. גם בחלק זה מחייו הוא היה חידוש מיוחד. ראינו המון גדולי תורה בדורות עברו, אבל כזה "שימוש" אצל גדולי תורה מדורות קודמים, כזאת התדבקות בתלמידי חכמים, כמדומני, שכמעט לא היה בנמצא. ניתן לומר שמרן הרב שך זי"ע חידש לנו מהלך שלם בדבקות אמיתית בתלמידי חכמים שראוי ונכון לנו להתעמק בזה. אפשר להרחיב רבות את היריעה בנקודה זו, אך המסר העולה ממנה הוא פשוט בתכלית. הוא תר כל חייו ואלו היו כל שאיפותיו, לעשות את רצון התורה. להתאים את עצמו ולהכפיף את כל מאווייו ורצונותיו לרצונה. מה פלא אם כן שהוא קיבל הארה מיוחדת משמים למצוא ולגלות היכן מנסים לעשות ההיפך מדרך התורה ומיהם האנשים או הגופים שרצונם לשנות ולו במשהו מרצון התורה?!

צריכים לדעת שזה לא מעשי ניסים. הוא לא חולל מופתים או נסים בדרכיו ("יתכן שגם זאת עשה, אבל לא על כך אנו מדברים", מוסיף ראש הישיבה שליט"א בחיוך). הוא פשוט עמל והתייגע על כל צעד ושעל שלו. הוא מסר נפשו לד' ולתורתו ולכן זכה לסייעתא דשמיא מיוחדת שדבריו יתקבלו ויצליחו לפעול בכל הדרכים ובכל המישורים הן בהנהגת הדור והן בהנהגה לכל יחיד ויחיד באשר הוא."

•••

"אתם הרי כותבים ב'הפסל', פנה אל כותב השורות באחת ההזדמנויות הגאון הגדול שליט"א, תכתבו עוד ועוד כי התורה איננה מיועדת למיוחדים ואיננה שייכת לבעלי שכל עמוק או תפיסה מהירה. היא שייכת לכל יהודי ויהודי באשר הוא. אין יהודי בעולם שאין לו חלק בתורה הקדושה,

הגאון הגדול רבי שלמה מילר שליט"א:

ראש גולת אריאל

"לבוא לקנדה, הרחוקה לכאורה, ולראות עולם של תורה פורח ומשגשג. לעמוד מן הצד ולהתבונן בבני תורה ועמליה בקדושה החיים את חייהם כמו אברכים בארץ ישראל ובלייקווד. לראות ילדי חמד המתחנכים על טהרת הקודש בחיידר כפי שהיה בדורות עברו. מי יצר את כל אלה? למי כל זה שיך?...". סופר 'הפלס' בשיחה מאלפת אודות רבינו הגדול זיע"א, במחיצתו של יבלחט"א גאב"ד טורונטו וראש בתי ההוראה בלייקווד שבארה"ב הגאון הגדול רבי שלמה מילר שליט"א

ישעיהו וייץ

היה זה בשנת תשכ"ט כשהגעתי לארה"ק על מנת להשתקע בה", פותח יבלחט"א הגאב"ד הנודע ומי שאלפי בני תורה בכל יבשת אמריקה נשמעים לפסיקותיו, הגאון הגדול רבי שלמה מילר שליט"א, את זכרונותיו לסופר בטאון עולם התורה. "כמו אברכים רבים שגדלו והתחנכו באמריקה ובאו ארצה, ביקשתי גם אני לעשות זאת והגעתי לכאן עם בני משפחתי יחד עם כל המטלטלין. כתלמידו של מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל, דבר ראשון עשיתי את דרכי למעונו של רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זיע"א על מנת לקבל את ברכת הדרך. להפתעתי הרבה, תפסני מרן זיע"א בידי האוהבות ושאלני: מדוע אתה בא לכאן? לשם מה נחרץ לך להתגורר בארץ ישראל, הלא באמריקה זקוקים להמשיך לשכלל ולפתח את מקומות התורה! זקוקים לאברכים חשובים שיקמו ישיבות, כוללים...!".

"הייתי בהלם מוחלט, הלא אני עובדי את אמריקה במטרה לבוא ולהתעלות בארץ הקודש, לא העליתי בדעתי שישנה אפשרות אחרת, טובה יותר, והנה מרן זיע"א משנה לגמרי את תפיסת עולמי מן הקצה אל הקצה. שבתי כמובן לארצות הברית ותוך זמן קצר ביותר קיבלתי הצעה מאיש החסד הנודע רבי משה רייכמן ז"ל לבוא לטורונטו ולעמוד בראש הכולל שהקים במקום".

"עד היום", מחייך לעברנו הגאון הגדול שליט"א "אינני יודע האם ר' משה רייכמן פנה אלי בשליחותו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל או לא, אבל אני ראיתי בהצעה זו שהיתה אז מהפכנית ובלתי נתפסת, כמילוי הוראתו של מרן הרב שך".

•••

השיחה המרגשת והמרטיטה עם יבלחט"א הגאון הגדול שליט"א נערכה ביום ראשון השבוע, בעיה"ק ירושלים, אליה הגיע לרגל שמחת נישואי נכדתו, בת בנו הרה"ג רבי שלום שליט"א. שיחה זו, מוכרחים לציין, נערכה לאחר שכותב השורות זכה זה לא מכבר לחזות בפלא

שליט"א, סיים בן שיחנו שיחי' את דבריו והותיר אותנו המומים ונפעמים. כאמור, בתחילת השבוע הנוכחי, מששמענו על בואו של הגאב"ד שליט"א לארץ הקודש, ביקשנו להתקבל לשיחה במחיצתו. שיחה שכל מילה ומילה ממנה גרמו להתרגשות ולרטט נוכח המהפך האמיתי שמתחולל במקום ולאור העובדה שכל זה בזכות משפט אחד שיצא מפיו של רבינו הגדול מרן זיע"א.

"כשהגעתי לטורונטו", ממשיך יבלחט"א הגאב"ד שליט"א בדבריו, היה זה כאמור לפני קרוב לחמישים שנה, לאיש בה לא היה מושג שבלייל חג השבועות - יום

מצביע על היכל הכולל ההומה. "גם יהודי העובד למחייתו מחוץ לעיר יודע שהאלף-בי"ת של יומו הוא תפילה ישיבתית בכולל, ארוחה קלה המוגשת בקומה התחתונה של הבנין, ומיד לאחריה סדר ישיבתי לכל דבר וענין לפחות עד השעה אחת עשרה. זהו חוק כל יעבור. תוכלו לראות כאן נגידים ושועי עולם. צעירים ומבוגרים כאחד, כולם קשורים בקשר כל ינותק לכולל ולתורה הקדושה, ממנו הם יוצאים לעמל יומם ואליו הם שבים בכל רגע נתון בסדר יומם. ההנהגה המופלאה הזאת שמן הסתם לא רבים כמותה בכל העולם היהודי נוקפת לזכותו של ראש הכולל והגאב"ד

הגדול של הפרחת השממה הרוחנית בטורונטו שבקנדה. היכל הכולל המפורסם העומד תחת הנהגתו של ראש הכולל הגאון הגדול רבי שלמה מילר שליט"א הומה לומדים, גם בשעות הבוקר המוקדמות בהן ביקרנו במקום, והצפיפות באולם בית המדרש הגיעה אף לחדרים הסמוכים.

"אתם מוכרחים להבין", אומר לנו בן לווייתנו, תושב מקומי המתגורר במקום כבר עשרות שנים תוך כדי פילוס דרך מחוץ לבנין שוקק החיים בו ממקם הכולל ובית ההוראה המפורסם. "כאן בטורונטו אף יהודי חרדי לא מתחיל את היום ללא כמה שעות של לימוד בעיון בכולל הזה", כשהוא

מתן תורתנו, ערים בלילה. כמעט כל דבר ששייך לעולם הישיבות היה חדש עבור התושבים, אך בהתאם להוראתו והדרכתו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל שעם הקמת כולל אברכים במקום ישתנה הוא מן הקצה אל הקצה, הגיע השינוי המיוחל והמהפכה יצאה לדרך.

הנגיד רבי משה רייכמן ז"ל שהיה כפוף וצמוד להדרכתו של מרן זיע"א נטל על עצמו את כל עול החזקת היהדות בטורונטו. הישיבה, הכולל, התלמוד תורה ובית הספר, כמו גם פעילות החסד הענפה במקום, הוחזקה והופעלה ברוחב ליבו כאשר מרן זצוק"ל סוכך מעל כל אלו.

על מנת להמחיש עד היכן הגיעו הדברים, מציין באוזנו יבלחט"א הגאון הגדול שליט"א עובדה מעניינת; היה זה לפני כשלושים שנה. בטורונטו פעלה ישיבה גדולה ומישהו נוסף חפץ להקים בה עוד אחת. אני, ממשיך יבלחט"א הגאון הגדול שליט"א סברתי שאין למנוע זאת ממנו משום שאי אפשר בשום אופן למנוע מריבוי התורה והפצתה. אולם הנגיד ר' משה ז"ל סבר שהדבר עלול לפגוע חלילה בישיבה הקיימת. הוא טען שעדיין אין מספיק בחורים בכל קנדה לכדי חלוקה. החלטנו שנשלח מכתב למרן הגרא"מ שך זיע"א בו הוא יעלה את דבריו לשלילה, ואני אעלה את דברי לחיוב, וכך עשינו. שלחנו את מכתבנו למרן זיע"א והמתנו בקוצר רוח לתשובתו הבהירה. תשובתו לא איחרה לבוא. בדבריו קבע כי פשוט וברור לו שאין למנוע מהקמת מקום תורה נוסף ואין לחשוש שיפגע במקום הקיים.

סיפור זה, מתרגש באוזנו הגאב"ד שליט"א, מלמד אותנו שני דברים. ראשית, גדולתו העצומה של מרן זיע"א. על אף שהנגיד רבי משה רייכמן ז"ל החזיק מקומות תורה רבים בכל רחבי העולם היהודי, ולמרות שמרן זיע"א נעזר כה רבות בתרומותיו, הוא לא היסס מלפסוק בניגוד גמור לדעתו. הרי אחר כבר היה אומר שהשיקול של יתר מקומות התורה בעולם גובר אולי על מקום קטן אחד, ועוד אי אלו תירוצים מתירוצים שונים. אך כאן גם זכיתי ללמוד את יקר גדולתו ותפארתו של רבי משה ז"ל. למן אותו רגע שהגיעה תשובתו של מרן זיע"א קיבל הוא את הדברים ואף לקח על עצמו את החזקת הישיבה השנייה. זה היה כוחו של מרן זיע"א.

●●●

"הייתם בטורונטו וראיתם את כל היש' הגדול הזה", ממשיך בן שיחנו שליט"א, ובכן הכל, אבל ממש ממש הכל נזקף לזכותו של מרן הרב שך זיע"א. הוא היוצר והוא המקים. הוא הדוחף והוא המעודד את כל מה שראו עיניכם במקום הזה. אבל לא רק לטורונטו ואפילו לא רק לקנדה רבתית הגיעה השפעתו הכבירה של מרן הרב שך זצוק"ל, אי אפשר לתאר כמה בני תורה הושפעו, כמה בתים של תורה ויראה נבנו כתוצאה מאותן השפעות עילאיות של הכולל בטורונטו, הישיבות, המוסדות ושאר הפעילויות הקדושות שנוצרו כאמור מכוחו של מרן הרב שך. זה הרי דבר בלתי

אי אפשר למנות כמה קהילות וכמה יחידים חבים לו את חייהם הרוחניים. כמה משפחות הציל מרדת שחת רח"ל. ויודעים הנכם כיצד הצליח? מדוע זכה לסייעתא דשמיא כה מופלאה? משום שהיתה בו אמת אחת מוחלטת. הוא "באמת" רצה בטובתו של השני. הוא באמת חפץ לעזור לכל אחד ואחד לצעוד בדרך הנכונה. זה לא היה משום שזה היה תפקידו או משום שכן היה נכון לעשות כלפי חוץ. כל עצמותיו זעקו לעשות טוב לשני.

כשמדברים על מרן הרב שך זיע"א רואים זאת בחוש. כיצד היהודי החלש והישיש הזה יכול היה גם לומר שיעורים בעומק העיון, לחבר ספרים ולדבר בלימוד יומם וליל, וגם להקים ולעמוד בראשות כל כך הרבה פעילויות של אידישקייט. אין זאת אלא משום שבאמת רצה לעשות טוב לכלל ישראל. באמת היה מעוניין לעזור ולסייע לשני. וממילא, אין זה משנה מי הוא, מה גילו ומה מצבו הבריאותי.

טורונטו תוכיח שאפשר!

אך, ממשיך הגאב"ד שליט"א, חשוב מאוד לציין את משנתו של מרן זצוק"ל, משנה שעמה חולל את המהפכה בכל העולם כולו, לימוד התורה בלא שום פשרות והקלות! מרן זיע"א היה סבור כי

אי אפשר לתאר כמה בני תורה הושפעו, כמה בתים של תורה ויראה נבנו כתוצאה מאותן השפעות עילאיות של הכולל בטורונטו, הישיבות, המוסדות ושאר הפעילויות הקדושות שנוצרו כאמור מכוחו של מרן הרב שך. זה הרי דבר בלתי נתפס, שכן מדובר בעולמות שלמים שאין להם סוף שנוצרו ונבראו מאותו כח רב השפעה בכל התחומים.

הגאב"ד שליט"א מחיך לעברנו: "כשישנו רגש אחריות, כשמוטל עול אמיתי ויודעים שמוכרחים, אזי מספיקים".

אנחנו מבקשים להמשיך ולהקשות. לקבל מעט מושגים נוספים בהנהגתו האישית של יבלחט"א הגאב"ד שליט"א ועל מצודתו הפרושה, אך הוא יבלחט"א מחזיר אותנו בענווה לנושא שיחתנו העיקרי; הלא ביקשתם לשמוע על מרן הרב שך. דעו לכם כי כפי שצינתי קודם,

נתפס ולא ניתן להעלותו על בדל מחשבתנו, שכן מדובר בעולמות שלמים שאין להם סוף שנוצרו ונבראו מאותו כח רב השפעה בכל התחומים.

לבוא לקנדה, הרחוקה לכאורה, ולראות עולם של תורה פורה ומשגשג. לעמוד מן הצד ולהתבונן בבני תורה ועמליה בקדושה החיים את חייהם כמו אברכים בארץ ישראל ובלייקווד. לראות ילדי חמד המתחנכים על טהרת הקודש בחיידר כפי שהיה בדורות עברו. מי יצר את כל אלה? למי כל זה שייך? לרב שך!

אי אפשר לתאר במילים כיצד היה מעורב ומעורה כל השנים בכל הנעשה במקומו. כיצד כיוון והדריך את הקהילות השונות, באיזו חכמה ותבונה, אך לא פחות מכך באיזו אחריות. כיצד הוא ירד לפרטי פרטים ממש.

●●●

אנחנו מציינים בפני הגאב"ד שליט"א את הפליאה המתבקשת. מלבד העול הגדול המוטל על כתפיו בטורונטו שבקנדה, עומד הוא בראשות בתי ההוראה בלייקווד שבארצות הברית, מרחק טיסה רב בין המקומות. כיצד מצליחים לשלב בין הדברים? היאך יכולים להספיק הכל? אנחנו מבקשים להבין.

היכל הכולל
בטורונטו.
השפעתו של
רבינו הגדול מרן
זיע"א. צילום:
כותב השורות

על מנת להקים מקומות של תורה לא די לנו בעשיית "דברים טובים" בעלמא, אלא עלינו לפעול בכוח עמל ויגיעת התורה. אצלנו בטורונטו סבר מרן זיע"א שניתן לחולל מהפכה, על אף שהיה זה בגדר חלום, וכיצד ניתן לעשותה? דווקא על ידי פתיחת כולל אברכים. לכאורה דבר הכי מופרך שיתכן. לא פעילות של קירוב, גם לא חוגים והרצאות. תפתחו כולל, הוא אמר, והכל כבר יבואו בעקבותיו.

ואכן, כך הווה. אין אצלנו "הנחות" או "הקלות". הדרישה מהאדם היא להיות בן תורה. גם אם הינך יוצא לעבודה זה לא פוטר אותך מלהישאר בן תורה בכל רמ"ח אברך ושש"ה גידך. מי קבע שלבעל בית אין חיוב להשאר "אברך"? מי זה שפטר אותו מלעמול ולהתייגע בתורה? למה אדם שלמד בשיבה ולאחר מכן בכולל צריך פתאום להתחיל ללמוד דברים "קלים" יותר, "מתחשבים" יותר? מי זה שפטר אותו מעיון ושקיעות בתורה לכל הפחות כמה שעות ביום?

זהו המסר של מרן זצוק"ל אותו העביר לנו בפתיחת הכולל והקמת המוסדות בטורונטו לפני עשרות שנים, אף אחד, יהיה מי שיהיה, לא פטור מאותן תביעות בסיסיות והכרחיות. לאיש אין את היכולת לומר כי מגיע לו ויתורים בשל העובדה שהוא יצא מעולמה של תורה א. כי הוא לא

יוצא. גם אם הולך לעבוד לפרנסתו, הוא נותר עדיין בעולם המופלא הזה ויהי מה. ב. עומק ועיון התורה שייכים לכל אחד ואחד, ואין מי שיכול לפטור עצמו מכך. לסיום, מחדד הגאב"ד הגאון הגדול שליט"א, כשבאים לדבר על מורשתו של מרן הרב שך זיע"א לדורות הבאים צריכים לדבר על תביעתו מכל אחד ואחד לפרוח ולגדול ולהיות סביב הבית מדרש. מלבד הנהגתו הציבורית בכל שלב ושלב מחיינו ובכל הנוגע להמשכיות עולם התורה והשיבות הקדושות כפי שאתם מעוררים על כך שוב ושוב וכפי שזכינו לשמוע מפיו ולקרא במכתביו השונים בכל התקופות, צריכים לעמוד על כך שכל אחד ידע כי אין

לנו שיעור רק התורה הזאת, וכי רק סביבה אנחנו צריכים לחיות. נזכור נא כי מרן זיע"א עורר על כך מאות פעמים בימי חייו, בכל הזדמנות שהיתה, כי פעם בעירות היהודיות באירופה או בארצות המזרח היו כל חייו של היהודי סביב הדת היהודית. גם כשיצא לעמל יומו לא שכח ולו לרגע קט את בית המדרש, את החומש, את העין יעקב ואת הגמרא. חייו סבבו סביב זה ובכל רגע נתון היה עושה הכל על מנת לשוב לספרים הקדושים שהיו אהובים לו כל כך. גם הבית היהודי עצמו היה מושגת ומכוון בדרך זו שכל ילד וילדה ידעו מה שאיפת ליבם האמתית של

הוריהם ומהו הרצון הפנימי ביותר שיצא מהם, ילדיהם היקרים. אנו מוכרחים לשוב לשם או לפחות לשאוף לשוב לשם, לדעת מה עיקר ומה טפל בעולם. כיצד צריכה להראות צורתו של היהודי האמיתי. מוכרחים לעורר את הציבור לרצות להתקרב לבורא עולם ולחיות כרצונו כפי שציונו בתורתו. זוהי על רגל אחת משנתו של מרן הרב שך זצוק"ל ומוכרחים לשוב ולהזכיר אותה פעם אחר פעם למען תעמוד לדורות הבאים, אלו שלא זכו לטעום מצוף ומנועם אמרתי. אלו שנולדו לתוך החיים החומריים ועלולים לחשוב חלילה שכן צריך להיות.

ראש ישיבת בריסק הגאון האדיר רבי מאיר הלוי סאלאוויצ'יק זצוק"ל

"אבא זצוק"ל התבטא ואמר, אלמלי רבי לייזר היתה משתכחת תורת בריסק מן העולם"

"הוא איש אמת הפועל ללא חת. איננו מפחד מפני איש ועושה רק מה שמצווה אותנו התורה הקדושה" • סופר 'הפלס' בשיחות ייחודיות במחיצתו של ראש ישיבת בריסק הגאון האדיר משיירי כנסת הגדולה זצוק"ל אודות רבינו הגדול מרן זיע"א

ישעיהו וייץ

„אבא זצוק"ל התבטא ואמר, אלמלי רבי לייזר הייתה נשתכחת 'תורת בריסק' מן העולם" אמר ראש ישיבת בריסק זצוק"ל, והמשיך לחדד במתק לשונו הבהירה: "אין זה סוד כי היו כאלו שחפצו מאוד להשכיח את תורתה של בריסק מן העולם, את מה שהם כינו מתוך שנאה ותיעוב 'קנאות' או 'עמידה יתירה על קוצו של יו"ד'. רבי לייזר, מכח האמת שבערה בו, פעל ללא לאות שדעתו של אבא זצוק"ל חשמע בכל מקום ובכל פינה".

היה זה לפני כשנתיים. סופר 'הפלס' נכנס בחדרה למעונו של ראש הישיבה זצוק"ל, מי שזכה לצקת מים על ידי אביו הגדול מרן הגר"ז זי"ע, וביקש לשמוע אודות קשריו

להגדרות והדרישות הגבוהות הללו. ללא כל ספק, הבנתו וישרותו בכל חלקי הש"ס היו כה מופלאות, עד שאבא זצוק"ל מצא בו תלמיד חכם ראוי כלבבו. המבחן הראשון שביקש אבא זצוק"ל לעשות לאדם שבא לדבר אליו בלימוד הוא, עד כמה שכלו ישר. עד כמה יכול הוא לדבר נכון וראוי בלימוד ללא חיפוש סברות עקומות וחסרות טעם. דבר נוסף, אבא זצוק"ל העריך את ר' לייזר בעבור מסירותו העצומה לתורה. כידוע, התמנה ר' לייזר לשמש כמגיד שיעור בישיבה מסוימת בתל אביב, אך מיד ששמע כי דעתו של מרן בעל ה'חזון איש' איננה מרוצה מכך, עזב את המקום במהירות על אף שבביתו לא היתה פת לחם, פשוטו כמשמעו. אי אפשר לתאר לבן דורנו מה היה המצב אז בבתי. איזו עניות ואיזו מסכנות שררה בבתייהם של עמלי התורה. הוא נותר בערום ובחוסר כל, אך עשה זאת בשמחה ובטוב לבב. זה היה ר' לייזר, נאמן לד' ולתורתו ללא כל פקפוקים ומחשבות אישיות.

ראש הישיבה ציין, כי מרן רבינו הגדול זי"ע"א פעל לפרסם את דעת הרב מבריסק. במה באים הדברים לידי ביטוי?

ראשית, ר' לייזר פעל על פי מה ששמע או הבין מאבא זצוק"ל. הוא גם ציין והדגיש זאת בכל מיני הזדמנויות פעם אחר פעם. לפתע שמעו כל הגורמים כי יש בריסקער רב בעולם, ודעתו חייבת להישמע. ר' לייזר שב ואמר זאת שוב ושוב, והנושא הפך מיד לסדר היום. כולם הבינו שאי אפשר לעשות מאומה מבלי לשמוע מהי דעתו של אבא זצוק"ל בכל נושא וענין.

בנוסף, חייך לעברנו ראש ישיבת בריסק הגאון האדיר זצוק"ל, זכורני כי בתקופה מסוימת רעייתו של ר' לייזר היתה חולה מאוד, ור' לייזר עלה לישיבה למסור שיעור. מכיון שהיה טרוד מאד בטיפול בחוליה לא הכין כפי הנראה שיעור. הוא ניגש לעמוד הקבוע, פתח את ספרו של אבא זצוק"ל והכריז, היום השיעור הוא דבריו של הבריסקער רב על הסוגיה. תעיינו בדברים, ואלו יהיו החידושים שיאמרו היום.

•••

עוד שעה ארוכה המשיך ראש ישיבת בריסק הגאון האדיר זצוק"ל בדבריו, ציין את מידת הערכתו של אביו הגדול מרן זי"ע כלפי מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, והדגיש כי אביו זי"ע ראה בר' לייזר קנאי לדבר ד'. לא בכדי הוא סמך עליו בענינים רבים של הנהגת הדור בהיותו נקי משיקולים אישיים ופנימיים.

"איי...", נאנח ראש הישיבה זצוק"ל והחדר בו אנו יושבים, קיטון קטן שבין כתליו הרביין ראש ישיבת בריסק זצוק"ל תורה לאמיתתה מזה כיובל שנים, התמלא כולו באנחה. "היום רואים כיצד ההידרדרות הנוראה משפיעה על הדור כולו. זה לא התחיל בבת אחת. כל תקופה יורדים עוד מעט אחוזים של רוחניות ושל קדושה, עד שמגיעים לתקופה קשה כמו בדורנו אנו כאשר המצב הקשה מחלחל ומשפיע בכל מקום ממנו."

שביקשו הללו להסב לו, לא הועיל להם במאומה. הוא המשיך להשמיע את דעת התורה הקד' בכל עוז.

ראש הישיבה הזכיר קודם כי אביו, מרן הרב מבריסק זי"ע, נהנה יותר מכל לדבר עם מרן הרב שך זצוק"ל בלימוד. במה הייתה ייחודיותו של מרן הרב שך בזה?

ראשית, היה לו שכל ישר בלימוד. אצל אבא זצוק"ל לא היה מקום לעקמומיות ולו הקלה ביותר, ור' לייזר בהחלט ענה

ר' לייזר, המשיך ראש הישיבה זצוק"ל ואמר, לחם. הוא עמד על קוצו של יו"ד על מנת שלא תשתכח תורה מישראל. הוא פעל בכל כוחו כדי להביא את דבר ד' ברמה, ולא פחד מאיש. ר' לייזר היה נרדף בעבור כבוד ד' ותורתו. אי אפשר לתאר כלל וכלל כמה סבל. כמה נרדף בשביל עמידתו על כבוד התורה. כמה ייסורים גרמו לו אנשים שונים בשל עמידתו האיתנה על דברי התורה. אבל הוא לא נבהל. כל הרדיפות וכל הצער

הגדולים של מרן הגרא"מ שך זי"ע עם רבו ומאורו מרן הגרי"ז הלוי מבריסק זי"ע.

ראש הישיבה זצוק"ל נאנח קמעא. ניכר בו היטב הצער הגדול על אבדן "הימים היפים והנעימים הללו" כלשונו הזהב. על אותם ימי זוהר בהם היה רבינו הגדול מרן זי"ע נכנס ויוצא מביתו של אור העולם מבריסק זי"ע, מכניס ומוציא את דבריו הבהירים והברורים מחדרו הצר שבפאתי שכונת גאולה.

לאחר הרהור קצר הואיל ראש הישיבה זצוק"ל לתאר, אבא זצוק"ל ראה בר' לייזר 'קנאי' גדול לדבר ד'. מי שאכפת לו באמת מכבוד שמים, ובשל כך הוא סמך עליו בשעתו בכל הענינים שעמדו אז על הפרק. "הבעיה שלנו היא", נאנח לפתע ראש ישיבת בריסק זצוק"ל, "שאין לנו אפילו 'מסורת' מרבותינו הגדולים זצוק"ל כיצד לנהוג במצבים קשים העומדים כעת ממש לפתחנו". ראש הישיבה זצוק"ל הזכיר בדבריו את הגזירות הקשות המרחפות מזה זמן רב על עולם התורה בפרט ועל כל יושבי ארץ הקודש בכלל. נראה, הוא אמר, שטשטוש כה קשה לעם ישראל לא היה מעולם. "לא כזה, ואפילו לא דומה לו", הוסיף לאחר מחשבה נוספת כשכאב חד ניכר על פניו החיוורות.

"אמנם עשרה קבין של שטות ירדו לעולם, אבל אינני מדבר על העולם שמחוק לעולם התורה. עליהם אין צורך להרחיב ולדבר שכן מעולם לא הבינו מאומה. כי אם לעולם הפנימי שלנו. אנשים הנקראים יראים ושלמים הולכים שבי אחר כל רצונות השלטון. משתפים עמם פעולה במזימותיהם תוך חיפוש כל מיני תירוצי סרק וכדו'. כיצד אפשר לשתוק נוכח המצב הקשה הזה? כיצד ניתן להבליג מול הזוועות והמראות הקשים הפוקדים אותנו חדרות לבקרים?"

מה נאמר ומה נדבר, המשיך אז הגאון האדיר ראש ישיבת בריסק זצוק"ל. בעבר היו רבים שביקשו לדעת. ביקשו להשכיל ולהבין מה היתה דעתו של אבא, מרן זי"ע, בכל עניני השעה. זכורני, כי בימים עברו, עוד בחיים חיותו של אבא זצוק"ל, כל ווארט שאמר, כל אמרה שהוציא מפיו בעניני השעה או בענינים של פרשת השבוע, עברו מפה לאוזן ונשמעו בכל ארץ ישראל. דוגמא לדבר אציין, כי בשנת תש"ח שהה אבא זצוק"ל בחיפה, ואני אבלחט"א שהיתי בתל אביב אצל אחותי הרבנית פיינשטיין ע"ה. והנה, בעברי ברחוב אלנבי, כמדומני, פגשתי בהגאון רבי דוד פינקל זצ"ל, ששאל על אתר איזה חידוש חידש אבא זצוק"ל על פרשת השבוע. וזאת, יש לזכור, בימים של מלחמה, כשאבא זצוק"ל שהה במקום רחוק, ללא עיתונים וללא תקשורת.

אולם, בתקופה האחרונה, המשיך ראש ישיבת בריסק זצוק"ל, נראה כי משתכחת ח"ו דרכו ומשנתו של אבא זצוק"ל. מה שלא הצליחו לעשות שנים רבות, על מה שעמל והתייגע ר' לייזר זצוק"ל, עושים היום ללא פחד וללא מורא. הדור הצעיר, זה שלא זכה לראות ולשמעו, כבר לא ידע במה מדובר, לא יזכור שישנה דרך של מלחמה ללא פשרות מול כל הרשעים המבקשים לנתקנו מדרך אבותינו.

"ניטלה עטרה מראש כל אדם"

מספד מר שנשא הגאון הגדול רבי ישראל יצחק קלמנוביץ שליט"א בהיכל הכולל שבראשון, ככלות השבועה להסתלקות מרן רבינו הגדול זי"ע"א

הנה אין בדברינו משום מה שנקרא הספד, אלא עיקרו להתבונן ולבטא ההרגשה שכל אחד מרגיש שניטלה עטרה מראש כל אדם בסילוקו של רבינו ראש הישיבה זצ"ל.

רואים אנו שאף רבים שלא הכירוהו מקרוב, מרגישים בלבם העדר וחסרון, וסיבת הרגשה זו מבוארת עפ"י חז"ל עה"פ ויצא יעקב. מלמד שיציאת צדיק מן העיר עושה רושם. שכל זמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, כיון שיצא פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, ומבואר שהקדושה והשראת השכינה בעיר הוא מעצם מציאות הצדיק בה, ובלא שום שייכות מסוימת אליו, פועלת בלב כל יחיד ויחיד, וביציאת הצדיק מיד מורגש חסרון והעדר, ואף אנו אף שבשנים האחרונות לא זכינו ליהנות ממנו עצה ותושי' מ"מ עתה מקוננת בלב כולנו הרגשת ההעדר והחסרון עמוק.

זאת ועוד מצינו בדברי חז"ל שהשפעת הצדיק פועלת בסביבתו 'קדושה' אפי' במקום קבורתו. בפ' וזאת הברכה בברכת גד, עה"פ וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון, ופי' הספורנו שם ז"ל כי אמנם כשבחר גד ארץ סיחון ועוג אע"פ שאינה כקדושת עבר הירדן, היתה כוונתו להשיג דבר עיקרי אצלו כי שם בארץ עוג חלקת מחוקק ספון, היתה אותה החלקה שהמחוקק קבור בה שהוא משה, ומבואר שהעדיפו את קדושת והשפעת מקום קבורת משה מקדושת א"י, ועוד איתא במדרש (ואתחנן) ויתא ראשי עם להביא דור המדבר לעוה"ב, הרי דמקום קבורתו במדבר השפיע על כל דור המדבר לזכות לחיי העולם הבא, וכל זאת פועל הצדיק בסביבתו אחר מיתתו וק"ו בחייו, כדאיתא בחגיגה ה' ע"ב מאי דכתיב בהו ברבנן ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו ומה הרואה חכמים במיתתן יחיה, בחייהן על אחת כמה וכמה.

עוד איתא בסנהדרין דף ק"ו ע"ב איתמר קטן מאימתי בא לעוה"ב חד אמר משסיפר, וחד אמר משנולד, וחד אמר משנזרע, ומייתי ע"ז קראי עיי"ש, וצריך תלמוד מה זכות יש להעובר או הקטן הזה לעוה"ב, ומה פעל בשביל זה. ומבואר שעצם

מציאות יהודי כאן בעולם פועלת 'קדושה' והשראת השכינה.

וכן מבואר בב"ק פ"ג ע"א דריש ר' דוסתאי דמן בירי, 'ובנחה יאמר שובה ד' רבבות אלפי ישראל', ללמדך שאין השכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות. הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחת והיתה אשה מעוברת ביניהם וראוי' להשלים, ונבח בה כלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. הרי דאפי' עובר עצם מציאותו מוסיפה קדושה בעולם. והגם שלא פעל

עדיין כלום, יש לו הכח להביא שכינה בישראל, וא"כ עאכ"כ כשיש צדיק בעולם שפעל והוסיף קדושה בעולם שמתווסף השפעה עצומה לכל יחיד ויחיד בעצם מציאותו בעולם.

בגמ' ב"ק דף נ' ע"א איתא, ת"ר מעשה בביתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול, באו והודיעו לר"ח בן דוסא, שעה ראשונה אמר להם שלום וכו', אמרו לו נביא אתה וכו' אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו, אמר ר' אחא אעפ"כ מת בנו בצמא. והקשו בתוס'

דא"כ אכתי מנא ליה הא מת בנו בצמא, ותי' השטמ"ק בשם רבינו ישעי' דר' חנינא כבר נפטר מן העולם באותו מעשה שני דמת בנו בצמא, ומה שניצלה הבת במעשה הראשון מפני שהקב"ה מסכים לסברת הצדיקים שברור וקבל טענת רבי חנינא בן דוסא, והיינו 'אמרתי' כלומר השמעתי דבר זה לפני הקב"ה וכו' והסכים הקב"ה לדברי, שכן דרכו של הקב"ה שמסכים לסברת הצדיקים שברור אבל אחר שמת ר' חנינא לא נתקבלה סברא זו, ולכך מת בנו בצמא, ומביא שמבר' כן במס' חגיגה יעו"ש. ומבואר שכל זמן

חיותו של הצדיק כל הד"ת והמסקנות שלו פועלים כאן בעולם וקובעים את הנהגת העולם על פיו, וכשנסתלק נעלם מהנהגת העולם השפעת תורתו ופעולתו. ואף אנו כל זמן חיותו הושפענו מתורתו וחכמתו ופעולתו שהיתה בעולם, וכל זאת אבדנו בעוה"ר.

איתא בשבת ק"ה ע"ב אריב"ל משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר, הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו שנה' נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלוא בספרתך". ובמהרש"א כ' דכ"ז באדם כשר אף שאינו ת"ח, ועוד מבאר שם דמהו בית גנזיו של הקב"ה, היינו הא דאחז"ל אין להקב"ה אלא אוצר של יראת שמים, זהו אוצרותיו, ושם מונחים הדמעות הללו, והיינו שדמעות כאלו מקורן ביראת שמים הצפונה בלב האדם, דכשבוכה על אובדן אדם כשר שעבד את ד' בכשרות ובתמימות, וכעת חסר לו עבודת ד' של אותו אדם. כאלו דמעות מקורן ביראת שמים, וממילא חשובים בעיני הקב"ה ונספרין אחת לאחת לאוצר גנזי הקב"ה לשכר נצחי. וכל זה באדם כשר, אבל בת"ח אמרו שם כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו, והיינו שאם לא מכיר את הענין של 'תלמיד חכם' ומתעצל בהכרת ההפסד הן מצד הפסד החכם וגודל יקרתו והן מצד הפסד הדור כולו בהעדרו, לא רק שאין לו את המעלה של סופרן וכו', אלא אף נענש בעונש גדול, וכפי מדת החכמה שחסרה בעולם והוא מתעצל, כך יגדל העונש והתביעה עליו.

•••

נעמוד על נקודה אחת מרובי סגולות ומעלות שראינו אצל ראש הישיבה זצ"ל ואולי יהי' לתועלת לנו להתלמד מדרכיו. איתא באבות "בן זומא אומר איזהו חכם הלמד מכל אדם, שנה' מכל מלמדי השכלתי" ובפי' רבינו יונה שם מבאר, דמי שיודע כל החכמה אם אינו אוהבה אינו חכם. והמלקט דברי חכמה לתוך ראשו, אין בזה מדה של 'חכמה', דמצד עצמותו נשאר טיפס כשהי'. ורק מי שאוהב 'החכמה' ומיקרה ומתאוה לה הוא נהפך לבר דעה, מל' והאדם ידע, היינו התחבר, שהחכמה והוא נהפכים למציאות אחת וכל זה נמרד לפי מדת ביקוש החכמה המצוי בו. ואם הוא לומד מכל אדם והיינו שמבטל את יישותו וכבודו לצורך השגת דבר חכמה, הוא מגלה בזה את השתוקקותו לחכמה, ואז זוכה לקנות 'חכמה' בתוך ליבו, והוא הוא החכם האמיתי.

ונבאר הדברים יותר, דהנה בנדה דף ל' ע"ב, "דרשר' שמלאי למה הולד דומה במעי אמו לפנקס וכו' אוכל ממה שאמו אוכלת וכו' ונר דלוק על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו ומשכח כל התורה כולה וכו'", וביאר בזה מהר"ל בס' חידושי אגדות שם, שהעובר במעי אמו אין לו חיות עצמית, אוכל ממה שאמו וכו' ועדיין אין הנשמה מוטבעת בתוך הגוף באותו זמן, ומצד הנשמה אז הוא בבחי' נר דלוק על ראשו, והיינו שאינו בתוך גופו לגמרי,

וממילא יכולה היא לינוק מן הזוהר והניצוץ העליון שדבק בה בהנשמה, ומן הזוהר הזה והאור הגדול שמושפע עלי' באותו הזמן מקבלת הנשמה השגות גדולות, כה"ת כולה, וצופה ומביט מסוה"ע ועד סופו וכו', וכשמגיע זמנו לצאת בא מלאך וסוטר על פיו שהוא המלאך שמכניס הנשמה אל תוך הגוף ונעשית מוטבעת בתוך הגוף החומרי, ואז אינה יכולה לינוק עוד מן הזוהר העליון שדבק בה מחמת שחוצץ בינה לבין הזוהר העליון, מציאות הגוף החומרי, וממילא מתבטלים ממנו כל אותן השגות שהושפע מהם בהיותו שרוי במעי אמו, ואין לו שוב היכולת להשגות כאלו ומשכח הכל, עכ"ד. והנה יכול אדם להחזיר לעצמו את ההתדבקות בהזוהר העליון ובאור החכמה העליונה, וזהו ע"י שמתדבק ומשתוקק לחכמת התורה שהיא האור העליון, שבזה פורץ את החציצה הגופנית הקיימת בין הנשמה להאור העליון הזה וממעיט את חשכות הגוף ע"י השתוקקות זו, ועי"ז שוב נפתח לו התחברות חדשה בין הנשמה להזוהר הזה, ומזדכך יותר ויותר הגוף הנמצא בין אור הזוהר העליון המתחבר לנשמה המשתוקקת. והלמד מכל אדם היינו שמבטל ישותו וכבודו הגשמי להשגת ה'חכמה', מתדבק בו הזוהר הזה וממילא מושפע בהשגות נשגבות בלא חציצת הגוף, וזוכה להתואר "חכם".

וכך גם היתה צורת קבלת התורה,

כמש"כ החינוך (מצוה ש"ו), שכלל ישראל ספרו את הימים לקראת מתן תורה, והראו השתוקקותם והחפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, 'כעבד ישאף צל', (ע"פ איוב ז', ב') וכשזיככו נפשם ע"י השתוקקותם היו מסוגלים לקלוט את האור הגדול שהושפע עליהם ע"י הקב"ה, וכשאמר הקב"ה אנוכי ד' אלוך נתקע ת"ת בלבבם ולא היו משכחים, וכל המתנה והזכיר הזו באה אליהם מתוך ביטול הגוף לצורך השגת החכמה, שע"ז נתדבקו שוב בהאור העליון, ונעשו מזוככים ומסוגלים לקלוט את כל השפע הזה, וממילא זכו שנקבעה תורה בלבם. ומצאנו עוד שנתבטלה גזירת מיתה כמב' במדרש, אני אמרתי אלוקים אתם וכו', והיינו שהגופים נודככו והנשמה נתדבקה שוב בהאור העליון, וכשסרחו בעגל חזרה זוהמתן ושכחו כה"ת כמב' במדרש, והיינו שחזר הגוף לחצוץ בין הנשמה להאור העליון שדבק בה, וממילא לא הי' להם אפשרות להשיג השגות אלו ושכחום.

וכן כל אדם בהשתוקקותו לחכמה, פועל עי"ז בקרבו יציאה מזוהמת החומר ופורץ מחשכי הגוף ומאירה בתוך נשמתו אור החכמה בלי שום חציצה, וזוכה להשגות גדולות ונשגבות מאור חכמת התורה. 'חכם' בגי' חיים (כ"א בספרים), ומרבה תורה מרבה חיים, שכך היא הצורה, שע"י ההתדבקות בחכמה מסתלק ממנו עניני

הגוף הגורמים לביטול החיות הנצחית, ומקור חיותו הוא בהזוהר העליון שדבק בנשמתו וכדוגמת האופן שבו קיבלו ישראל את התורה, כך זוכה כל 'חכם' לקנות השגות גבוהות בכוח השתוקקותו זו.

וכך זכינו לראות אצל רבנו ראש הישיבה זצ"ל, איך שכל השתוקקותו ומאוייו היו לעוד נקודה אמיתית בתורה, וביטוי אהבה זו בלטה בכך שהי' למד מכל אדם, וכשהיה שומע דבר חידוש היה מעיין אף במה שכתבו צעירים ממנו, וקיבל ה'חכמה' מהיכן שהיא בלי שיקולים ונגיעות.

וידועה היתה חביבותו קמי' דמרח הרב מבריסק זצוק"ל, שהי' משתוקק למסור דברי תורה אליו באופן מיוחד. והראה פעם לד' המדרש שהי' פ"ד, כל מי שהוא אומר ד"ת ברבים ואינן ערבים לשומעיהן כדבש וחלב וכו' נוח לו שלא אמרן, ואמר שאת המידה הזאת יש בר' לייזר. זהו צורת חכם אמיתי שמתחבר לחכמה ומתאוה אליה בכל לב, וממילא הגוף אינו תופס שום מקום וכמו שראינו וידענו אצלו.

ועובדא ידענא כשהי' עדיין ר"מ בחו"ל סיפר לי תלמידו מאז, שהי' בלילות החורף הקרים, מניח רגליו במים קרים בשביל לבטל עייפות הגוף ולומד לילות שלמים. וכשנחבונן וניקח קצת מדרכיו להשתוקק לחכמה בלי מצרים, נזכה אולי למלאות מעט מן החסרון ששבק לן בהסתלקותו ויהיה לזכותו ולזכות לנו אכ"י"ר.

כוח התורה בטהרה

"מי שהכיר את מרן הרב שך זצוק"ל, בגדלותו, במהותו האמתית כעמל בתורה בכל נימי נפשו ומאודו, לא היה מעלה בקצה דעתו כי ברבות הימים יישא על כתפיו הצרות את עול הציבור התורתי, כאשר העולם כולו עומד נפעם ומשתומם מול כוח התורה עצמה, הנמשך בדמות הנהגה מפוארת - כמוה לא נודע בכל הדורות האחרונים" • שיחה נפעמת ומרטיטה במעונו של תלמידו חביבו של מרן זצ"ל - יבלחט"א הגאון הגדול רבי יצחק דזימיטובסקי שליט"א מראשי ישיבת קול יעקב

ישעיהו וייץ

מאז נכנס הגאון רבי יצחק שיבדל"א לישיבת לומז'ה, כנער צעיר מתחת לגיל מצוות, נרקמו בינו לבין מרן הרב שך זצ"ל, אשר שימש אז כר"מ בישיבה - יחסי ידידות חמים של רב לתלמידו שנמשכו עד אחרית ימיו של מרן. על היכרות מיוחדת זו קובע הגאון הגדול שליט"א, כי "בזמן שלימד מרן ראש הישיבה זצ"ל בלומז'ה ואף מאוחר יותר, בתחילת כהונתו כר"מ בישיבת פוניבז', אם היה אי מי שהיה אומר עליו שיהיה 'מנהיג הדור' היה זה נראה מופקע לחלוטין".

ביקשנו מהגאון הגדול שליט"א, מגדולי מרביצי התורה בדורנו, לשמוע עובדות וטללי חיים הממחישים את גדלותו של מרן זצ"ל בתורה. חרף חולשתו הגדולה בתקופה האחרונה וסדריו העמוסים הממשיכים בכל עוז, ניאות הגאון הגדול שליט"א לשתף את קוראי בטאון עולם התורה במעט מזכרונותיו מחיי מרן זיע"א.

•••

כולו פלגי זיעה

הגאון הגדול שליט"א: זיכרונותי הראשונים ממרן זצוק"ל הם מעת מסירת שיעוריו בלומז'ה. בשעת השיעור היה נשטף כולו פלגי זעה, כאילו יצא מבית המרחץ ממש, מרוב יגיעה בהבהרת הדברים ובמסירתם. הנקודה המפעימה עוד יותר הייתה - כי הוא כלל לא הבחין בכך, מרוב שקיעותו בלימוד. זו הייתה מהותו של מרן, שקיעות בתורה תוך ביטול מוחלט של כל העולם מסביב.

וכך סיפר לי בנו של הגאון רבי יואל קלופט זצוק"ל: בשנת ת"ש כשהגיע מרן ארצה לעיר תל אביב, שם מיד פעמיו לעבר כתובתו של הגאון רבי יואל קלופט שעלה לארץ זמן מה לפני כן. יחסי ידידות ותיקים שררו בין מרן לגר"י קלופט מעת לימודם המשותף בקלצק. במסגרת ידידות זו נערכו

לקושיה שכתבתי לכם...

בתנאים לא תנאים, במצב בלתי אפשרי, לא היה לו למרן זצ"ל דבר בעולמו מלבד התשוקה לשמוע סברה שנגעה ללימודו...

חפצא של שקיעות בתורה עד כלות

הגאון הגדול שליט"א מוסיף בהתרגשות

לספר מעשה נוסף המעיד על שקיעותו הנוראה של רבינו הגדול זצ"ל בעת כהונתו בישיבת לומז'ה:

אחד מבני המשפחה אושפז בשל סיבה רפואית בבית החולים בלינסון שבפתח תקווה. הרבנית, רעייתו של מרן פנתה אליו וביקשה - כיוון שהוא ממילא נוסע לפתח תקווה, לצורך מסירת שיעורו, ייכנס נא לבקר ולדרוש בשלומו של החולה. מרן ניאות, אולם בתום דרכו הארוכה מירושלים, בעודו שקוע בלימוד לאורך כל הנסיעה, לא זכר את הבקשה. הוא פנה למסירת שיעורו ולאחר מכן המשיך ללמוד בלכתו בדרך עד שובו לירושלים מבלי לפקוד בית החולים. למחרת ביקשה ממנו שוב הרבנית כי בדרכו לפני או אחרי השיעור יסור לבית החולים. מרן הסכים, אולם יום אחר יום מרוב שקיעותו בלימוד שכח את העניין מכל וכל. באחד הימים שבהם לא נצרך למסור שיעור, החליט לקום ולנסוע במיוחד כדי לדרוש בשלומו של בן המשפחה המאושפז בבית החולים בפתח תקווה, ואכן מרן זיע"א יצא מביתו שבירושלים בדרך הארוכה עד לפתח תקווה.

כאשר התקרב בדרכו לכיוון המרכז, עלה בדעתו כי היות שנמצא הוא סמוך לעיר בני ברק, יסור ויחלה את פני מרן החזון איש זיע"א, וכך עשה. הגיע לבני ברק ונכנס אל החזון איש ובמשך שעה ארוכה צללו לעומקו של תלמוד. כשהוצרך מרן החזון איש להפסיק, קם מרן הרב שך ויצא מביתו. בעודו שקוע בשרעפי הקדושים, הבחין באוטובוס הפונה לירושלים ומיהר לעלות עליו. כל סיבת נסיעתו המפרכת נשכחה ממנו כליל בשל דברי התורה הממלאים את מוחו ולבו...

אכן, מגדיר הגאון הגדול רבי יצחק שליט"א, מרן היווה חפצא נדירה של שקידת התורה בעמל שאין לתאר. כבר מצינו גדולי ישראל בעלי שקיעות עצומה ונוראה בלימוד התורה, מרן החזון איש למשל. כידוע, פעמים רבות היו שואלים אותו האם כבר סעד את ארוחתו והוא לא זכר, אחת הייתה לו אם אכל או לא מרוב שקיעותו בתורה.

אולם אצל מרן, היו אלו דרגות שונות

אודותיו: אב אחד הגיע למרן זצ"ל להתייעץ בעניין שידוך לבתו, כאשר המועמד התגורר בעיר חיפה. האב העלה ספקות שונות ומרן השיב לו כי אכן יש לשקול ולברר ואינו

שלא יחלוף יום ללא דברי תורה

יחסי רב לתלמידו - מזווית אישית

הגאון הגדול רבי יצחק דזימטרובסקי שליט"א למד אצל מרן זיע"א בשיבת לומז'ה במשך שנתיים. לאחר מכן עבר לשיבת פוניבז', ומאוחר יותר עבר גם מרן הרב שך לפוניבז', ואז המשיך רבי יצחק שיבלחט"א ללמוד ולקבל תורה מפיו. כאשר היה בלומז'ה, מספר הגאון הגדול שליט"א, היה מרבה לשוחח בלימוד עם מרן הרב שך זצ"ל. פעם אירע שעברו מספר ימים שבהם לא ניגש למרן. ואז פנה אליו מרן מעצמו ואמר לו בבדיחותא את הנאמר בגמרא: איזהו שונא, כל שלא דיבר עמו שלושה ימים... "מני אז הקפדתי שלא יחלוף יום בלי לדבר עם הרב שך בלימוד..." ביכרונו של הגאון הגדול שליט"א מאותן שנים רחוקות ניצב חי זכר פגישתו החמימה עם מרן זיע"א, לאחר תקופה ארוכה שבה לא נפגשו כלל. היה זה לאחר שעבר לפוניבז', לפני הגעתו של מרן זצוק"ל. באחד הימים הגיע הגאון הגדול שליט"א לבקר את סבו שהתגורר בירושלים ופנה לשכונת כרם, כדי לבקר גם את מרן הרב שך זצ"ל בביתו. והנה אך הבחין בו מרן זצ"ל, מיהר לקראתו וקיבל את פניו בחביבות גלויה. "זו הייתה אחת מתכונותיו המיוחדות", מציין הגאון רבי יצחק שליט"א, "אהבתו המיוחדת לתלמידיו, שראו בו דמות לאדם השלם בלימודו ובכל הנהגותיו".

של התערטלות מוחלטת מכל העולם, מהעניינים החשובים ביותר בעת שהיה שקוע בלימוד. אכן היה נראה מופקע ממנו לשקוע בענייני הכלל, ודאי ברמה הנדירה שהתגלתה אצלו לימים, אולם ייתכן שזה גופא מה שנתן לו את הסייעתא דשמיא למעלה מדרך הטבע, הווייתו שכולו תורה בטהרתה.

•••

למרבה הפלא, מושגי השקיעות האדירה וביטול כל העניינים כולם מחוץ לעולמה של תורה לא ניכרו במישורי הנהגת הכלל. להיפך. בימים שבהם נשא על כתפיו את משא העם, נכנס הוא לכל עניין בריכוז מפליא תוך אבחנה בפרטי פרטים.

בניגוד לסיפור לעיל, על כך ששכח לבקר את בן המשפחה בבית החולים פעם אחר פעם, שכחה של ממש, ניצבו אינספור דוגמאות של נסיעות וביקורים שהיו כרוכים בטורח רב בזמנים שבהם ראה מרן זצ"ל צורך השעה לסייע ליחיד או לציבור. דוגמה אחת היא מקרה ששמעתי

יכול לענות מיד, על כן יבוא נא מחר שוב לשמוע תשובה.

אותו האב לא העלה על דל מחשבתו את הסיבה האמתית לבקשתו של מרן לדחות את תשובתו; דקות מספר לאחר מכן כבר היה מרן, בגילו הלא צעיר ועם משא הציבור האדיר על כתפיו, נמצא בדרך הארוכה מבני ברק דאז לעיר האדומה. בגפו הגיע לאזור מגורי המועמד לשידוך. בירר וחקר נתוני אמת ורק לאחר שהתלבנה תשובתו שב לבני ברק.

יהאב שהגיע למחרת לשמוע את הוראתו של גדול הדור – קיבל את ההכרעה כמובנת מאליה, בלי לשער כלל את עוצמת האחריות שנטל על עצמו רבו בעת שפסק לו את תשובתו.

היה זה חלקיק זעיר ממסירותו הנדירה לכל יחיד ויחיד, מרגע שידע כי נדרש הוא ליטול את עול הציבור – הקדיש לכך את כוחותיו האדירים שעד כה שימשוהו לעמל התורה בלבד. זכה הציבור באותן שנים למנהיג מופלא אשר כמוהו לא זכו דורות רבים לפניו וגם לא אחריו; גדול הדור שכולו תורה שהעמיד את עולם התורה על מכורו.

הגאון רבי יוסף חיים סיטרוק זצ"ל:

"אפילו הסבלנות של מרן, הזמן והיחס שהקדיש לשאלות של הקהילה שלנו, גרמו לקידוש השם עצום"

שיחות מאלפות שיצאו במרוצת השנים מפיו של רבה הנערץ של צרפת, הגאון רבי יוסף חיים סיטרוק זצ"ל, שנלב"ע בשנה האחרונה, אודות קשריו המאלפים עם רבינו הגדול מרן זי"ע

עם הזמן, הגרי"ח סיטרוק זצ"ל נהיה לרב הראשי של האזור, והביא לשנוי גדול על ידי כוחותיו המבורכים בהרצאות ובשיעורים לנוער.

אז, באמצע פריחתו, הוא קיבל הזמנה לכהן פאר בקהילה של מרסיי, הגדולה פי כמה מזו של שטרסבורג. קהילה זו, מאידך, היתה מאד רחוקה מחיי יהדות מסודרת. ההצעה קסמה לכח צעיר ותוסס כמו הגרי"ח סיטרוק זצ"ל, אבל כבר אז הוא לא עשה דבר בלי לשאול את דעת התורה, כמו שהוא למד בישיבה. הגרי"ח סיטרוק זצ"ל שמע את מרן זי"ע אומר שהגאון רבי משה סולובייצ'יק זצ"ל הינו "הדעת תורה של אירופה". הגר"מ סולובייצ'יק זצ"ל אשר היה "ידא אריכתא" של מרן זי"ע ונשא בעול כל המוסדות שהתפתחו אז, שימש כרבם של בני התורה ביבשת. הגרי"ח סיטרוק זצ"ל פנה אליו, והוא לאחר בחינה מדוקדקת נתן לו את האישור.

במרסיי, הגרי"ח סיטרוק זצ"ל גרם למהפכה של ממש: התפתחו קהילות, נפתחו איטליזים כשרים, נוסדו בתי ספר ועל כולנה, לאחר שהכולל של הרב יעקב קהן ז"ל עזב גם הוא את שטרסבורג והתיישב במרסיי, נפתחה ישיבה קטנה בעיר, דבר שהיה בו חידוש עצום. הגרי"ח סיטרוק זצ"ל היה כל כולו קשור לישיבה, וגם פה הוזמן דיין, הרב שמעון ביטון זצ"ל, מחשובי אברכים של הכולל בגייטסהעד. גם כאן הוא נצמד בכל פעולותיו לדעת התורה מבית מדרשו של מרן זי"ע.

אבל גם תקופה זו הגיעה מהר לסיומה, כשהוצע לרב סיטרוק להציג את מועמדותו לרבנות הראשית של צרפת. הפעם הגרי"ח סיטרוק זצ"ל הבין שרק מרן זי"ע יכול להכריע. לעזוב את כל מה שהוא הצליח לבנות במרסיי היה לו הרבה יותר קשה

הגרי"ח סיטרוק זצ"ל ע"י ציורו של רבינו הגדול מרן זי"ע, עוד נראה יבדלחט"א הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א

עצום בכל מהלך הענינים בצרפת, כשמרן זי"ע יועץ ומנחה ונעמד מאחורי כל החלטה גורלית, אשר תקבע את עתידה של היהדות בצרפת.

•••

אבל כל נקדים את המאוחר. הגרי"ח סיטרוק זצ"ל התחיל את תפקידיו כרב בקהילה הוותיקה של שטרסבורג, אחת הקהילות הכי שמרניות של צרפת. הרב הראשי, הרב אברהם דויטש ז"ל, אז רב הראשי של אזור אלזס, לא היסס להביא דיין לקהילה מיד אחרי השואה, צעד שהיה נועז ביותר. כך נהיה הגאון רבי אברהם דוד הורוביץ זצ"ל, אשר שימש בסוף ימיו בבית דין של העדה החרדית בירושלים, לפוסק העיר.

כי כמה חודשים בישיבות לא היו יכולים לתרום הרבה במבנה הרוחני של ה"רבנים" האלו.

אחד מהצעירים האלו היה הרב יוסף חיים סיטרוק, אז מתלמד בסמינר ההוא. כאלמנט דינמי ומבטיח, הוא נסע אל מורו ורבו הגאון הגדול רבי ניסים טולידאנו זצ"ל, ראש ישיבת 'שארית יוסף' בבאר יעקב, הגרי"ח סיטרוק זצ"ל התלהב מהאווירה של הישיבה. אפשר לומר שמאז, רוח זו הנחתה אותו בכל דרכיו.

הגאון הגדול רבי ניסים טולידאנו זצ"ל, היה כידוע תלמיד מובהק של מרן זי"ע בכל מהותו, עוד מימות בחורו בישיבת פוניבז', ואת הרוח הזו הנחיל לתלמידיו בעצמותיהם, מזה עשרות רבות בשנים. הצעיר הנמרץ שלמד זמן מסוים בישיבתו - חזר לצרפת, תפס קהילה וגרם לשינוי

שמע וקייבץ: ישעיהו וייץ

היהדות הצרפתית תופסת מקום מכובד בכמות ובאיכות בין הקהילות של חוץ לארץ, בהיותה הקהילה היהודית הגדולה באירופה. השפעתו המכריעה של מרן זצ"ל על יהדות זו, היא לכן משמעותית מאד. מאז המהפכה הצרפתית של לפני 230 שנה, ולאחר מכן מזמן עלית נפוליאון לשלטון, איבדה הקהילה היהודית את כל עצמאותה הרוחנית, ונהפכה לעוד "חוג דתי" נוסף בין האזרחים הצרפתיים... מכאן ואילך, היהדות שקעה בין שאר אזרחי המדינה, נישואי התערובת התרבו, והעזובה הלכה וגדלה. אחרי השואה, עדיין היה אפשר למצוא בהנהלת הקהילה "רבנים" לא אורתודוקסים, עם כל המשמעות של הדבר.

היו אמנם כל העת קהילות אורתודוקסיות נפרדות, אבל השפעתם היתה חלשה. גירוש יהדות צפון אפריקה בשנות ה-כ' הביא, חלקית, שינוי לטובה, כי חלק גדול מהיהודים שבאו ממקומות אלו שמרו מסורת. בהגיעם בצרפת, הם גרמו להתעוררות גדולה בשמירת המצוות ובחזרה למקורות. אם כי חלק לא מבוטל מהם, לא מצא אז את מקומו בקהילה, ונטמע למרבית הצער בין הגויים. המהפכה של הסטודנטים של תשכ"ח, גם גרמה לשינוי מסוים בתוך הקהילה: מאז, רוח התשובה החלה לנשוב בין הצעירים, ולגרום לחזרה למקורות. פה ושם נפתחו מסגרות ללימוד תורה. אפילו בסמינר לרבנים של ה"קונסיסטואר", הגוף הרשמי של הקהילה היהודית, החלו לדרוש שהמתמחים להנהגת הקהילות יעברו איזה שהוא זמן לישיבות הקדושות בארץ ישראל, דבר שהיה בזמנו חידוש עצום - אם

•••

האם הקהילה הבינה את הקשר הזה לאשורו?

הגרי"ח סיטרוק זצ"ל: "ברור הוא שחלק מהאנשים לא ראו בעין טובה את ההתמדה שלי לנסוע אל מרן זי"ע. בעיניהם, הייתי מוזר קמעה, אבל עניתי לכולם: אני נוסע לגדול הדור, ואין בזה אלא הנהגה של כל בן תורה אשר צריך לשאול את דעת מנהיגי הדור טרם כל הכרעה גורלית".

"היום", הוסיף הגרי"ח סיטרוק זצ"ל, "בהחלט, האוירה ברבנות הצרפתית היא שהצעירים שביניהם מבנים שאין לזוז בלי לקבל הוראה ברורה מגדולי הדור. והיה זה שכרנו, שהדוגמא שנתנו בזה השפיעה, ושהסבלנות המרובה אשר מרן זי"ע הקדיש לשאלות של הקהילה שלנו גרמה לכך לקידוש השם גדול".

"מה שבעיקר הפליא אותי", הוסיף בנימה אישית הגרי"ח סיטרוק זצ"ל, "זו היתה התמדתו של מרן זי"ע".

בזמן מסוים, אחד הקרובים אליו היה אברך יוצא צרפת, בשם מרציאנו מהעיר ליאון. מרן זי"ע עבר ניתוח. הרב מרציאנו לא יכל להתאפק והתקשר אלי: "תשמעו, הניתוח עבר בסדר, הרב הוחזר הביתה, ודבר ראשון שהוא עשה, זה לגשת למקומו, ולשבת וללמוד..." הוא היה אז כבר למעלה ממאה שנה...

•••

מבחינתי, אמר הגרי"ח סיטרוק זצ"ל בהתרגשות, ראיתי במרן זי"ע מורה דרך, שכל דבר עובר דרכו.

נפוליאון ודאי לא היה מאמין שיבוא יום אשר ראש ישיבת פוניבז' יהיה ה"גדול" אשר יהדות צרפת תעמוד מתחת לשבטו, אחרי כל כך הרבה שנים של ניתוק מעולם התורה...

הישיבה.

"בשבילי, המפגש הזה השאיר רושם אדיר, מעין עולם הבא!" אמר הגרי"ח סיטרוק זצ"ל.

בשנים היותר מאוחרות, כשמרן זי"ע היה כבר זקן ושבע ימים, הגרי"ח סיטרוק זצ"ל שאל אותו למי לגשת מכאן ואילך עם שאלותיו, על מנת לא להפריע לראש הישיבה. אבל מרן זי"ע לא נתן: "תכנס אלי, תכנס אלי..."

וכך, הרב הראשי של צרפת המשיך לבוא אל מרן זי"ע עד סוף ימיו ממש, והוא קיבל אותו בכל עת בחביבות מופלאה ביותר.

קטנות, אבל לא מעבר לכך, חרץ ממוסדות לבעלי תשובה, אשר ההכרח הביא לידי כך, ברוך השם".

•••

בנוגע לשאלה בה מתחבטים יהודי צרפת רבות בשנים האחרונות, האם לעלות לארץ ישראל או להישאר בקהילות חו"ל? - מרן זי"ע אמר לו דבר ברור:

הכל תלוי באפשרויות הרוחניות אשר בפני השואל. אם התפתחותו הרוחנית מובטחת יותר בחו"ל, אין לו לבוא. אם יש תקווה שהוא יכול להתקדם יותר בארץ, אזי יש להשפיע לכיוון העליה לארץ.

כאמור, עבור בחורים בגיל ישיבה גדולה, מרן זי"ע היה בדעה שבכל מקרה, יש לבוא לארץ להתבשם באוירה של תורה אשר שוררת פה.

"כך עשינו", הוסיף הגרי"ח סיטרוק זצ"ל: "אף פעם לא המלצנו על עליה כללית, אלא דגנו בכל מקרה ומקרה, והמסקנה היתה תמיד אישית, לפי המצב של בן אדם או של משפחתו".

•••

את אחד מביקוריו בארץ, הגרי"ח סיטרוק זצ"ל לעולם לא שכח.

באחד הימים, כאשר הגרי"ח סיטרוק זצ"ל היה בביקור בארץ עם קבוצה גדולה של "רבנים" מהקהילות הצרפתיות - כאשר רובם עדיין היו מאד רחוקים מאוירה האמיתית של תורה ומקרבה לגדולי ישראל - והוא ביקש להתקבל איתם אצל מרן זי"ע. מטעמים השמורים עמו העדיף מרן זי"ע לקיים את המפגש בישיבה, והוא אכן התקיים באחד מחדרי השיעורים של

ממה שהוא עשה לפני כן בשטרסבורג, הגם שהמשימה של ניהול כל יהדות צרפת הייתה גדולה עד מאד.

הוא טס ליום אחד לארץ ישראל, ונכנס למרן זי"ע בליווי רבו הגדול רבי נסים טולידאנו זצ"ל. מרן זי"ע שמע את שאלת הרב הצעיר מצרפת, והתבטא בצורה מופלאה: "אין ברירה, אתה מוכרח להכנס לזה, אנחנו היום מקריבים קרבן ציבור..."

הכוונה, כנראה, אומרים בני משפחתו של הגרי"ח סיטרוק זצ"ל, שמרן זי"ע ראה את כשרונותיו של הגרי"ח סיטרוק זצ"ל כדורש לרבים ומחזירם למוטב, וידע היטב שאת אשר רב מקומי יכול לעשות אצל בני קהילתו, רב ראשי לא יוכל לבצע כל כך בקלות, וחלק זה של התקדמות נקודתית לא תמשיך באותה צורה. הוא צפה שהעבודה החשובה של הגרי"ח סיטרוק זצ"ל במרסיי תדעך - ואכן כך הווה.

בשעת מעשה, אמנם, מרן זי"ע התנה עם הגרי"ח סיטרוק זצ"ל שהוא יתחייב לא להפסיק את תמיכתו בקהילה ואת התערבותו בנעשה בישיבה הקטנה של העיר. ואכן כל השנים הגרי"ח סיטרוק זצ"ל היה נוכח בכל אירוע חשוב שהישיבה ארגנה, ולא נפסק הקשר.

רב ראשי של מדינה, אשר מייסד ומחזיק ישיבה קטנה. איזה שינוי, איזה קידוש השם! זו לא יבין...

•••

לפני שהגרי"ח סיטרוק זצ"ל יצא מלפני מרן זי"ע ביקש רבינו הגדול לומר דבר. "תברך אותי!"

הגאון הגדול רבי נסים טולידאנו זי"ע היה מופתע. הוא שאל בתדהמה: "הראש ישיבה מתכוון ברצינות?" כי הוא לא הבין לנכון את כוונת מרן זי"ע. "לא, אני יודע", נשמעה התשובה, "אני דווקא רוצה ברכה ממנו כי זכות הרבים תלויה בו!". לרב סיטרוק לא נותרה ברירה אלא לעשות כרצון מרן: "זכיתי לברך, ואני אולי בין היחידים שזכו לכך, לברך את מרן זי"ע באריכות ימים ודעת צלולה בכל ההכרעות שמרן זי"ע אמור לדון בהם".

ככה נוצר קשר ראשון מיוחד בין מרן זי"ע, לבין ראשות יהדות צרפת במשך 21 שנים הבאות. למעשה, קרה הרבה מאוד פעמים, שהגרי"ח סיטרוק זצ"ל טס לארץ במיוחד על מנת לשאול שאלה זו או אחרת מפי מרן זי"ע אשר הדרך וכיון אותו בכל דבר.

•••

אחת ההוראות המעניינות שהגרי"ח סיטרוק זצ"ל סיפר למקורביו, היתה זו הנוגעת לביסוס ישיבות גדולות בצרפת: מרן זי"ע היה בדעה שאמנם בחוץ לארץ יש לייסד כמה שיותר ישיבות קטנות, מאידך, אין לעשות זאת ברמה של ישיבה גדולה. בחורים מגיל זה צריכים לגלות למקום תורה, ואין כיום מקום תורה יותר מובהק מזה שהתפתח בארץ ישראל.

וכך הווה:

"נוסדו בצרפת באמת כמה ישיבות

רבינו הגדול מרן זי"ע בשיחת וידאו מיוחדת לבני הקהילה החרדית בצרפת

"יש לכם תפקיד בצרפת"

באחד מכינוסי ה"דינר" של הקהילה החרדית בפריז הוקרן צילום ייחודי ומרגש בו נראה מרן זי"ע פונה ישירות לקהילה החרדית, וכה היו דבריו:

"היום בתקופתנו העולם מאוד פרוץ בכל עניני מידות האדם. אברו כל עניני מידות האדם. המידות נצרכות כדי לקנות תורה. אך הקנאה, התאוה והכבוד מוצאים את האדם מהעולם. המקצוע נהיה לעיקר בחיים. מה אכפת לפרופסור באוניברסיטה אם תלמידו נהיה לגנב או גולן. מה שחשוב לו שילמד מקצוע. באוניברסיטה אין מידות. בישיבה אין דבר כזה בלי ללמוד מידות טובות. מי שרוצה ללמוד גמרא חייב שיהיו לו מידות טובות. התורה נקנית בארבעים ושמונה מידות. בלי מידות טובות אי אפשר לקנות תורה בימינו. בצרפת אתם שומרים על התורה ובונים למעשה את עם ישראל. הוסיפו שיעורים, הוסיפו תלמידים לישיבה. צריך לקבוע שעות ללימוד. כל העולם היום יודע שיש מקום תורה בצרפת.

הגאון חיים יעקב רוטנברג הקים את המקום. מי דמיין שיצמח מקום תורה כזה. איש אחד יכל לעשות מהפכה בצרפת. אתם צריכים להיות מאושרים על שזכיתם לכך. אל תקנאו באלה שלומדים בישראל. יש לכם תפקיד בצרפת. על כל אחד מכם מצוה להביא חברים לשיעורים שילמדו וייהנו מהלימוד. יראת שמים אינה באה מהשמים. צריך לעמול ולא להתייאש אף פעם".

מצודתו פרושה גם בעכו

סיפורו של מפגש לא נודע, החושף טפח מהשפעתו העצומה של רבינו הגדול מרן זצ"ל

ח.ש. אפשטיין

מאות ואלפי עדויות, מוכרות וכאלו שלא, מלמדות על השפעתו האדירה של רבינו הגדול מרן בעל 'אבי עזרי' זצוק"ל, שמצודתו היתה פרושה, וחצתה מגורים עדות וקהילות.

על אף המערכות הרבות שניהל על קדשי ישראל, מערכות שלעיתים היה מי שחשב כי נפגעים מהם ציבורים מסוימים, הרי שלמעשה גדולי ישראל מכל העדות והחוגים העריצוהו בלי גבול ומידה, וידעו כי רבינו הוא האורים ותומים של כלל ישראל.

עדות נאמנה לכך ניתן לראות בתמונה הנדירה שלפנינו שצולמה בשלהי שנת תשנ"ג. נראה בה הגאון הצדיק רבי שלום אהרן לופס זצ"ל רבה של העיר עכו במשך קרוב ליובל שנים, בימי זקנתו המופלגת חודשים ספורים טרם פטירתו (יום הזכרון שלו חל בשבוע הבא, נלב"ע כ"ו בחשוון תשנ"ה) - בהיותו בגיל למעלה מתשעים שנה, בביקור מרגש במעונו של רבינו הגדול.

יצאנו להתחקות אחר שורשיו של המפגש הלא מוכר, שמאחוריו סיפור, המעניק חרך של הצצה לאותה השפעה שהיתה למרן זצ"ל במקומות שונים. הסיפור מאחורי התמונה, מלמד גם על עמידתו האיתנה של מרן רה"י זצ"ל כנגד פורקי עול שביקשו לקעקע את יסודות עולם התורה.

הסיפור מאחורי התמונה, מלמד על האמת הנוקבת והמאבק הבלתי מתפשר על תורה בטהרתה, מאבק שהיה משותף לגדולי תורה וענקי הרוח, מעדות ומגזרים שונים.

מלחמה על החינוך הטהור

הגה"צ רבי שלום אהרן לופס זצ"ל, חצה כאמור, באותה העת את גיל התשעים. הוא היה מזקני רבני בני ספרד בני הדור הקודם, ומאותם שעמדו כחומה בצורה מול מזימות השלטון הכפרי, להעביר את עולי יהדות המזרח על דתם. מזימות אלו היו חלק מהנהגת ראשי המדינה והציונות בכל השנים, והגיעו לידי ביטוי ביתר שאת בתקופת קום המדינה. רבי שלום אהרן ששימש כרבה של עכו, עמד כנגדם, במסירות נפש ובמאבקים קשים, כאשר הוא, שקנה את תורתו אצל גדולי החכמים ביישיבת 'פורת יוסף' בירושלים,

גלה לצפונה של ארץ ישראל, ובמסירות נפש של ממש, במאבק חסר פשרות, נגד הגורמים החילוניים שבעיר, הקים עולה של תורה בעכו ובצפון כולו.

כשהגיע הגאון הצדיק רבי שלום אהרן לופס זצ"ל לעיר עכו, החל לטפל בעזובה הרוחנית שהיתה מנת חלקה של העיר. בית הכנסת, הצורך הקיומי הראשון, כבר נוסד, ולא פחות חשוב ממנו, עמד החינוך הטהור בראש מעייניו, בו הוא ראה את עתידו הרוחני של עם ישראל. כבר בשבועות הראשונים לכהונתו, החל הרב לכתת רגליו בין בתי העיר ולעשות נפשות למען חינוך יהודי על טהרת הקודש.

עכו דמתה לשדה בור עזוב ומוזנח. עולים חדשים מטורקיה, ממצרים, מטוניס, ממרוקו ומשאר ארצות המזרח אכלסו את העיר. הם הביאו עמם מסורת יהודית מפוארת מארצות הגולה, מסורת שבמציאות הישראלית של אז נדחקה הצידה ואף נקברה בתהום הנשיה.

רבה של העיר, שם דגש על חינוך הילדים. בכל פעם התעניין אצל ההורים: 'היכן לומדים בניכם?' וליבונחמן כשסיפרו לו על בתי הספר הממלכתיים, שאין בהם ריח של תורה. אפילו בית ספר תורני אחד

לא היה באותה עת בעכו. הבודדים שנפשם חשקה בתורה, היו אמורים ללמוד בכוחות עצמם בבית הכנסת.

הוא החליט להקים תלמוד תורה בעשר אצבעותיו. צריך היה להשיג מבנה מהעיריה שלא ששה לשתף פעולה בהקמת מוסד חינוכי חרדי. במחלקת החינוך סברו שאין מקום לבית ספר שכזה. כל תלמידי העיר אמורים להתחנך על ברכי הציונות ומשנת מפלגת מפא"י הכפרנית. הם עשו כל שביכולתם למנוע פתיחת תלמוד תורה בעיר, שיחנך על פי מסורת ישראל סבא.

הרב לא התייאש. הוא פנה אל החינוך העצמאי והודיע שיסייע להם ככל שיוכל, אם יקחו תחת חסותם את התלמוד התורה החדש שיוקם. בהנהלת החינוך העצמאי חששו לקחת על עצמם את פתיחת המוסד, שלא היה ברור מה תהיה מידת הצלחתו.

יד ביד

הגאון רבי שלום אהרן לופס זצ"ל, לא אמר נואש. הוא החליט לפנות אל ריש גלותא, רבינו הגדול מרן הגראמ"מ שך זצ"ל, וביקש ממנו כי יפעיל את השפעתו על הנהלת החינוך העצמאי. מרן זי"ע לא

הגה"צ רבי שלום אהרן לופס זצ"ל במעונו של רבינו הגדול מרן זי"ע. נראה עוד הגר"ש בעדני שליט"א

הכירו, אך כשראה את הרב החדור נחישות, את הלהט והעזות דקדושה שפיעמה בו, פעל ללא לאות בהנהלת החינוך העצמאי בכדי להקים בעכו תלמוד תורה על טהרת הקודש.

לאחר תקופה, החליט הרב שאסור לקפח גם את הבנות. הוא ידע היטב כי יקשה עליו לשכנע את ההורים לשלוח את בנותיהם ל'בית יעקב'. אין ספק כי יהיה זה פתח להתחמקות, ומקור בלתי אכזב לתירוצים והסברים, מדוע אינם יכולים להרשות לעצמם שבתם תלמד בחינוך חרדי.

הגרש"א לופס ביקש מראשי 'אגודת ישראל' ומראשי הנהלת החינוך העצמאי לסייע לו להקים בית ספר 'בית יעקב' בעכו, שגם לו הוא מוכן להיות הפטרון הרוחני ולהעמיס על כתפיו ברצון ובשמחה ואת כל העול הדרוש.

שוב פנה הרב לופס אל מרן זי"ע, ואכן, כעת כבר הכירו רבינו היטב, ומיד העביר מסר לחינוך העצמאי לסייע לו בכל שיבקש. בתחילה נכנסו רק תלמידים בודדים בין כותלי המוסדות החדשים. 'ההשקעה היא כל כך גדולה, בלי שום יחס למספר התלמידים המצומצם', התלונן פעם אחד המורים באוזניו. הגרש"א לופס, שעמל

וחרד לדבר ד', בלי שום קשר לשייכות עדתית.

הגרש"א לופס ביקש מנכדו הג"ר דוד אברהם שליט"א ראש ישיבת 'בנין אב', שהיה קרוב ומוערך אצל רבינו הגדול זצוק"ל, כי ברצונו לחלות את פניו של רבינו. הגר"ד אברהם פנה אל מרן זי"ע, וסיפר לו כי הגרש"א לופס מעוניין להגיע אליו. פניו של מרן זי"ע אורו, הוא סיפר לו כי הוא מכיר מימים ימימה, אף הוסיף כי השתדל לעמוד לימינו במאבקים על טוהר החינוך, ובמערכות שניהל לשמירת גדרי התורה והקדושה בעם ישראל.

מבית מרן זי"ע התקשר הגר"ד אברהם לסבו הגרש"א לופס והודיע כי רבינו ממתין לבואו. תיכף ומיד נטל רבה של עכו, את תשעים וכמה שנותיו, את חולשתו ואת זמנו, יצא בלוויית תלמידו הגאון רבי שמעון בעדני שליט"א, ופנה לבני ברק, אל תל התלפיות של עולם התורה, לעבר ביתו של רבינו הגדול.

בבואו, קידמו רבינו בשמחה, קם לכבודו והושיבו לצידו כשהוא מכבדו בכוס תה. שעה ארוכה שוחחו בחביבות בדברי תורה, ולאחר מכן עברו לדון בענייני השעה ובמיוחד בנושא שעמד אז על סדר יומו של עולם התורה.

הגרש"א לופס הביע באוזני מרן זי"ע את מורת רוחו מהפרצה החמורה בצעד ההרסני של התחברות עם עוקרי התורה בממשלה. הוא הדגיש כי בדורנו הוא הדעת תורה הברורה והזכה העומד בפרץ ולוחם מלחמות ד' בעוז ובגאון, ולולא הוא נשתכחה תורה מישראל.

בתום הדברים נפרדו בידידות, כשמרן זי"ע מלווהו עד לפתח הבית. אחז התפעמות עשה הגרש"א לופס את דרכו חזרה אל עכו, כשאינו מפסיק לדבר בשבחו של רבן של ישראל, עם צאן מרעיתו.

למען המוסדות האלו לא הסכים. "אסור להתיימש!" חזר והדגיש כל העת, "הלא רבינו הגדול מרן הרב שך, חיזה את דעתו - דעת התורה הקדושה, כי שומה עלינו ללחום ולפתוח את המוסדות - בלי שום חשבונות מעשיים".

קשישה תושבת העיר שיחזרה פעם, את אותם ימות בראשית, כשהתנכלות למוסדות החינוך התורניים היתה בשיאה: "הרב היה צועד ברחוב ואנשים ריקים ופוחזים, שלא פעם השתייכו לחוגי המזרחי כעסו עליו שעשה נפשות לחינוך תורני ערכי בדרך ישראל סבא, והיו משליכים לעברו אבנים. הוא היה ממשיך להלך בשתיקה, סופג את המטח בדממה". בכל עת שסבל התנכלויות מצד הגורמים הממלכתיים או מחוגים פשרניים, התנכלויות שלא אחת הגיעו לאיומים בנפש, שאב עידוד וחום ממרן זי"ע, שהרעף עליו טללי תחיה.

הפגישה

"מבחינות רבות" מספר מי שהכיר את רבי שלום מקרוב, "נכון יהיה לזקוף את כל הפריחה הרוחנית בצפון לזכותו של רבינו הגדול זצוק"ל, וזאת הן ע"י הגאון הצדיק רבי שלום אהרן לופס זצ"ל בעכו וכך גם הגאון רבי שמואל שולצינגר זצ"ל בקרית אתא".

התמונה שלפנינו, צולמה בשנת תשנ"ג, אז חברה מפלגה ידועה בנסיון להקים ממשלת שמאל, בראשותו של שמעון פרס, תוך הרחה של הממשלה הנוכחית שבראשה עמד יצחק שמיר. הנסיון להשליט את ממשלת השמאל, היה בניגוד לדעתו הברורה של מרן זצ"ל.

כזכור, בראשות משרד החינוך הועמדה הגב' ש. אלוני, ששימשה סמל לחילול וביזוי כל דבר שבקדושה, ובכל הזדמנות חירפה וגידפה מערכות אלוקים חיים. מרן רבינו הגדול זצוק"ל, נשא אז את נאומו הידוע ביד אליהו, כשעיני כל העולם מצפות לדבריו ולהשלכותיהם הפוליטיות, ולמעשה הוא נלחם כארי כנגד השותפות הפסולה בממשלה על סמלי הכפירה והאפיקורסות שהיו לה לראש.

באותם ימים הרימו ראש לבלרים ועסקנים, שניסו להוביל את מהלך השותפות הפסולה, כשטענתם בפיהם, שלמעשה בשל מוצא אבותיהם שלא הגיעו מיישוב ליטא, הרי שהם אינם מחויבים לדעת תורה...

שמועה זו, על דבריהם של אותם עסקנים, הגיע לקיטונו של רבה של עכו, הגרש"א לופס זצ"ל, שאז כבר היה בערוב ימיו, והיה כאמור מזקני הרבנים הספרדים ומשושלת מיוחסת וחשובה של רבנים שישבו כאלף שנים בעיר ארם-צובא היא חאלב שבסוריה. רבה של עכו שמע על הדיבורים שהפיצו אותם אישים פוליטיים, ונכתבו על ידם בפרסומים שונים, תוך פגיעה בכבודה של תורה ובדעת תורה, ובהוראה הברורה שיצאה מפיו של מרן הגר"מ שך זצוק"ל. ליבו דאב על הפגיעה במי שראה בו רבן של כל בני הגולה.

הגרש"א לופס החליט בטהרת ליבו, כי חובה להוכיח לכל המפקקים כי דעת התורה של מרן זי"ע היא נר לרגלי כל הירא

חכימא דיהודאי

"תשובותיו העמוקות של ראש הישיבה זצ"ל, שנאמרו בפקחותו וחכמתו עד לאין חקר, היו מלוות בהרגשים דקים ועדינים שלא כל אחד שם ליבו אליהם; הזמן לא מקהה את הרגשות הללו..." • במצונו של הגאון רבי יעקב דוד אילן שליט"א, מראשי ישיבת כנסת יצחק חדרה, על החיסרון הגדול והחלל העצום שחש כל אחד מרבות תלמידיו של מרן זצ"ל, לקראת יום השנה החמש עשרה להעלות ארון הקודש

הרב יעקב הלוי

תלמיד קרוב ונאמן עוד מבית אבא היה הגאון רבי יעקב דוד שליט"א קמיה רבינו הגדול זצוק"ל. במשך שנים רבות זכה להסתופף בצלו, לינוק תורה מפיו בכבשונה של ישיבת פוניבז' ולקבל דרכי תורה והוראה להנחלת תורה לתלמידים לדור הבא. הגאון רבי מרדכי אילן זצ"ל אב"ד תל אביב ומחבר ספרים רבים, בקי עצום בכל מכמני תורה ובפרט בסוגיות קדשים, היה חתנו של הגאון רבי יצחק אריאלי זצ"ל מח"ס 'ענינים למשפט'. במשך שנים רבות בשבתו על כס הדיינות היה רבי מרדכי זצ"ל קובע את מקומו במזרחה של היכל ישיבת פוניבז' לצד רעיו אבות בתי הדין גאוני ארץ זצ"ל.

הגאון רבי יצחק אריאלי זצ"ל אשר נודע כאחד מגאוני ירושלים רב שכונת 'כנסת' בירושלים, היה בקשרי ידידות אמיצים עם רבינו הגדול מרן זצ"ל, ואף התגוררו בסמיכות, כאשר מרן זצ"ל התגורר בשכונת 'כרם' בירושלים. לקראת יום השנה החמש עשרה, התכבדנו להסכית לדברי בנו, הגאון רבי יעקב דוד אילן שליט"א, בתוספת דברים שנאמרו בכמה הזדמנויות.

•••

מרן הרב שך זצ"ל וסבא רבי יצחק אריאלי זצ"ל היו בידידות נפש. הרב שך הגיע מהעיירה 'קלעצק' ורבי יצחק אריאלי שהוא דור חמישי לתלמידי הגר"א. סבו הגיע לפני כמאה ושמונים שנה מהעיירה 'מיר' בליטא.

בצעירותי זכיתי לשמש את הסבא הגדול רבי יצחק זצ"ל וזכיתי אף ללמוד עמו בחברותא. הוא היה גאון ופוסק מהבולטים בדורו. כל התורה כולה היתה מונחת בכיסו. מרן זצ"ל התבטא בהזדמנות כי אם רוצים לדעת מיהו תלמיד חכם אמיתי של חז"ל ששואלים אותו בכל מקום והוא יודע, הרי הדוגמא לזה הוא רבי יצחק אריאלי.

בפעמים הספורות שסבא זצ"ל הגיע לבני ברק, מרן זצ"ל הגיע לבקר והיו יושבים ומדברים בחביבות עצומה, למרות שהם באו מאסכולות שונות.

במשך כל השנים חשנו את הקשר

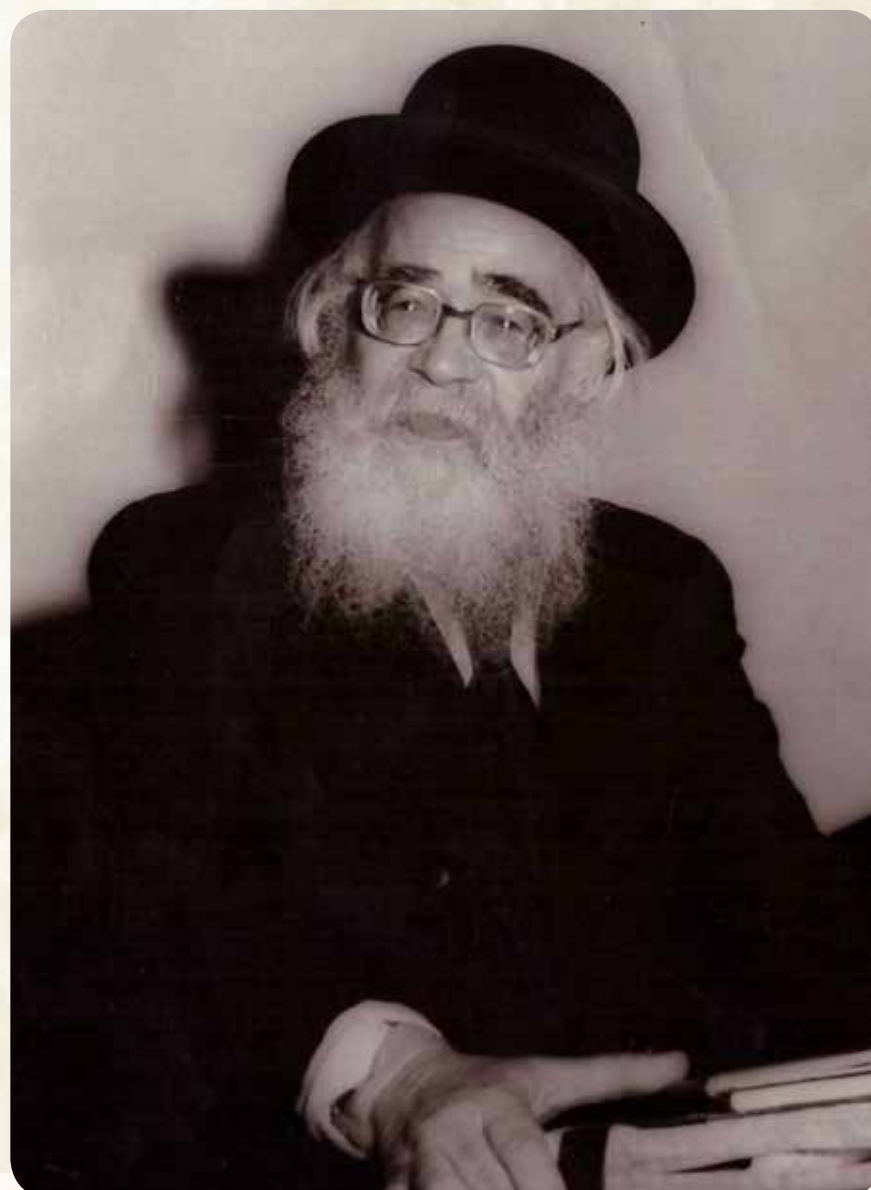
המיוחד של מרן הרב שך זצ"ל עם בית אבא. מפעם לפעם אף היה מגיע מרן לבקר בביתנו.

•••

אאמו"ר זצ"ל היה מתייעץ רבות עם ראש הישיבה זצ"ל. לאחר פרשיית הממזרים שהסעירה את עולם הרבנות ופרישתו של רבינו מרן הרב אלישיב זצ"ל מבית הדין הגדול, לקה אאמו"ר בליבו, עקב כל המאורעות בפגיעה בבתי הדין. באותה תקופה אושפז אאמו"ר בבית החולים ומרן רצה לבקר בבית החולים, אך אבי ביקש

לומר לו שלא יגיע, הוא לא רצה להטריח אותו, הוא רק שלח לו שבעה"י כשישוב לביתו ניתן יהיה לבקר. ואכן כאשר שב לביתו מיד הרב שך הגיע ושוחחו בלימוד זמן רב על סוגיות הלכתיות שעמדו על הפרק בבית הדין בענין הכרת יהדות של העולים מברית המועצות.

באותם ימים עקב כל המאורעות שקל אאמו"ר לפרוש מבית הדין ולצאת לפנסיה. לאחר שעלתה השאלה וצדדי הספק לפני מרן זצ"ל הוא הגיב על אתר: בשום אופן לא, כאשר הוא מבחיר כי בבית הדין צריכים אדם גדול בתורה. ואכן, דבריו של הרב שך הוכחו במהרה, כאשר אאמו"ר הבריא וחזר

לבית הדין בתפקוד מלא עד להסתלקותו, בשנים אלו פעל רבות ועמד בפרץ בחיזוק פסקי הדין על פי דעת תורה, ולימים הוא כתב כי היו אלו שנים פוריות בחייו מבחינה רוחנית.

מעובדה זו אנו רואים את גודל פקחותו וחכמתו של ראש הישיבה זצ"ל עד לאין חקר וראיה למרחוק. אלו היכטים דקים של הרב שך שהיו נדירים במיוחד.

אאמו"ר הגיע אליו פעם להתייעצות כאשר עדיין התגורר מרן זצ"ל ברחוב הרב וסרמן. מחמת החום ביקש הרב שך מאבא שיוריד את הפראק, אך אבא סירב מפאת כבודו של מרן. בעקבות כך הלך הרב שך ללבוש אף הוא את הפראק, כשהוא אומר שהוא מסכים לא ללבוש את הפראק בתנאי שאבא יוריד גם, וכך הווה....

פעם כובד הרב שך בסנדקאות לנכד של אבי, הברית היתה בשבת באולם 'אם וילד' הישן ברחוב אלישע. הגעתי עם אאמו"ר לשם וראינו את הרב שך בדרך. שאל אותו אבי הרי יש עוד שעה לתחילת הברית, אמר לו מרן זצ"ל: אינני אוהב שמחכים לי, בינתיים נכנסו הרב שך ואאמו"ר לבית המדרש וניצלו את הזמן במקסימום בליכון סוגיות שנדונו אז בבית הדין בדיני שטר ראה ושטר חוב במשך שעה ארוכה.

•••

צורת מסירת השיעורים והנחלת תורה לתלמידים

מרן זצ"ל סבר כי מגיד שיעור צריך להשקיע את כל הכוחות במסירת השיעור לתלמידים. הוא לא הבין כיצד ניתן למסור שיעור בשני מקומות על שתי מסכתות.

יש היום כוללים שונים לאברכים המוסרים שיעורים בבוקר ועוסקים אחה"צ בסדרים אחרים, כיצד ניתן לשלב את זה? ראש הישיבה זצ"ל התפלא על אחד מגאוני התורה בזמנו שנשא משרה ומסר שיעורים במספר מקומות. כי לשיטתו יש להשקיע את כל הזמן למסכת הגלמדת בישיבה.

גם למרן זצ"ל היתה אהבה גדולה ללמוד קדשים, והזמן שהוא קבע לעצמו לעסוק במסכתות אלו היה בבין הזמנים וכן במשך החודשים בשנה בהם לא היה מוסר את השיעור היומי.

באותם זמנים בהם עסק בקדשים, הייתי

הבירורים על בחורים בשידוכים וכך הוא שידך שידוכים רבים. הוא אמר את כל הנתונים לאמיתם. פעם התייעצתי עמו על שידוך מסוים מה להגיד, אז אמר לי מרן זצ"ל כך: תגיד שהוא בחור טוב, יכול להיות שהוא יותר טוב מזה, רק היות והיה לו אח יותר מבריק יכול להיות שזה מאפיל עליו.

הוא היה אמיתי מאוד וזהיר ביותר. היתה לו אחריות על שידוכים, זה לדורות וזה לחיים שלמים. ככלל, בכל מהלך החיים שלו ראינו את זה כיצד כל מילה שלו היתה מחושבת פשוטו כמשמעו.

מרן זצ"ל ניחון בזיכרון מדהים גם בענייני התלמידים. פעם נכנסתי אליו כאשר היה בחולשה גדולה בזקנתו המופלגת עם בחור שהיו לו בעיות מסוימות, והתפלאתי כיצד הוא מכיר את כולם עם בעיותיהם לפני ולפנים וזוכר הכל לפרטי פרטים.

רואה את הנולד

בכל הנושאים שעלו על שולחנו, היה מרן זצ"ל עונה תשובה אישית לכל אחד ואחד, ולא אחידה. בכל מקרה ולכל אדם הוא חשב לגופו ולפי דרכו ומחשבתו. הוא היה מרוכז עם כל אחד ואחד בשאלה שלו ונכנס לעומק הענין, כולם הרגישו זאת.

הוראה כללית אותה הורה מרן זצ"ל למשפחות אברכים ובני תורה, היתה לקנות דירות רק בשכונות לבני תורה, אך התשובות לא היו אחידות.

לאחר נישואי גרתי ברחוב הרב קוק בבני ברק. באותם שנים היה האזור שומם מבחינה רוחנית, ללא בית כנסת וכמעט ללא שומרי שבת. אין צורך להוסיף שחילולי השבת גרמו להפרעה של ממש במהלך החיים ובגידול הילדים.

לאחר שאמו"ר הסתלק לבית עולמו, נפתח ביהכ"נ במקום חנות בשר וזה היה הביהכ"נ התורני הראשון בשכונה, אך צביון השכונה נשאר בעייתי.

באותה תקופה החלו לבנות שכונה חדשה בפאתי בני ברק, אשר כל המתגוררים שם נמנו כמובן על משפחות בני תורה והציעו לי לעבור להתגורר במקום. עליתי למרן זצ"ל ושאלתי את השאלה, והוא התעניין בפרטי הדברים. והורה לי ראש הישיבה: אתה תמשיך לגור במערב בני ברק ויבוא עוד בן תורה ועוד בן תורה. העזתי ושאלתי אותו אם הוא ישלח אברכים להתגורר בשכונה, מרן זצ"ל בחיך השיב בחיוב.

במשך השנים היו בשכונה מלחמות קשות. חמש עשרה שנה היתה מערכה לסגור את הכביש בשבת, נציגי הרשויות התחמקו ואנו החתמנו את התושבים. אך בסופו של דבר לפני למעלה מעשור שנים נסגרו כל כבישי האיזור בשבת קודש, ומאז המקום שוקק בחיי תורה, בתי מדרשות וכוללים.

חכמה וראיה למרחוק הקיפו את מרן זצ"ל בכל שטחי החיים הצבורים והפרטיים, של הכלל ושל היחיד שבמרחק חמש עשרה שנים שעברו מאז הסתלקות מרן זצ"ל, ניתן לראות עד כמה ראה נכון ראייה עמוקה וברורה בכל נושא ונושא.

בחנתונת הגר"ד אילן שליט"א. נראים עוד מרן הגרש"ז איערבאך זצוק"ל והגר"מ אילן זצ"ל

של הרב שך שבנה אותם לכל החיים, כאשר במבט לרחוק הוא בנה את הדור הבא של עולם הישיבות.

•••

בשמחת הנישואין שלי הכנתי את העדים, אך אחד העדים התמהמה מלהגיע. כאשר הרב שך ראה שמחפשים אחר עד נוסף בעל שיעור קומה, הוא אמר כי אין צורך לחפש אדם חשוב, כל אברך שלומד הוא כשר!

כאשר הגעתי עם ילדי בגיל שלוש להתברך ממרן זצ"ל, קיבלו הילדים את הברכה: "אם אתה תלמד תדע ללמוד". הוא לא בירך 'שתהיה תלמיד חכם'. זה לא אוטומטי. הוא החדיר מקטנות לכל אחד: אם תלמד אז תדע ללמוד.

בשנת תשל"ה זכיתי שיהיה לי חלק במיזם שנוסד בישיבת פוניבז' שכל בחור מהקיבוץ בישיבה, ילמד בחודש אלול עם בחור משיעור א' שזה עתה נכנס ללמוד בישיבה, ובכך בעצם יקבל את פניו ויעזור לו בצעדים הראשונים. ניגשנו למרן זצ"ל והעלינו בפיו את הרעיון, והוא מאד נהנה מהדבר ועודד את זה ואף הוסיף כי ידבר על הנושא בשיחה בישיבה. בדבריו הזכיר כי הדבר היה נהוג מקדמת דנא בישיבות בליטא.

ואכן, בשיחה שהתקיימה בישיבה נשא מרן זצ"ל דברים בשבח היוזמה והתבטא בשיחה כי הדבר יהיה לעזר אף לבחורים המבוגרים שיהיו יותר רעננים וחיים מזה. ואכן, מאז ועד ימינו נפוץ המיזם המבורך בברכתו בכל עולם הישיבות.

שידוכים

מרן זצ"ל היה דייקן גדול בכל נושא

ישיבת פוניבז' זכתה להעמיד דורות של תלמידי חכמים ומרביצי תורה עד עצם היום הזה, מכיון שהיו שם את מרן הרב שך ומרן הגאונים רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ורבי דוד פוברסקי זצ"ל שעמלו על כל סוגיא בכל פעם מחדש כאילו זה להם הפעם הראשונה ללימוד המסכת. זו הנהגה שלא מצויה היום בדורנו.

נושא נוסף שראינו אצל ראש הישיבה זצ"ל, שכאשר הוא אמר והעמיד יסוד בסוגיא הוא לא חיפש לזה הרבה ראיות צדדיות אלא הוציא את זה מתוך הסוגיא או מהראשונים. פעמים באנו אליו עם ראיות מספרים שונים, אך הוא לא התייחס לזה ולא דיבר על זה.

כדוגמא הראנו לו פעם את דברי המאירי שיצא באותה תקופה לאור, הוא אמר 'זה טוב' ובכדי לא לביישנו הוא הביט לרגע קט וראינו שזה לא דיבר אליו. הוא הסתפק במאירי המודפס בשיטה מקובצת. ומסתבר כי אם היה יודע כיצד היום משתמשים בכל ספרי המראי מקומות לא היתה דעתו נוחה מזה. כל חייו הוא הנחיל לעמול על הסוגיא ולהתעמק בה עד אין חקר ביגיעה אחר יגיעה.

•••

לצד המידות הטובות שאין לתאר ואין לשער, הוא חניך גם בחורים בתקיפות. כאשר בחור אמר חידוש לא אמיתי, היה ראש הישיבה מבטל את הדברים בהינף יד כשהוא מבהיר לו כי דברים אלו אינם לאמיתיה של תורה.

הוא קירב מאוד כל בחור וכל יהודי, אך היו תלמידים מיוחדים שהוא ראה בהם כוחות גנוזים, אותם הוא פיתח וקידם בלימוד ובהנהגה. רבים מביניהם משמשים כיום כראשי ישיבות ומרביצי תורה, מכוחו

הולך לראות היכן הוא אוהז במסכת זבחים ומציע בפניו את השאלות, ובכל פעם קיבלתי תשובות, אך פעם אחת כששאלתי אותו קושיא על רש"י קשה בזבחים ריש פרק רביעי, ראיתי כי הוא נמנע מלענות, מאחר ורצה להראות לי כי זה לא לכתחילה לננוח את הלימוד במסכת הנלמדת בישיבה.

במספר הזדמנויות בהם ניגשתי אליו לשוחח עמו על סוגיות שונות, ביקשני להגיע אליו בבין הזמנים לדון בנושא. ובזאת ביקש לחנך אותנו כי במסירת התורה ובלמודה אזי אין מקום לשום דבר אחר מלבד השקיעות בסוגיא הנלמדת בישיבה.

כיום יש ר"מים שכבר במחזור שני למסירת השיעורים, עסוקים בסוגיות שונות בשעות אחר הצהריים, ובלילה הם מכינים את השיעור שיימסר למחרת. והתלמידים קולטים את זה אם הרב שקוע כל כולו בסוגיא ובוזה כל עיסוקו, אז כל מהלך השיעור והריתחא דאורייתא בשיעור נראה אחרת לגמרי, ונקודה זו ביקש מרן זצ"ל להנחיל כי בעת שהוא עוסק במסירת התורה, אזי אין דבר בעולם מלבד זאת. כל מהלך היום, כל דיבורו וכל מחשבתו עוסקים בדבר אחד: הסוגיא הנלמדת.

והנהגתו זו של ראש הישיבה זצ"ל לא היתה מחזור אחד ולא שנים, אלא עד אחרית ימיו בכל מסכת שנלמדה בישיבה הוא עסק בחיות אדירה כאילו זה לו הפעם הראשונה. הוא למד מאות פעמים בבא קמא וכל פעם היה כאילו הוא הפעם הראשונה.

מרן הרב שך זצ"ל אחז שזה לא נפק"מ שאצלך זה פעם המאה ללימוד המסכת, מחשבתו היתה על התלמיד שזה אצלו הפעם הראשונה ללימוד המסכת, כיצד הוא בולע בשקיקה כל מילה ורואה את הרב חי את הסוגיא כאילו גם להרב זו הפעם הראשונה.

"כי ידעתיו למען אשר יצוה את ביתו אחרי ויש

הביטו אל אברהם אביכם

הגאון רבי אברהם ישעיהו ברגמן שליט"א, נכדו חביבו ותלמידו של רבינו הגדול מרן זיע"א

א

מחשבה אחת של מוסר

ז

ומדים אנו בשנה החמש עשרה להסתלקות אדוננו, רבנו נ"ע, וכבכל פעם שומה עלינו להתעורר בקצות דרכו הק', לקיים צוואתו - "מחשבה אחת של מוסר". צדיקים גם במיתתן קרויים חיים, ולהפך, הרשעים קרויים מתים אף בחייהם. זכורני שקיבלנו תורה בצוואת חדא, הג"ר דוד צימרמן שליט"א ואני הק', מפיו דעת ותבונה, והיו עינינו רואות את מורנו ושמחות בשמחת התורה, קרא

לפנינו דברי חז"ל הנוראים בשלהי מדרש תנחומא, חז"ק: עה"פ: "הן קרבו ימין למות", ארשב"נ: וכי ימים הם מתים? אלא אלו הצדיקים, אע"פ שהן מתים, ימיהן בטלין מן העולם, אבל הם עצמן קיימים וכו', וכה"א ע"פ שנים עדים או שלשה עדים יומת המת, וכי יש מת שהוא חייב מיתתו אחרת?! אלא רשע בחייו חשוב כמת, מפני שרואה חמה זורחת ואינו מברך יוצר אור, שוקעת, ואינו מברך מעריב ערבים, אוכל ושותה ואינו מברך עליה. אבל הצדיקים מברכין על כל דבר ודבר שאוכלין ושותין ושרואין ושומעין. ולא בחייהם בלבד, אלא במיתתן מברכין ומודין לפני הקב"ה שנאמר: "יעלו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם

רוממות קל בגרונם וחרב פיפיות בידם" ע"כ. מבואר להדי', דכל החיות ויצירתו של האדם אינה אלא לברך את ד' ולהודות לו. עם זו יצרתי, תהילתי יספרו. וכשאדם רואה החמה בזריחתה או כששוקעת, ואינו מתפעל לברך את יוצרו יתברך ולספר ולהגיד תהילתו, הרי חושיו מתים הם. ואפשר בדרך רמז, "השמים שמים לה", דרשינן בש"ס לקודם ברכה, "והארץ נתן לבני אדם" ליהנות אחר ברכה, ומיד סמין ל' דוד ברוח קדשו, "לא המתים יהללו ק"ה", "ואנחנו נברך ק"ה", והבן. והנה אצל אדוננו נ"ע ראינו זאת עין בעין, איש חי, כמה בכה בדמעות שליש בסוף ימיו, כשחסרו לו ברכות הנהנין,

לד' הארץ ומלואה. וידוע על תלמידו של רבנו משה ספרא רבא דישראל, ה"ה על ישראל הדרתו, מרא דארעא קדישא, הגאון ר' עמרם חסידא נ"ע, שקיים מילי דברכות, ושמ"י חסידא, ונסתלק לשיבה של מעלה אף הוא ביום זה, יום המר ט"ז בחשוון תק"צ, ומנוחתו כבוד בבית החיים דצפת בני עמודי דגרסי, עמודי עולם יכין ובוועז, האר"י החי ורבנו הרמ"ק נ"ע, והספידו רבו הגדול החתם סופר תמרורים. ובתולדות השמים והארץ, מעשיהם של צדיקים, מובא שקיים מה שאמרו חז"ל הנ"ל, ובירך בשם ומלכות בהאי שעתא דרעוא דרעוין, עת הסתלקותו, על ראיית אור הגנוז שגנוז הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא, ומטבע לשונו הי': "ברוך וכו'

מוסר התורה ומסורת הדורות

שיחה מרתקת עם הגאון רבי חיים פאס שליט"א, נכדו חביבו של רבינו הגדול מרן זצוק"ל ומראשי ישיבת 'חכמת שלמה', על דרכי הלימוד והנחלת שושלת מסירת התורה, כפי ששמע וקיבל בקיטונו של מרן זצוק"ל • מ. גולדברג האזין ורשם: על העצות בדרך להיות "מתמיד", הנקיות והדקדוק בכל דבר לעומק, היחס לנאבקים אל מול לומדי התורה, הדאגה הלופתת ליחיד ולכלל והשמירה על מסורת הדורות ודרכי רבותינו, כפי שהתבטאו בדברים ששמע וראה אצל רבינו הגדול מרן זצוק"ל - ליבם של ישראל

א

ם באים לדבר על מרן ראש הישיבה זצוק"ל, מה הוא הדבר שאתם, שזכיתם לשבת כה הרבה בקיטונו של מרן, ובקרבה של נכד חביב, מה הם הנקודות שניתן לתת עליהם דגש, בתוך מכלול כה גדול, של תורה ומידות והנהגת הכלל והפרט, ואין ספור מעשים, בבחינת "תורה היא וללומדה אנו צריכים", בעשרות שנות הנהגה. רש"י הקדוש, מפרש "אלה תולדות נח, נח איש צדיק", ללמד שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. השפת אמת

מבאר, שאף כי ברור שכל מעשה טוב יש לו את התולדות משלו, לכל מעשה - תולדה בפני עצמה, הרי שרש"י בא להדגיש כאן את העיקר מעשים טובים, סוג של מעשים טובים ששייכים דווקא לצדיק, המעשים הטובים שעושים רושם על אישיותו וגודל נשמתו, על קרבתו לקב"ה, ובזה מדייק רש"י שעיקר הדברים שעושים רושם, הם ה"תולדותיהם", ואותם מעשים הם שנחרטו לדורות. הצדיק המורה דרך והמלמד לבני דורו, משפיע ומשאיר לבני דורו את אותם תכונות שהם העיקריות

והבולטות אצלו, מזה הוא מקרין ומשפיע, וזה מה שהוא משאיר לדורו. עברו חמש עשרה שנה, מאז הסתלקותו לשמי רום של רבינו בעל ה'אבי עזרי', מרן הסבא זצוק"ל, הזמנים הם זמנים של טרדות וטשטוש רב, ואם אתם מבקשים להציב דגש על דמותו של הסבא זצוק"ל, דומני שהדגש צריך להיות לא מעשים גרידא, וכפי שרבינו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א רגיל לומר בעצרות ההספד, שחובתנו לא רק להספיד על דבר שאבד כמצטער על ספינה שאבדה בים,

ומה נשיג בזה, וכל המטרה היא ללמוד ולהתעורר. ואף שיש הרבה מאד מה לספר, כל כך הרבה ידוע ממה שפורסם, וכל כך הרבה יש לספר ממה שזכיתי להיות בצילו לראות ולשמוע, ועדיין זה רק טיפה מהים הגדול, אך אנסה להתמקד דווקא ב"תולדותיהם של צדיקים" - באותם נקודות שאפשר לשחזר וללמוד מהם מה ששייך לבני דורנו, ובמיוחד לצעירי הצאן, לצורכי התורה, הממשיכים ושואפים להמשיך בדרך הסלולה, דרך רבותינו, אותה העביר והוריש הסבא

מרן דרך ד'... - נכדי מרן רבינו הגדול זי"ע"א

ד', לו דומיה תהילה, פ' לך לך, כ' דאין לך דור כאברהם אבינו, ולא אמרו כן על יצחק ויעקב, וזהו כן חותמין דייקא. ועמק כוונתו נ"ל, ע"ד בא חבוקק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה, וכמו שהאומה הקדושה התחילה עם אברהם העברי, איתן הנזק בלהב אש, שהקנה להקב"ה שמים וארץ בפרסום אלקותו יתברך, כן בו יהיו חותמין דורות האחרונים אמונת אומן, והבן.

וכמה מסר נפשו אדוננו הגאון החסיד נ"ע על אמונה פשוטה, הוא הגבר הקים על, והקפיד על עצמו, וגם כתב בצוואתו לברך ברכת המזון מתוך הכתב, דעיקר האמונה בנותן לחם לכל בשר תלוי בברכת המזון ובברכות הנהנין, ולהפך הרשעים מתים באמת וגוזלים לאביהם שבשמים, שאינם מברכים ואינם מרגישים, וחברים הם לאיש משחית, ירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים, ונטל מהם ברכתם כידוע. דרשו מעל ספר ד' "מחשבת מוסר", אחת מהן לא נעדרה, בגודל חיוב האמונה והברכות, העיקר שהכל תלוי בו.

המאיר לעבדיו מאור הגנוז מששת ימי בראשית".

פעם אחת עלה אדוננו להיכל הישיבה, והראה לכמה מבני הישיבה לשון הר"ם בספר מצותיו, במצווה הל"ה: "היא שהזהירנו משאול ספור מן המתים כמו שיחשבו אשר הם מתים באמת, ואע"פ שהם אוכלים ומרגישים ויחשבו שמי שיעשה כך וילבש כך יבא אליו המת בשינה וכו'..." וחזר ע"ז כמה פעמים: "אשר הם מתים באמת ואע"פ שהם אוכלים ומרגישים". אשרי עין ראתה זאת. אשריך אברהם שיצא זה מחלצין. כל ימיו של אותו צדיק, האמונה אזור חלציו, ספוג אמונה חושית, מבשרי אחזה אלוך, יש דין ויש דין, מנהיג לעולם ובעל הבירה, ויקרא בשם ד' ק"ל עולם, ונסתלק בהאי פרשה של עמודו של עולם אברהם, איתן האזרחי. וידוע שאברהם אבינו ע"ה קניין אחד, ופרסם אלקותו בכל מקום ע"י ברכותיו יתברך, וכמו שאמרו חז"ל על "הנפש אשר עשו בחרן", שקירב את כל באי העולם עם האשל הגדול שנטע בברכת הזן. ובמגלה עמוקות לזקני קדוש

גדולה לבני ברק, למעונו של מרן הגרא"מ שך, נקשתי על הדלת ברחוב ראב"ד 27, כשרבינו זצוק"ל, פותח את הדלת בעצמו, ובמאור פנים מזמין אותי להיכנס, וכששאל לרצוני, שאלתי אותו, בחור צעיר ונרגש, שאלה שביקשתי לדעת, להיתלות ולהתעלות - "איך אפשר להיות מתמיד?" פניו של רבינו מרן הסבא זצוק"ל, קרנו, ממש "קרן אור פניו" בשמחה אין סופית למשמע השאלה, הוא לקח אותי בידיו והושיב אותי ליד השולחן, וישב איתי - כאמור מדובר בבחור צעיר שהגיע לא מכבר מחו"ל, וזוכה ליחס של אורח מכובד... הוא ישב איתי במשך כארבעים דקות, כמו אב רחום, מדריך, מנווט מרומם ומעודד, תוך שהוא מדבר על חשיבות ומעלת לימוד התורה, ונותן עצות מעשיות, איך להגביר את חשקת התורה וממילא את ההתמדה.

ואלו הן חלק מהעצות שאמר: בהחלט, בין הדברים שאמר רבינו זצוק"ל, הוא הדגיש דבר ראשון להקפיד על הסדרים הקבועים בישיבה, כאשר הוא מדגיש, כי צריך בחור לקבל על

זצוק"ל בהנהגתו המופלאה.

ישנם הוראות רבות והנהגות, שהם בעצם הדרכה מעשית לכל יחיד ויחיד שמבקש לעלות ולהתעלות?

אכן, ובמיוחד בנושא לימוד התורה, והדרך לגדול בתורה. אספר לכם דבר מופלא [שעד כה לא חשפתי אי פעם] שהיתה בפגישה הראשונה שלי עם מרן זצוק"ל, למעלה משנתיים לפני שנשאתי את נכדתו, רעיתי שתחי'.

היה זה בעת שלמדתי בישיבת איתרי, הייתי עדיין "מסווג" כ"בן חוץ-לארץ", כשנתיים לפני כן באתי ללמוד בארץ, המגיד שיעור שלי, הגאון רבי שמריהו מלצר שליט"א, ד' יאריך ימים, היה מכניס בבחורים מושגים של "דעת תורה" ו"אהבת תורה", כאשר הוא הרבה לספר לנו על עולם הישיבות, ועל כך שיש מנהיג לעולם הישיבות, מרן הגרא"מ שך. ובכן מאוד השתוקקתי להיכנס לביתו של מרן, לפגוש את "האיש" - המושג.

באחת השבתות, נסעתי להתארח בביתו של חבר בישיבה שגר בפתח תקוה, ובערב שבת נסעתי בהתרגשות

זמירות ישראל המלך החסיד, שהיו מתים בכל יום כמאה תינוקות, הבין בדעתו לתקן חיוב מאה ברכות בכל יום ויום מקור החיים וכמש"נ.

יציאת צדיק עושה רושם. שבע שנים קודם פטירתו כובד בשיבה הק' בעלי' בפ' וירא, שבה נכנס לעדן העליון לאחר שנים, ובירך המעולה שבברכות בקול גדול ולא יסף, עד שנודעו כתיבת בית המדרש, והיא הייתה עלייתו לתורה האחרונה בשיבה, ובגמרה פנה לבעל הקורא, ואמר לו בזה"ל: תודה רבה על כל מה שנהנית ממך במשך כל השנים, ויהי לפלא ולשיחת היום.

מיום שחבר גאון עזונו, אין לך יום שאין קללתו מרובה, ברוח ובגשם כאחד, ובפרט בדורנו, שזה כמה שנים טובות שיש בהם ועצר רח"ל, ונפשו אפפו מים, ומנגד סביב רשעים יתהלכו, כל שבעים הזאבים יחלקו שלל מים אדירים, אין הדבר תלוי אלא בנו, [ע"י יבמות ע"ח ב' גבי ג' שנים דבצורת דודו]. אולי נקפיד על ברכות כדבעי בכונה רצויה ובשפתיים דולקות, ועיד' יושפע שפע רב בכל העולמות, מברכה העליונה, לברכה ולא לקללה.

וראוי להזכיר כאן דברי האוה"ח הק' שלהי בשלח עה"פ בריפדים - ואין מים,

והעת לקצר שאין כאן מקומו, וישמע חכם ויוסף לקח, וידובבו שפתותיו בקבר. אל תקרי מה אלא מאה, וכשראה נעים

דמעילה, אבל מצוות ברכה לא קיים כלל, דתן לו מעין ברכותיו הראויה לו. ועדיין יש לדון בעניין אילם, והרהור כדבור דמי,

וע"י בגליוני הר"ם שלו, וכ"ה בהסכמתו על ספר שערי אורה על הר"ם לאאמו"ר הגאון הגדול שליט"א, שכ' על לשון הר"ם: "וכל הנהגה בלא ברכה מעל", דר"ל דאף אם הי' אנוס בקיום הברכה, מ"מ אסור לו ליהנות משום איסורא דמעילה. ולכאורה אינו כפי שתלמידי אדונו רבנו הגדול החזו"א נ"ע מספרים, שבכלות כוחותיו בעמלה של תורה, הי' אוכל בלא ברכה. וחזו"ן דליכא מעילה בכה"ג, שתלי' הא בהא, איסורא דמעילה בקיום הברכה. וראוי לציין, דבאמת מו"ז זי"ע לא רצה לטעום מאומה בהיותו אונן על ביתו זו אשתו, זקנתי הרבנית הצדקנית מרת גוטיל ע"ה, חוטר מגזע אילים ותרשישים, בת אחותו של שר התורה, מרן ה"אבן האזל" זי"ע, ששלו ושלכם שלה הוא, תנצב"ה. וכבר נשאל זקני זי"ע ע"י אבי מורי הגאון הגדול שליט"א, מאונן שאוכל בלא ברכה, וצ"ע.

וחשבתי, דלכן אמרו חז"ל ילך אצל בקי וילמדנו הל' ברכות, וכבר עמדו כולם, הרי קיימ"ל, דעל הכל אם בירך שהכל - יצא, וע"י להחסיד ה"חיי אדם" מש"כ דהכל מורה רק על רובו ככולו, עיי"ש. אולם ע"פ מה שהשריש לן כאן מו"ז זי"ע לחלק בין עצם הברכה לאיסורא דמעילה, הרי י"ל דברכת שהכל אינו מפקיע רק האיסור

ולא שכח לתת להם את "השוקולד" אחרי הבחינה - כך לימד בפועל, מה הוא העיקר ומה הטפל.

רבינו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א, הזכיר פעמים רבות את חלקו של מרן זצוק"ל בהעמדת והקמת עולם התורה, כזכור לכל מי שחי את התקופה, וה"רוח" של כבוד והערכה לעמלי תורה וללומדי התורה. כיצד חשו זאת בהנהגותיו והליכותיו?

"ברור, זה היה הרב שך. כידוע הסבא מרן זי"ע"א, היה מכבד כל אדם בצורה נדירה, קשוב לבעיה של כל אחד, ונותן יחס חם ולבבי לכל נברא, אבל מי שהכיר מקרוב ראה את ההבדל ואת ההערכה העצומה למי שבאמת ידע ללמוד, מי שהיה תלמיד חכם אמיתי, את ההערכה והכמעט הערצה, סדר הערכים אצלו לא נמדד בגילאים - אלא בגדלות התורנית.

יש לכם דוגמאות?

אתן לך דוגמה מאוד מוחשית, כבר סיפרתי בעבר, שזכיתי להיות שליח מהכא להתם, כאשר בכל פעם שהגעתי, ישב הסבא מרן זצוק"ל ושאל מה אמר רבינו הגר"ש אויערבאך יאריך ד' ימיו ושנותיו בשיעור, הוא היה ממש "יושב ומצפה" לשמוע את הדברים, מעין דוגמא למה שמסופר על מרנא הרב מבריסק, שהיה יושב ומצפה לקבל השבת... כל פעם

מעולם לא דיבר מילה אחת של עניני ציבור, הוא נח, אכל קמעא - ודיבר כל העת על הסוגיות שלמדנו אז בשיבה - שום מילה מעניני הכלל, שהיו אז בשיאם. כך היה גם בזמנים אחרים, כשבחזן סער העולם הפוליטי, מעולם הוא לא דיבר מילה אחת של פוליטיקה כשבאתי ללמוד עמו, רק אם היה צורך מעשי, למשל זכורני שהיה זה באחת ממערכות הבחירות, כאשר ביקש ממני ביום הבחירות רק לומר בשמו מה לעשות, לצאת לטנדרים שיצאו לשיבות מרמות פולין (כשבאותו זמן ההוראה היתה שונה ממה שחשבו ואכמ"ל), אבל בשיחה פרטית בעיקר עניני הגמרא והסוגיות, ומפעם לפעם הדרכה פרטית על חינוך, קדושת הבית, אלו מידות טובות דרושות מכן תורה ועצות איך להתמודד עם מצבים שונים ועדיין לשאוף להיות בן-עליה.

כך למשל היה יום אחרי הכנס הגדול שהיה ב"ד אליהו, והרעיש עולם ומלואו, הסבא זצוק"ל הגיע לביקור בביתנו, גרנו אז ברמות פולין, כשמרן זי"ע"א היה מלווה בהר"ר יואל קלוגמן אחד ממקורביו וממשפיעי אגו"י של אמריקה דאז, באותו יום כל כותרות העיתונים עסקו בדבר אחד, 'מה אמר הרב שך', ואילו הוא הגיע לדבר בלימוד על סוגיית הישיבה נב' מעלות התורה], לבחון את הנכדים על לימודם,

בנוסף, המשיך מרן ואמר, כאשר קמים מהלימוד, "כאשר תקום מן הספר", אם זה בסוף סדר, א', ב' או סדר שלישי, חשוב לשחזר בעל פה סיכום כללי קצר מכל מה שלמדת בסדר הזה, החזרה הזאת שווה מנה אחת אפים, היא שווה המון! השתמשתם בהדרכות הללו במהלך השנים?...

"ברור, גם כמובן באופן אישי, וגם בהמשך לתלמידים, ובפרט אצלנו בשיבת 'חכמת שלמה', וברור שזה עבד ועובד בצורה לא רגילה, ראיתי בחורים רבים שאימצו לעצמם את העצות של מרן זצוק"ל והם אוהבים ללמוד, חלקם כבר תלמידי חכמים גדולים ושקדנים מופלאים!

לעסוק בדברי תורה

הגר"ח שליט"א מציין עובדה שמעידה על המציאות שאותה הכיר כל מי שזכה להתחמם לאורו של מרן זצוק"ל, איך שעיקר הויית חייו הייתה כל כולה בהוויות דאביו ורבא:

היה זה בימי הכנסיה הגדולה, אירוע שהשתתפו בו כל גדולי הדור, ועורר ענין רב, גרתי אז ברחוב האמרכלים בירושלים, וזכיתי שהסבא מרן זצוק"ל התארח אז בביתי בזמני "הביני וביני", ובבית איתנו

עצמו, שבתוך הזמן של הסדר, בסדרים הקבועים - לא לדבר שום דברים אחרים חוץ מהסוגיא שבה הוא לומד, והקשור לה.

דבר נוסף שהדגיש רבינו זצוק"ל, הוא שיש ללמוד עד שהדבר שלומדים יהיה ברור, להיות במצב שאין ללמוד שום ספק בהבנת הקושיה והתירוצ, כשהוא מדגיש, שחובה לעמוד בבירור ובדיוק איך התירוצ, עונה על הקושיה [וכמובן - אין תירוצ או יסוד בלי קושיא המצדיקה אותו]. "בצורה שכזאת" אמר מרן זצוק"ל, "תהיה לך ברירות ובהירות בתורה, אם תלמד ככה תגיע למצב שתתחיל להרגיש מתקנות התורה, וזה 'יסחוב' אותך ללמוד הלאה בהתמדה אין סופית".

הוא הדגיש, שאחרי כל קטע שלומדים, אחרי כל משפט, יש לתרגם בשפה שאתה חושב בה, עברית, אנגלית או כל מה שהיא "שפת אם", מעניין לציין שגם רבינו זצוק"ל, היה עושה זאת תמיד, לאחר מכן ראיתי זאת במקרים רבים כשישבתי ולמדתי איתו, כיצד הוא מתרגם לעצמו, גם את הגמרא וגם את דברי ראשונים, כל פעם מתרגם לעצמו באידיש, "כל דבר שאתה לומד, תתרגם לעצמך בשפה המדוברת, השפה בה אתה חושב, וכך הדברים יכנסו אל הלב, ויהיו בבחינת כתבם על לוח ליבך".

הצדיק, שהקב"ה המתין עוד שבעת ימים, והשפיע עליהם מטובו. כי לכאורה מה יכלו בני דורו כבר להספידו ולעורר שבחים עליו, וכי המשחית דרכו, יבין לאשורו ויתאונן בהיעדרו של צדיק קדוש וחסיד? אתמהה!! ולא מסתבר שרק נח ובניו הספידוהו.

ושמעתי מפה קדוש, רבנו הגדול, זי"ע, וכמדומני משמי' דהכהן הגדול מאחיו, ה"חפץ חיים" זי"ע, שאמר בעמק כוונת התורה כמה פעמים "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", "ותמלא הארץ חמס", "כי מלאה הארץ חמס מפניהם", להורות לנו מצב הדור ההוא וההתדרדרות הנוראה, שלא היה אחד מהם שהבין בשכלו שדרכם מקולקלת ואינה נכונה, וממילא לא היה מי שיוכיחם, כי מלאה הארץ חמס ללא יוצא מן הכלל. ומעתה יותר קשה, איך יכלו להספיד אדם ישר ונקי, ולהצטער על חסרון ואבדן מעלות שאין מבינים כלל בצורכן ובשבחן? ולהפך, הרי מרוב קלקול מעשיהם סברו, שכך המידה הנכונה להשחית ולקלקל, והוטבע בהם שדרכם היא הישר וקו אמת הצדיק, ומידת סדום תוכיח להפוך הקערה על פיה.

וההכרח לפרש, דמשורש יניקתם לא נאבד אצלם מושג גדלות ורוממות

המבול, ושימש את אדם הראשון רמ"ג שנה. ואף את בנו למך קודם המבול חמש שנים. הרי ה' לפני דורו, מרגלית עתיקה יקרה עד מאוד, אדם שנשתייר מבריאת ששת ימי המעשה, וראה יצירת מעשה שמים וארץ, שריד אחרון לבריות בראשית, הגבורים אנשי השם, יחיד בדורו שזכה לשמש אדם המעלה, יציר כפיו שנברא בצלם ובדמות תבניתו, וכדמבואר בחז"ל בב"ב נ"ח א' גבי ר' בנאה, כי מטא למערתא דאדם הראשון, יצתה בת קול ואמרה: 'נסתכלת בדמות דיוקני, בדיוקני עצמה אל תסתכל', עיי"ש ברשב"ם, שפי' דמות דיוקני - הכוונה לשופרי' דיעקב. בדיוקני עצמה - היינו אדם הראשון, דכתיב ביה: "בצלם אלוקים ברא אותנו", שהוא יותר מדמות האדם שבמרכבה.

נמצינו למידין, דמתושלח לא היה שווה כלל לדורו, שזכותו תגן עליהם בגינו. ולהיפך, עצם קיומו בתוכם עורר קטרוג רב. וצא ולמד מהזקנים שהיו אחר יהושע, שעד שלא מת האחרון שבהם, לא סטו מדרך האמת, שעדיין רוחו של משה איש האלוקים היה חופף עליהם, והיו דבקים ביראה ובתורה, ולמדו ויראו ממעשיו ומנוראות גבורתו.

ובאמת הדבר פלא, מה שאמרו חכמינו, והובא בפירש"י על הספדו של מתושלח

הדר קודשו ובית שכינתו, וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ונקדש בצדקה, ויכון בחסד כיסאו, ומלכותו בכל משלה בב"א.

ב ואיננו כי לקח אותו האלוקים

כשיוצר הכל, אדון כל המעשים, נתגלה לנח, איש צדיק, אמר לו: "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה". וכן ק"כ שנים קודם מי המבול נאמר: "ונח מצא חן בעיני ד'". מקדמת דנא הייתה השאלה מפעמת בי: הרי קיבלו חז"ל ברוח קדשם, דמתושלח הצדיק עדיין שכן בקרבם, והקב"ה עיכב הפרענות עליהם שבעת ימי אבלו, ומדוע לא הגנה זכותו עליהם? ! ובמה נתייחד נח יותר? ומהו צדיק לפני בדור הזה דייקא? והצצתי בהשכלת דבר זה על מכונו. הרי ידוע תולדות ספר האדם, דמתושלח האריך ימים ושנים יותר מכל האדם אשר על פני האדמה, וכמו שהגידו חז"ל בב"ב קכ"א ז', קיפלו את כל העולם כולו, וחד מינייהו הראשון בבריא, מנו למתושלח שראה אדם הראשון, ועי' בסדר עולם להתנא ריב"ז, מתושלח מיצה ימיו עד

דעיקר חסרון מים ומטר אינו אלא בעון רפיון ידיים מן התורה, שהרי ממנה תוצאות חיים לכל היקום כולו, וכל עמידת העולמות תלויים בריבוי העסק בה, וכמו שאנו מברכין עלי' בכל פעם: "וחיי עולם נטע בתוכנו". וכשאנו פורשים מלימודה, כמתים אנו חשובין, וזו סגולת ישראל על כל העמים, ה' עליהם יחיו; לא עשה כן לכל גוי, ומשפטים כל ידעום. וכשהי' זקני, רבנו הגדול נ"ע זי"ע, מגיע לפסוק זה בזמירות ליל שב"ק, חקל תפוחין קדישין, בחרוזי קדוש ד' ה"אבן עזרא", "ראה לגברת אמת, שפחה נואמת, לא, כי בנך המת ובני החי", ה' בוכה ודמעות רגש נושרות על פניו, ונכסף אל בוראו באהבה רבה ואהבת עולם. אשרי עין ראתה בני היכלא קדישין, דכסיפין למחזי זיו יקרא דמלכא.

אחוזים אנו בחבלי בוז. נשא לבבנו אל כפיים, מדוע לא בא בן ישי אל הלחם, ומלאך הברית אשר אתם חפצים בו, מדוע בושש רכבו ואחרו פעמותיו. ירושלים דלתותיה נעולין ביום ובלילה, עינינו - של עניים בתורה ובמצוות, תלויות עד ישיקף מקור הרחמים השקפה לטובה, ויראה בעני עמו, הבת תרוחם, ואב ינוחם, הבן יפרח ואורו יזרח, ובא לציון גואל, וירננו שוכני עפר, בבוא כל ישראל לראות

הסבא זצוק"ל, מה ששמע בעצמו מרבינו חיים הלוי זיע"א, בענין פיקוח נפש (רבי חיים הידוע הראשון בספר), וכשהגעתי לירושלים, סיפרתי זאת לראש הישיבה, ואמר לי שבדעתו לברר את הענין עד הסוף אצל הסבא זיע"א.

ההיכרות ביניהם החלה דרככם?

לא, סבא זצוק"ל אמר לי שהוא הכיר את רבינו ראש הישיבה שליט"א כבר ב'עץ חיים', שם רבינו מרן זצוק"ל מסר שיעורים מידי שבוע, במשך השנים הקשר מאוד התהדק. סבא מרן זצוק"ל אמר לי אחרי נישואי "תלך ללמוד בכולל שבישיבה אצל רבי שמואל, הוא אדם גדול, ושם תהיה לך סייעתא דשמיא".

"כאמור" ממשיך הגר"ח ומתאר, "ההערכה העצומה למי שידוע ללמוד, היתה בולטת, כך היה עם הגאון הגדול רבי דב צבי קרלנשטיין זצוק"ל ועם הגאון המופלא רבי משה מרדכי שולזינגר זצוק"ל, כשראו את ההערכה העצומה למי ש"חיי" תורה ולמדן. אציין גם הערכה שראיתי אצל מרן זצוק"ל להגאון הגדול רבי יהושע ארנברג שליט"א, שכבר בצעירותו ממש היתה החיבה וההערכה של מרן זיע"א בולטת, אני זוכר שהוא אמר לי עליו, וזה בבחינת "חכם עדיף מנביא": "הוא אדם מוכשר ויעמיד תלמידים לרוב", כשלעומת זאת, היו

כשנכנסתי הוא מיד שאל "מה ר' שמואל אמר בשיעור", ואם הייתי יודע לומר דברים ברורים, הוא התמלא בשמחה, ונשא ונתן בדברים. (וכדוגמה אחת מיני רבות, בזמנו כתבתי את המשא ומתן הארוך ביניהם שהעברתי מהכא להתם, בדן "השוחרט פרה שאולה בשבת", בקובץ תורני "צהר"), ותמיד היו צריכים להתכונן היטב, שהשאלה תהיה ברורה והתירוצ ברור, ומה ה"ווארט" העיקרי. ומור"ר שליט"א התחסד עמי בזה להקדיש לי זמן מיוחד ללבן את הדברים אם הרגשנו בזה צורך.

כך היה כשנוכחתי כמה וכמה פעמים, כשרבינו ראש הישיבה שליט"א, היה מגיע לסבא מרן זצוק"ל, ועסקו רבות, מלבד מה שהיה בעניני השעה, הם עסקו בדברי תורה, כשהיה זה מחזה שלא ישכח, וכבר סיפרתי בעבר, איך יצאתי פעם בחלישות הדעת נוראה, אחרי שהם ישבו שעה ארוכה, ועברו במהירות מופלאה על דברי הגר"א, בהגותיו לשו"ע, בסימנים רבים, היה זה ממש מחזה נורא!

לפעמים השיחה החלה מענין שהיה לפני כן מועבר על ידי, מהסבא מרן זיע"א לראש הישיבה, כפי שכאמור היה קורה פעמים רבות, ומיד כשרבינו ראש הישיבה שליט"א הגיע החלה השיחה מאותה נקודה. וזכרתי שפעם שמעתי ממרן

הבריאה מפי העליון, ויראה שמ"מ תיאורו בצערם, שנעדר אדם ישן נושן שראה צלם אלוקים דיוקני עצמה, אבדה שאינה יכולה לחזור, ותו לא מיד. ומי חכם ויבן אלה, הביטו וראו בהתבוננות יתרה דכולי בי, ההספד וההערכה הגדולה ביותר שאין למעלה מהם. והסתכלות זאת תעלה גם על לב רשע גדול ביותר, אטום בינה והשכל. ולפיכך האריך הקב"ה חמת אפו עליהם

עוד שבעת ימים.

שוו בנפשכם אם יעדר מתוכנו דור דל ועני, אדם שזכה להיות במחיצת המהרי"ל דיסקין נ"ע, או לחזות בדמות מראה אש דת הגרע"א נ"ע, וק"ו להיות מרואי פני אליהו הגאון החסיד נ"ע, וליצוק מי הדעת על ידו, ולמעלה בקודש בדורות קדומים שאין לנו כלל השגה אף כחוט השערה בהם ובמשנתם, האר"י הק' נ"ע, הרמב"ם נ"ע, רבנו האי גאון נ"ע, ראשונים כמלאכים

משרתי דר במעון, נוחז"ל גילו לן דאף מראה אחוריים דרבי, תוסיף יראה וחכמה כידוע. הרי כולם כאחד יתאבלו עליו מרה, וילמדו נהי וקינה על האי שופרא דבלי בארעא, ואיננו. ועל זה נאמר: 'מעוות לא יוכל לתקון, וחסרון לא יוכל להימנות'. שאלו נא לימים ראשונים, דרשו נא ושמעו, למען תספרו לדור אחרון, בנים ייוולדו, יקומו ויספרו לבניהם מקצת מן הגדולות אשר עשה אלישע. מי לנו כרבנו

אנשים לפעמים מבוגרים יותר, שלא היתה לגביהם את ההערכה הזאת, כי מה שהיווה אצלו מדד אמיתי - היה הגדלות בתורה !

מיניה וביה

"פרט נוסף שאפיין את הנהגתו זו, בבחינת 'תולדותיהם של צדיקים'" ממשיך ומדגיש הגר"ח פאס שליט"א, "היה הנושא של 'מיניה וביה'. ואסביר את הדברים. זכורני, שבשנה הראשונה כשהגעתי לארץ, שמענו שיחות מהגה"צ רבי יענקל'ה גלינסקי זצוק"ל, הוא דיבר על פרשיות מקץ-ויגש, והביא את דבריו הידועים של מרנא 'בית הלוי' זצוק"ל, בדברי המדרש על השעה בה התגלה יוסף לאחיו, וכמאמר הכתוב 'ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו', ואמרו חז"ל 'אוי לנו מיום הדין אוי להו מיום התוכחה', וביאר לפי דברי 'בית הלוי' שכתב 'אחרי שהגדילו הרחמנות על אביהם, כשיקח ממנו בנו אהובו סידר להם מעשה עצמם, ונבהלו מתוכחתו ולא יכלו אחיו לענות לו על תוכחתו כי הוא סתירה וקרישה עליהם מעצמם על עצמם, וזהו שסיים המדרש לכשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל אחד לפי מה שהוא, דייק ואמר לפי מה שהוא, דגם ביום הדין יהיה התוכחה לכל אחד ממעשיו על מעשיו - ויהיו מעשיו נתפסים ממעשיו - היאך הם סותרים זה את זה, הינו מיניה וביה, הקב"ה מראה לאדם את הסתירות בחייו מתוך זה מוכיחו איך שסותר את עצמו.

רבינו מרן הסבא זיע"א, היה זהיר בתכלית הזהירות בנקודה זו, בכל ההתנהלות שלו הוא היה זהיר בנקיות נוראה, להתרחק מסתירה מיניה וביה, עד קצה הריחוק.

זכורני ששלחו אותי פעם לשאלו, אחרי שקרו כמה אסונות רח"ל ברמות פולין, ורצו לעורר על ענין כל שהוא, וביקשו שיורה על תקנה כל שהיא, וביקשתי זאת ממנו, וענה לי הסבא מרן זצוק"ל, "נכון יש צורך בדבר, יכול להיות שצריך לתקן תקנה כזאת, אך אני עצמי לא מרגיש שאני שלם במאה אחוז בענין זה, ומכיון שכך אינני יכול לבקש מאחרים לדרוש מהם או

להוכיח אותם בענין".

"ומכאן" מדגיש הגר"ח פאס, "ניתן יהיה ללמוד, איך שכל מה שהוא כן ביקש דרש ותבע, הוא היה שלם בזה בעצמו, והדברים מבהילים. סבא זצוק"ל אמר לי לאחר מכן: לעולם אל תבקש מאחר ולא תוכיח לאחר מה שאתה בעצמך לא שלם בזה במאה אחוז".

"מענין לציין", מחייך הגר"ח פאס שליט"א ונוצר "כי שמעתי אודות ראיון עם פרופסור שאינני זוכר את שמו, אך הוא התבטא בדיוק על אותה נקודה, הוא אמר שהוא "לומד" כבר למעלה מעשרים שנה את דרכיו של הרב שך, והוא יכול לומר, שמעולם הוא לא סתר את עצמו ולא חזר בו...

אתן לך דוגמה נוספת, היה זה כשישבתי בביתו של מרן סבא זצוק"ל, ולמדתי איתו, הוא היה אז קרוב לגיל תשעים, ולפתע הראו המחוגים שמתקרבת שעת סדר מוסר, ופתאום הוא קם מהשולחן, ואמר לי 'בא איתי, הולכים', הוא החל עולה במהירות לשיבה, עם כל שנותיו, ממש רץ במדרגות, והגיע כשכולו נושם ונושף מהמאמץ, שאלתי מדוע הוא כל כך ממהר, ומרן זצוק"ל ענה: 'הרב מפוניבז' התנה איתי בעת שהחלתי לשמש כראש ישיבה, שאהיה בסדר מוסר, ואם אני צריך להיות בסדר, לא יתכן שבחור יראה שאני מאחר לסדר, צריך להיות בזמן, זהו ה'נאה מקיים', וה'מיניה וביה' שאותו הזכרתי, ללא סתירה, ולקיים בעצמו כל מה שהוא דורש מאחרים".

להעמיד תלמידים

"מאות ואלפי סיפורים יש" מציין הגר"ח פאס שליט"א, "על המסירות לתלמידים, על המטה שביד המלאך המכה ואומר גדל, הוא חישב כל פרט, וכל כך דאג לכל תלמיד, שמעתי פעם מהגאון רבי תנחום פרנק שליט"א, ר"מ בישיבת 'נחלת משה', שהיה מקורב למרן הסטייפלער זצוק"ל, והסטייפלער הפליג באוזניו בדברים במאד מאד בנקודה זו, של היחס הנדיר של הסבא זיע"א לתלמידים. הוא דאג לכל תלמיד בפני עצמו,

לכל צרכיהם, חוץ מלבני משפחה... וכמו שידועה התבטאותו "אין לי חזקות וירושות", וזה מחמת נקיותו המופלאה. הוא ידע איך להדגיש את המכובדות לכל תלמיד חכם או אדם גדול שהוא רצה להוקיר, אספר לך כדוגמה, כשנולד בני, שאלתי אותו האם לכבד בסנדקאות את מרן הגרש"ז [שזכיתי להיות גם מקורב אצלו] או את מו"ר הגר"ש אויערבאך שליט"א, מאחר ושיערתי שמו"ר ראש הישיבה שליט"א יסרב ויאמר לי לתת זאת לאביו מרן הגרש"ז שהיה ה'נשיא' של ישיבת 'מעלות התורה', אך הסבא מרן זצוק"ל הורה לי: 'תתן את הסנדקאות לר' שמואל, ואם הוא לא ירצה, תגיד שאני אמרתי שהוא יהיה הסנדק", סבא הוסיף: 'ואני אבוא במיוחד לירושלים לברית, כדי לכבד את ר' שמואל...'". ואכן כך היה, מו"ר רבינו ראש הישיבה הגר"ש שליט"א היה הסנדק, וסבא מרן זצוק"ל, קיבל את ה'כסא של אליהו'... (ראה תמונה)

כפי שציינתי הדאגה לכל אחד, ונתינת הלב לכל פרט, הייתה מאפיין מרכזי, במשך עשרות בשנים, מחשבה על כל יחיד ויחיד, כשהוא טורח בעקביות, לעיתים שולח אנשים לחו"ל לסייע וכו', ויש אין ספור סיפורים ועובדות כידוע".

להתעלות בתורה

"הנקודה הזאת, של להתעלות בלי גבול, היתה פן נוסף, שאיפיין יותר מכל את רבינו מרן זצוק"ל, להתעלות באישיותו על ידי התורה והמעשים טובים, הכרתי אותו בערך משהיה בגיל שמונים וחמש, ובכל שנה הוא המשיך והתעלה, לעולם לא אמר די, התורה והמעשים טובים כל כך השפיעו עוד ועוד, אצל מרן זצוק"ל זה בלט, הוא לא הפסיק, התכונה הזאת שהתורה היא החותמת של ההתנהלות האישית, זה מה שאפיין אותו יותר מכל דבר, ואת זה הוא הנחיל לתלמידים הרבים, להקרין מתוך האישיות את העליה התמידית ! ואם מדברים על "להמשיך את הרב שך" מדברים בדיוק על זה".

וכך הוא העמיד עולם של תורה, עולם הישיבות...

הגדול זי"ע, משויירי כנה"ג, מפליטת בית הסופרים, שראה ושימש אנשי צדק, שונאי בצע, אבירי הרועים, מעתיקי השמועה האמיתיים, וראה דרכי הנהגתם ואורח חייהם, והשתילו הקב"ה בתוכנו, לקומם את חומת היהדות והתורה ואת הישיבות בית חיינו, ואנו שראינו בעינינו ושמענו באוזנינו המאור הגדול, עין בעין, פנים בפנים, יגדל עלינו הקטרוג ביותר, אם נסטה אף במשהו כחוט השערה ממסילות

אכן, רבינו זצוק"ל בארץ, ומרן רבי אהרן בארה"ב, ועוד גדולי התורה המסייעים על ידם - הפכו את העולם. מצורתו היתה פרושה בכל מקום, אמנם זכורה התבטאותו, "צא לרחוב יפו, צא לרחוב אלנבי" והבכיה על ילדי ישראל שלא יודעים קר"ש, אבל היה אכפת לו מכל מקום, כל בית מדרש, ישיבה או כולל כל קהילה, כל שכונה, כל מושב, ולא מיביעי כל מקומות התורה, אופקים, ירוחם נתיבות, וכל אותם עשרות מקומות של בני תורה, שהוא היה מעורה ומעורב, הנחה וניווט כאב רחום, וכמו שהגדיר זאת רבינו ראש הישיבה שליט"א, הוא היה "ליבם של ישראל", הוא היה מעורה ולעתים יום ממש, לעתים עורר את היוזמים, והדריך, וניווט ויעץ.

כך היה גם בחו"ל, קהילות שלמות שהתנהלו על פיו, כפי ששמעתי בעצמי מיהודים חשובים בחו"ל שבהרבה הרבה מקומות היתה מצורתו של מרן זיע"א פרושה, בצורה שלא היה כך דורות רבים. גם המושג של "נשיאות" של מקום היתה אצלו נעשית באותה צורה.

"בהחלט, עם אחריות. ה"נשיאות" או ההכרעה בכל ענין לא היה אצלו תואר גרידא, של מכובדות, אלא עם אחריות מלאה, כפי שציינתי שהכל היה 'מיניה וביה'.

אתן לך עוד סיפור נורא. בגלל ה"נקיות" הטוטאלית, היו גבירים שסמכו רק על רבינו זצוק"ל, והפקידו בידו סכומי עתק, והוא היה מחזיק מאות אברכים, שהתפרנסו על ידו, ואולם כאשר הוא הרגיש שהוא נחלש, והוא חשש שהוא לא שולט על מה שנעשה בביתו, מיד הוא הפסיק לקחת כסף ולחלקו, באומרו "אם אין לי שליטה מלאה, הרי שאסור לי לקחת את הכסף", וכך נהג למעשה".

הגר"ח מספר באוזנינו מעשה נפלא נוסף ששמע מעסקן ידוע בחו"ל: באחת מהמערכות הציבוריות הגדולות, לקח מרן זצוק"ל הלוואת ענק, מאחד הגבירים הגדולים של היהדות החרדית, כחמישה מיליון דולר, למען הקמת העיתון שייצג אז את בני התורה. עבר זמן, ואותו גביר הסתבך בעסקיו, ומרן זצוק"ל קרא לו,

רבותינו נו"נ.

על אלה תשתפך נפשנו, על איש אשר אלה בו -

תורת אמת הייתה בפיהו. מי שראה הגדת שיעורו והרבצת תורתו לתלמידיו בכל כוחו, ראה צלם אלוקים.

צדיק באמונתו יחיה. מי שראה האמונה הפשוטה, אזור חלציו ומפעמת בו בכל רגע ופינה, ראה צלם אלוקים.

עשו משמרת למשמרת. מי שראה לבו

הבוער להבת שלהבת נגד עוברי רצונו יתברך, ראה צלם אלוקים.

ענוה גדולה מכולן. מי שראה גודל ענוותנותו ופשטותו לפני כל אחד ואחד ורכי שנים בכלל, ראה צלם אלוקים.

דובר אמת בלבבו. מי שראה יראת חטאו קודמת לחוכמתו, ואת ניקיון כפיו, ראה צלם אלוקים.

רצון יראיו יעשה. מי שראה דרכי הנהגתו הכלל והפרט, שה' הי' עמו בכל

דרכיו, ראה צלם אלוקים.

עולם חסד יבנה. מי שראה מקור טובו ולבו הרחום וזריעת צדקותיו בכל שעה, ראה צלם אלוקים.

ישראל, תרדנה עיניכם דמעה, ותנו קולכם בבכי נהרות, ייזלו עפעפכם פלגי מים, חבל על שמש גדול שאבד מן העולם, ובפרט בימים אלו חודש בול, ימי הספרד של מתושלח הצדיק, וכידוע מספרי קודש שהכל חוזר ונייעור, מי ייתן לנו תמורתו

בדור תהפוכות.

והכל צריכין למודעי, דעניין עומק פנימיות הצלם אינו כפשוטו, דהלא מה דמות תערכו לו, אלא הכוונה ע"פ הנתבאר בריש ספר החיים "נפש החיים", וכולנו יונקים מהאי ספרא עילאה שראשו בשמים ונופו נוטה לארץ, ושדי עיקרו בתר נופו, הרי לחם הרי בשר הרי סכין, ופה לאכול, דרשו אותו מעל ספר ד', אחת מהן לא נעדרה.

וביקש להחזיר את הכסף. הגביר הבהיר שהוא לא חושב לקחת בחזרה, אך רבינו זצוק"ל לא הסכים, "אמרתי שאחזיר ואני אחזיר", רק שאז התברר שעקב מצבו הכספי של הגביר, הרי שאם הכסף יחזור, הוא לא יגיע כלל לכיסו...

"כמה אתה נותן לשיבה פלוגית?" שאל מרן את הגביר, בידוע שאותה ישיבה היתה ה"בן יחיד" של הגביר, שהסביר כי הוא נותן בכל פרק זמן קצוב, סכום עתק. "אם כן הפסק לתת, ואני אתן במקומך את הסכום שאתה רגיל במשך הזמן, עד שסכום ההלוואה יקוּזז", הורה לו מרן הסבא זצוק"ל. וכך עשה עד הדולר האחרון.

ככלל, נקיון הכפים אצלו היה לפלא, והוא לא נתן לשום דבר של נגיעות להשפיע על העקרונות. הוא התבטא פעם שאחד מנגעי הדור זה הלימוד "כקרדוס על מנת לחפור בו", ותבע לחזק ולהאזיב את הלימוד לשם לימוד, את התורה בעצמה, כשהוא עצמו משמש דוגמה חיה של "לא פסיק פומיה מגירסא". שמעתי מרעיתי שתחי', שליוותה אותו מידי שבוע בנסיעות לירושלים, איך רבינו זצוק"ל היה מתיישב ברכב, ולא פסיק פומיה מגירסא כפשוטו, כי תמיד, בכל גיל הוא התאמץ ללמוד עד סוף הכוחות.

סיפר לי יהודי שהיה מקורב לרבינו הגדול מרן זצוק"ל, שבכמה מקרים הגיעו עסקנים בעניינים שונים, כאשר רבינו ברוחב דעתו, זיהה שלמעשה הם מופעלים בידיעתם ושללא בידיעתם בידי גורמים ממלתיים, כשמטרת ה"עסקנות" היא לא דווקא טובת ציבור בני הישיבות בלשון המעטה, ומרן, תמיד ידע לזהות את הסכנות, ולהסיר מן הדרך רעיונות עקלקלות, אף שהם היו נראים טובים בתחילה...

ברור, בכל נושא שעמד על הפרק, לפרט ולכלל, הוא אור כגבר חלציו, והתרחק משטחיות, כל מידע שהגיע אליו, הוא בדק שוב ושוב ממקורות שונים, תמיד הוא עמד על המשמר, היו אנשי ממשל שהסכים לפגוש, ואחרים שסירב בתוקף, בהבינו את ההשלכות הנרחבות של המפגש, תמיד עם האחריות הנוראה,

והעומק עד לפרט הכי קטן.

הביטוי לזה מצא מקום גם בסיפור הבא, בימים של הקמת תנועת דגה"ת, ואחרי הכנס הגדול ביד אליהו, ניגש אלי ידיד נעורים, שעבד בתפקיד בכיר בקונסוליה האמריקנית, הוא ביקש להעביר לסבא מרן זצוק"ל את הבקשה הבאה, בהיות ובכל העולם הכירו את השפעתו של ראש הישיבה מרן זצוק"ל, הרי שממשלת ארה"ב מבקשת לשלוח נציג להיפגש, ולעמוד בקשר עם מרן. נסעתי לבני ברק, והצגתי לסבא את הדברים, התשובה היתה חדה וברורה - "אל תתודע לרשות..."

הכלל הזה תפס גם בענייני הפרט, אם למשל מישור היה מספר לו סיפור, הוא שמע היטב, וכששוחח עם אדם אחר שהיה מעורב בעניין הוא שמע את ה"גירסא" שלו, וכל זאת עם זיכרון אדיר, שנבע לא רק מהכישרון, אלא מה"כתבם על לוח ליכך" ומהאחריות הנוראה על

הדור בכלל, והשתתפות בצרה של כל יחיד ויחיד. כשהיו למשל מבררים בשידוכים, הוא זכר כל פרט במשפחה, וידע להצביע על הנקודות או להורות על כל מה שידע והקיף את העניין. ובכל נושא שכזה, ציבורי או פרטי, כשהיה צריך היה לו אנשים נאמנים ששלחם לברר את העניין, אני נזכר למשל שר' חיים אפשטיין, היה אחד האנשים שנשלח פעמים רבות על ידי מרן, בשקט, לבדוק כל מיני נושאים, לקבל את המידע האמיתי...

וזה גם מונח במה שרבינו ראש הישיבה שליט"א מתבטא לא פעם, על דרישת רבינו הגדול מרן זצוק"ל, לא להיות שטחיים...

אכן, זה היה ה"מוטו" - פעם התבטא ברגע של שעת רצון מיוחדת ואמר ש"כלל הזהב" הוא לשקול כל דבר לגופו מי השואל, מה היה לפני כן, מה יהיה אחר... לא להגיע למסקנה שטחית מראיה "צרה" של הנושא. כך גם כמובן היה

בדבר העיקרי, בלימוד התורה, כל העצות שנתן היו כדי להגיע להבנה עמוקה, לא שטחית, וכך בכל נושא ומצב בחיים, תמיד לברר ולהעמיק עד הסוף, בהבנה אמיתית המתיישבת על הלב המביאה לידי התנהלות ישרה בעניין, ולא להיות שטחי בשום פנים ואופן.

היסודות הללו מלוים את הדור שגדל וצמח לאורו של מרן זצוק"ל.

אכן, הדברים חרוטים בנפשנו, עדיין חיים אתנו, ונדגיש לא מדובר על "זכרונות" סמנטיים, אנחנו לא חיים על הזיכרונות, המידות והמעלות הללו, שאיתם באמת הוא עלה התעלה והעלה את הדור כולו, הם שנמצאים אתנו באלה שממשיכים דרכו - עד היום.

אצלו ראינו את חשיבות המסורת, ה"לא לשנות", הוא התבטא פעם שהוא לא עושה שום החלטה, בלי שיחשוב מה היה אומר לו רבי איסר זלמן על כך, ומה היה אומר הרב מבריסק, ומה היה חושב מרנא ה'חזון איש', ויתירה מזו, הוא לא קיבל החלטה בלי לעבור במוחו על כל כתבי ה'חפץ חיים', שהוא היה בהם "חי" בבקאות ועמקות נוראה, כל תג ופסיק! לא פעם כשדיברנו, הוא הוציא ספר מספרי ה'חפץ חיים', והראה לי באצבע את דבריו, הוא ממש "חי" את הדברים.

זו גם היתה הסיבה, שהוא מצא בתוך הדבר הכי יקר לו, הזמן, זמן לספר סיפורים מדורות קודמים, זו גם הייתה חלק ממסירת התורה, ולכל סיפור בדיוק עם הגירסא המדויקת שלו, כמעט כמו בלימוד, כי גם זה היה תורת חיים.

מסיים נכדו חביבו את הדברים, "משתדלים התלמידים לחיות את הדברים שהם בבחינת 'הוא היה אומר', כל דבר ודבר, בין הדברים שמנסים ללמד לתלמידים, ובין הדברים שקשורים להתנהלות באופן אישי ובענייני הבית, תמיד לחשוב מה שלמדנו מהסבא זצוק"ל, הדברים שקיבלנו, בכל פרט ופרט בחיים שלנו ושל משפחותינו. אלו הם תלמידיו, ותלמידי תלמידיהם, שחיים את הדברים בבחינת "תורת חיים" - לקיים בהם את המסורת שקבלנו שהיא צורת עולם התורה".

"מרן זינצ"א לימדנו יגיעת התורה ללא הפוגה מהי"

עובדות מאלפות ששמע סופר 'הפסל' במעונו של יבלחטא"א הגאון רבי שמואל צ'צ'יק שליט"א, בנו של הגאון הצדיק רבי זאב דב צ'צ'יק זצ"ל בעל ה'תורת זאב'

ישעיהו וייץ

הגאון הגדול רבי אברהם יעקב זלזניק זצוק"ל במעונו של רבינו הגדול מרן זי"ע

כבר בילדותנו בצלו של אאמו"ר הגאון הצדיק רבי זאב זצוק"ל, ינקנו אל קרבנו כי הדוגמא של שקידת התורה בדורנו זה הרב שך זצוק"ל. רבותיו של האבא זצוק"ל היו רבי שמואל תפלינסקי זצ"ל, רבי יהודה הולצמן זצ"ל ורבי בן ציון בנו של ה'ציץ הקודש' זצ"ל. גדולי עולם אלו היו לסמל ולדוגמא בחרדתם מביטול תורה, פעמים רבות דיברנו אודות הזהירות שלהם בביטול תורה. ואאמו"ר היה תמיד מתאר את חרדתו של הרב שך מביטול תורה, כיצד כל דקה יקרה בעיניו. זה היתה דוגמא שהייתה שגורה על לשוננו, בזכרונות אלו בוחר יבלחטא"א הגאון רבי שמואל שליט"א להתמקד, בעת שנכנסנו למעונו בשעת ליל מאוחרת, מבקשים להתבשם מזכרונות של בחור ירושלמי בן עליה בפוניבז'.

עיניו של בן שיחנו שליט"א בורקות כשהוא מתאר את קרבתו לרבינו הגדול מרן זינצ"א, זכיתי להסתופף בישיבת פוניבז' ולהתקרב לראש הישיבה הרב שך זצ"ל. למעשה התייתמתי מאאמו"ר זצ"ל כבר בגיל צעיר, ובמשך כל השנים הוא הקפיד בהארת פניו להתעניין בחיים הפרטיים שלי ונתן לי הרגשה שהוא עוקב ודואג אחרי כל הזמן.

פעם ניגש אלי הרב שך בבקשה שאני לא ישב בעזרת נשים, אלא רק בהיכל הישיבה. יום אחד תפס אותי שלא הייתי בשיעור, והוא ניגש אלי אחר כך ושאל אותי אם אני אתן לו להרביץ לי...

לקיים בנו חכמי ישראל

זכורני בהספד שהתקיים בישיבת 'עץ חיים' על רבינו מרן ה'קהלות יעקב' זינצ"א, והספידו ראש הישיבה, הגאון הגדול רבי אברהם יעקב זלזניק זצוק"ל. בתום ההספד המרטיט אמר שצריך להתחנן לפני הקב"ה על הרב שך, כאשר הוא לוקח בידיו סידור ואומר: יהי רצון מלפני אבינו שבשמים לקיים בנו חכמי ישראל וכו'.

את עצרת המספר המדוברת פאר בהשתתפותו רבינו מרן הגר"ש אלישיב זינצ"א, ודבריו של רבי אברהם יעקב זצ"ל הותירו רושם עז על השומעים.

להציל מחיוב סקילה

תחת אחד השיחים סיפר אאמו"ר זצ"ל, כי פעם דיבר עמו צי"ע הגאון רבי חיים אהרן טורצ'ין זצוק"ל אודות יראת השמים של מרן הרב שך זצ"ל, כשהוא מתבטא כי כאשר מרן זינצ"א כיהן כר"מ ומרביץ תורה בישיבות בגולה, הפעיל את כל כח השפעתו על התלמידים שלא יעשנו, ביראת השמים הטהורה שליטה בו.

וכאשר נשאל מרן זינצ"א מדוע הוא משקיע בזה מאמצים כה גדולים? השיב הרב שך שבמצב הנוראי השורר עתה ברחוב, כאשר רוחות השכלה הארורה נושבים בחוצות ומפילים חללים רבים רח"ל, אזי כל בחור שבעוה"ר ייצא מכותלי בית המדרש, כל כמה שלא יהיה מורגל בעישון, אזי ימלט מחילול שבת בזה שלא

יעשן וכדי למלטם מחילול שבת רח"ל לכן אני חוגר עוז ועצמה להרגילם לא לעשן, להצילם מחיוב סקילה בחללם את השבת רח"ל.

'למי אני מדפיס את ה'אחיעזר' שלי, אם לא לבעלך?'

אחד מידידיו הטובים של אאמו"ר זצ"ל בישיבת 'עץ חיים' היה הגאון רבי יצחק זלזניק זצ"ל. ויצא יצחק לשוח בשדה חקל תפוחין קדישין, כשהוא משולש בשלושה אבות העולם: ה'אבן האזל', ה'משנת אהרן' וה'אבי עזרי' זינצ"א.

בהזדמנויות שונות העביר רבי יצחק זצ"ל לאאמו"ר זצ"ל עובדות ממימיו המפכים במעיינו של ה'אבי עזרי' ונביא כאן שתי עובדות שעולות בזכרוננו.

הרבנית ע"ה של מרן זצ"ל סיפרה לרבי יצחק, כי פעם הפצירה ברשכבה"ג מרן ה'אחיעזר' זי"ע, שידבר עם בעלה שיואיל לרחם במקצת על גופו הטהור, אשר מתישו דק על דק מרוב שהוא משחיר גופו בעמלה של תורה!

והשיב לה מרן ה'אחיעזר' זצוק"ל: 'למי אני מדפיס את ה'אחיעזר' שלי, אם לא לבעלך?...

ובאמת בספר 'אבי עזרי' נדפס מכתב עוז שכתב מרן הגר"ש לרב שך ובין הדברים כותב "באמת אודה לכת"ר כי שם לבו לעיין באחיעזר".

'כל שעת הניתוח אחזור על עשרת הדברות'

מעשה נוסף אותו סיפר רבי יצחק זלזניק

לאאמו"ר, כי ביום הניתוח של הרבנית ע"ה, היה מרן זצ"ל מוטרד עד למאוד ובעיקר בשעת הניתוח ממש.

אולם הדבר העיקרי שטרד את מנוחתו של מרן זצ"ל מלבד הניתוח הגורלי, היה מביטול תורה... מרן היה מוטרד על כך שהלא ביום הניתוח צריך להוסיף זכויות בלימוד התורה, וכיצד יוכל לראות כי נגרם לו ביטול תורה מהעיסוק וההשהיה בבית החולים?!

וכאן גילה מרן הרב שך לרבי יצחק זלזניק, זוהר מזהרורי ליבו הטהור: "נפל בדעתי, כי כל שעת הניתוח אחזור כל הזמן על עשרת הדברות..."

"וכך הוה", סיים מרן זצ"ל. "כל זמן הניתוח הצלחתי בס"ד לא לבטל רגע ולחזור על עשרת הדברות".

אלו דברים נוראים ומרטיטים ואשרי אוזן ששמעה כיצד אבא זצ"ל סיפר זאת לאברך בן עליה שרצה להרעיף עליו טל שמים של זהירות מביטול תורה החופפת על משכן ליבו הטהור של הרב שך זצ"ל.

שקיעות בלימוד מהי

אאמו"ר זצ"ל למד בחברותא עם דודי הרה"צ רבי מיכל גוטפרב זצ"ל. פעם במוצאי שב"ק, סיפר אבא לרבי מיכל, בשם ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי משה חבורני זצוק"ל, כי בצעירותו זכה ללמוד בסלבודקא בחברותא עם הגאון הקדוש ה'מקדש דוד' זצוק"ל.

תוך כדי השתפכות הנפש של רבי משה חבורני זצ"ל אודות שגב שקיעותו בלימוד של ה'מקדש דוד' זצוק"ל, סיפר שכאשר למד בסלבודקא, כללה ארוחת הבוקר של בני הישיבה מידי יום לאחר תפילה שחרית חלב ולחמניה, והוא עצמו לקח את כוס החלב והלחמניה, כשהוא תפוס ברעפים בעיונה של תורה וכך היה שקע בתורה עד שראה שהאכסניה התרוקנה מתלמידי הישיבה, או אז הניח מידי הקדושות את החלב והלחם על השולחן ועלה להיכל הישיבה להמשיך בשקידתו ובעיונו בתורה. עובדות אלו סיפר אאמו"ר זצ"ל לרבי מיכל גוטפרב זצ"ל, כאשר רבי מיכל שואל האם יש בדורנו דוגמא דומה לזו של שקיעות בלימוד?

לשמע השאלה הרהר אבא זצ"ל במחשבתו ולפתע התעורר מהרהורי ואמר: ברוך השם, יש בדור הזה אחד השקוע בלימוד כמו ה'מקדש דוד' וזהו הרב שך! שקיעות עד אין קץ.

"כיצד עזבת את הגמרא?!"...

פעם בהיותי כבר אברך שבתתי את השבת בבני ברק. ביום שישי אחה"צ עליתי למעון קדשו של מרן זצ"ל ומצאתי שיושב לבדו, לאחר זמן דפק בדלת הבית יהודי מבוגר שסיפר לי שהוא תלמיד קלעצק מלפני כשישים שנה.

הוא נכנס לראש הישיבה ואמר לו את שמו, הרב שך מיד נזכר ושאל אותו כמה פרטים על החיים שלו. לאחר זמן הוציא אותו יהודי מחיקו חליפה פרחונית שהוא

הזו הנותן יקבל שכר...

באחת השנים הוצרכתי להשתתף בחתונה שהתקיימה בבני ברק בשלושת ימי הגבלה, ניצלתי את ההזדמנות לסור לראש הישיבה זצ"ל ולהציע בפניו קושיא על דבריו בהגהות על המנחת חינוך בשם מורי חמי.

כאשר באתי למעונו, פגשתי אותו במתח גדול של ערב חג מתן תורה, ומיד

רצה להעניק את זה לראש הישיבה. הרב שך לא סירב ולבש את זה, וזה היה בדיוק תואם למידותיו לשמחתו של אותו יהודי.

כאשר עוד היתה החליפה על מרן זצ"ל, אמר כי כאשר היו מהנים את רבי איסר זלמן מנכסיו היה מגיב שלא מגיע לו, והוסיף שזה לא מגרע מהנותן, כי אמנם הוא אינו ראוי, אבל הנותן מתכוון לכבד את התורה ואת תלמידי החכמים, אז על הכוונה הטובה

שאל אותי מה אני עושה כאן בערב שבועות, אמרתי לו שיש לי שמחה בבני ברק. מרן זיע"א הקשיב ונאנח. ראיתי שהדבר היסב לו צער גדול. 'למי יש זמן לזה, כיצד עזבת את הגמרא?...? הרגשתי מאוד לא בנוח. רק לאחר שאמרתי לו שהחתן יתום והרגשתי חובה מיוחדת לבא לחתונתו ולשמחו, ראיתי שהדברים השפיעו עליו במקצת.

ראש ישיבת בריסק הגאון האדיר רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק שליט"א על הקשר של מרן זיע"א עם אביו מרן הגרי"ז הלוי זיע"א

לפגוש עמו... ובאמת צריכים להאריך יותר בזה, ולומר דברי הספד, אבל שבת היום ובשבת אין אומרים דברי הספד, ומ"מ א"א לי שלא לומר כלום, [חזר ע"ז כמה פעמים, ואז ישב תפוס בשרעפיו לאיזה רגעים, ונאנח אנחה עמוקה מאד...]

ושוב כאשר הגיע לארץ ישראל בשנת תש"א בשנות המלחמה, והיה לו שטעלע בת"א ולא היה שם הרבה זמן, ועבר לירושלים וקיבל שטעלע בישיבת נובהרדוק, ורבי בן ציון ברוך היה שם, וגם היה שם ר' וועלוועל חריף, והיה אז בא לביתנו מדי יום ביומו לשעות ארוכות עם האבא (הגרי"ז)...

האבא היה מסיים תפלתו בשעה מאוחרת בבוקר, כמו אחת עשרה וחצי, וזה בגלל שהיה מתחיל מאוחר, שהיה חולה, והיה קורא קר"ש לפני התפלה והיה מאריך בתפלתו, ואח"כ היה יושב בטלית ותפילין זמן רב והיה אומר תהלים וגם היה כותב, וכשגמר תפלתו היה הוא (הרב שך) מגיע לביתנו ויושב שם בערך עד שעה שתים שלש אחה"צ, ואח"כ היה מגיע שוב בשעה חמש עד שעה תשע, וכן היה מידי יום ביומו ממש, והיה ממש בן בית אצלנו.

וכך זה נמשך כל זמן שהיה בירושלים עד שעבר לפוניבז' להיות שם ראש ישיבה בערך בשנת תשי"ג, ומאז שעבר לבני ברק היה מגיע לירושלים פעם אחת בשבוע, והיה בא לביתנו והיה שם כל היום ממש, וכן היה עד פטירת האבא.

הגאון שליט"א מבקש להביא את הדברים שהודפסו בספר "רבי משה מרדכי" - הספדו של ראש ישיבת בריסק הגאון האדיר רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק שליט"א סמוך להסתלקותו של מרן זיע"א: להלן רשימה נדירה שרשם אחד התלמידים במוצאי שב"ק וירא י"ז במרחשון תשס"ב, ממה שדיבר הגאון הגדול רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק שליט"א ב"שיעור-חומש" בליל שב"ק, שעות בודדות אחרי אשכבתיה דרבי, ההלוויתו הגדולה של מרן זצוק"ל בב"ב (הרשימה הובאה אל הגרמ"מ שולזינגר כפה"נ ע"י הכותב, ונשתמרה אצל אחה"ש):

בשבת אין אומרים דברי הספד, ומ"מ קשה להניחו וליפטר בלא כלום, א"א לשותק... הכרתי אותו עוד משנת תרצ"ה, כשנפטר הגאון ה"אמרי משה" והיו מבקשים עוד ראש ישיבה להישיבה בבריסק, והיתה הצעה שהוא יהיה הראש ישיבה והגיע לשם כך לבריסק, וגם כמה אחרים באו לבריסק לראות אם יקבלו את השטעלע שם. שמעתי אז שהוולבויניקער' הגיע [כך היה המנהג אז, שהיו קוראים למישהו על שם עירו, והוא בא מעיר וולבויניק], ולמעשה כשהגעתי לישיבה הוא כבר לא היה שם ולא ראיתי אותו. ומ"מ ידעתי כבר 'אז איז דא אזא מענטש'... גם כשהיינו בוויילנא הוא היה שם, ואז ראיתי אותו. היתה לו "שטארקע שייכות" (= קשר חזק) עם גיסי רבי מיכל (פיינשטיין), ור' מיכל הביא אותי

הרה"ג רבי ישי שילזני שליט"א - מנהל תלמוד תורה 'חדוות יעקב' ירושלים

ליבן של ישראל

כשהגעתי הביתה הייתי מוטרד מאד, מה יכול אברך צעיר לכוון בחור שנקלע לבעיה כ"כ גדולה, כיצד אוכל לקחת אחריות. לגודל השאלה, היה מובן מאליי שעלי לגשת למרן ראש הישיבה וצוקללה"ה, קמתי ונסעתי, שלחתי להכניס את השאלה בפניו, ומרן זצ"ל קבע לי זמן כשהוא נוסע לרופא בגבעתיים. בזמן הנסיעה הוא שמע את כל הפרטים, ולא השאיר פרט שלא התעניין בו, על אתר הוא קבע נחרצות את מצבו הרוחני, בלי להשאיר ספקות.

נבהלתי מהגדרותיו החדות והבהירות של מרן זיע"א, והוא הסביר לי - "אתה אדם צעיר, אינך מבין מה זה יצה"ר"... הפלא ופלא, הוא זקן שכבר לא נשאר לו טעם של הנאות עוה"ז, הוא יכול לראות את היצה"ר מן הצד, הוא מבין אותו, אך בנו היצה"ר מפותל בתוכנו, ואיננו מבינים אותו. הוא הדריך איך לעזור לבחור ומה לומר לו, קיבלתי קצת אומץ, והעזתי פני לומר לו, שאם אני אומר לו את הדברים, ספק אם יתקבלו, וכמה ישפיעו על הבחור. ולכן ביקשתי שאני אכניס אותו למעונו של מרן זי"ע. על אתר הורה לנאמן ביתו, כי כאשר אבוא עם הבחור, יכניס אותנו בכל זמן שנגיע.

מיד לאחר שנפרדנו, סיבבה ההשגחה העליונה, אותו בחור התרעם על כך שמסרתי את ענינו למרן ראש הישיבה, אך בעל כורחו דפקנו בדלת ונכנסנו מידית. במשך כחמישים דקות האזין מרן זצ"ל לבחור ובעיותיו, האזין ויעץ, הדריך וכיוון, בנחרצות ובלבביות אדירה, ירד עמו לפרטי פרטים בצורה שלא תאמן. בהיות והיה זה סמוך לבין הזמנים של אב, הוא קבע לו סדרי לימוד לבין הזמנים, ועמד על כך שיהיו לו חברותות מראש, כשהוא מורה לו מתי ולאן מותר לו ללכת.

מרן זיע"א לא שקט עד שקבע עם אותו בחור, כי יום לפני תחילת זמן אלול יכנס אליו לשמוע כיצד עבר עליו בין הזמנים. כל זה מדובר בבחור יחיד שאינו מכירו, ואף לא ידע את שמו, כשהוא מגלה אחריות על כל בן ישיבה, בשום שכל ופקחות בלתי מצויה.

על זאת וכזאת, יקרא רבינו הגדול בשם: "רבן וליבן של ישראל".

סטון, בראשות הגר"ב סורוצקין שליט"א, והתבקשנו להגיע לייסד את הישיבה. השאלה הראשונה ששאלנו את עצמנו, מה דעת מרן ראש הישיבה וצוקללה"ה.

כשנכנסנו אל הקודש פנימה התקבלנו בסבר פנים מיוחד, על אף החשש הגדול שאחזו בנו כיצד נגיש את הספקות קמיה מרן זיע"א אשר לא הכירנו כלל. ראש הישיבה זצ"ל התעניין בצורה נדירה בכל פרטי השאלה, העלה את כל הצדדים לכאן ולכאן, ומכיון שהיה עלינו לפנות לבחורים צעירים ולהציע להם להגיע לישיבה החדשה, ישב מרן זיע"א במאור פנים נדיר ובסבלנות עצומה העניק לנו עצות ורעיונות כיצד לגשת לבחורים ולהציע את הדברים. זה היה פלא כיצד ירד לעומק הפרטים הקטנים, לא האמנו שממרום גובהו וגילו הוא יכול לרדת עד נבכי נפשנו הנמוכה.

יצאנו המומים ונרגשים ממעון קדשו של מרן זיע"א, הן לא יכולנו להאמין כי גדול הדור רבן של ישראל, מנהיג את כל היהדות החרדית בארץ ובעולם - יושב בסבלנות עם כמה בחורים צעירים ויורד לפרטי פרטים בצורה שאפילו רבנים צעירים ומקומיים לא מבררים על הנעשה בקהילתם.

וכך היה במשך השנה הראשונה ליסוד הישיבה, נכנסנו כמה פעמים בחרדת קודש למעונו, הוא תמיד זכר את כל הפרטים הקטנים, התעניין ועקב תוך כדי אכפתיות עמוקה. אין לתאר את הרגשתנו כשקיבלנו יחס של תלמידים ממש. אז החילוננו להבין מהו 'ליבן של ישראל' ---

פעמים אף הקדיש לנו זמן בשעות קשות, כאשר חזר מביקור אצל רופא בירושלים, הוא דחה את זמן המנוחה והתעניין והדריך, תוך הרגשת אחריות אישית. במשך כשנה וחצי זכינו לקרבה והתעניינות שהמחישה לנו, מהו "רבן של ישראל".

בקין תשמ"ז, בהיותי אברך צעיר, פגשתי יום אחד בחור שלמד בישיבה הנ"ל, הלה היה צעיר ממני בכמה שנים, וראיתיו במצב של ירידה רוחנית חמורה. השעה היתה מאוחרת והייתי חייב לעוזבו, קבעתי עמו שלמחרת בבוקר ניפגש בכולל, כאשר אני מתרה בו כי באם לא יגיע אזי אני מפרסם את קלונו ברבים...

אשר באים להעלות את זכרו של מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך וצוקללה"ה, רגילים לתארו בתואר 'רבן של ישראל'. מהפן הזה דוקא יש מקום לשמוע דברים מהסתכלות של מי שלא למד בישיבת פוניבז', ולא נחשב לתלמיד בייחוד, אלא נכלל כתלמיד רק מצד היותו של מרן זיע"א - "רבן של ישראל".

זכיתי להיות בן ישיבה, אברך ואף מלמד תלמידים במשך עשרים ושש שנה, ובמובן כללי של כל בן ישיבה כשואמרים "ראש הישיבה" מובן לכל שהדברים מכוונים אל רבינו הגדול זיע"א.

צריך להבין שהתואר "רבן של ישראל" אינו ניתן במעמד רשמי, התואר הזה הוא דבר שיוצא מלבם של ישראל אל הדמות האהובה והנערצת, ומתוך הרגשה אמיתית שהוא רבינו, ואנו תלמידיו; כל רבתי בכל שנות הלימודים היו תלמידיו הקשורים אל לבו.

תואר זה של 'רבן של ישראל', ניתן למי שהוא מרגיש אחריות גדולה לכל בן ישיבה, לכל מקום תורה באשר הוא, החל מתלמודי תורה, ישיבות קטנות גדולות וכוללים, בכל גודל ובכל חוג ועדה. ואביא בזה מספר דוגמאות, קווים אחדים לדמותו של הלב הגדול.

●●●

בקין תשמ"ב, חלו שינויים גדולים בישיבת 'קול תורה', המשגיח הגה"צ ר' גדליה אייזמן וצוק"ל, הפסיק לומר את השיחות המפורסמות במוצאי שבת, והן אמנם שכבר למעלה מחמש שנים לא שימש כמשגיח בפועל, אבל עדיין רוחו חפפה על הישיבה.

ואם לא די בכך - יחד עם זאת, רבינו ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א, עזב את הישיבה ופתח את ישיבת 'מעלות התורה', לשם הלכה קבוצת בחורים מהקיבוץ. בעקבות כך הקיבוץ הצטמק, ודובר על סגירתו.

באותה התקופה דובר על פתיחת ישיבה בקרית יערים - טלז

ג. חיימוב

בין אדם לחברו ולמקום

בתכלית האיסור להביע את דעותיו ולעמוד על יישומן בפועל, באופן שעלול להביא אותו ל"השחתת המידות", ותחושת "התנשאות" כלפי אלו שמנסים לכפות על עולם התורה בכל אופן שהוא את החילוניות הישראלית, ההשחתה והסיאוב הנורא הכלול בה.

מבטו האמיתי של מרן רבינו הגדול זיע"א משתקף היטב ממעשה שהתרחש לפני כעשרים וחמש שנה, עת הוזמן אחד מנושאי התפקידים הממלכתיים הבכירים ביותר, בעל חזות חרדית ידועה, לשאת דברים באירוע שהתקיים בתוככי ישיבה קדושה בירושלים עיה"ק, בתור אחד מפארי הבוגרים והגידולים שצמחו מן אותה ישיבה מפורסמת. זמן קצר לאחר מכן נודמן אחד מגדולי תלמידי רבינו הגדול וצוק"ל, המשמש כר"מ באותה ישיבה, למעונו של מרן זיע"א בבני ברק. לאחר שמרן הביע את הסתייגותו ומורת רוחו מן הכבוד הרב שרחשה הנהלת הישיבה כלפי דמותו כזו, שאל מרן זיע"א את אותו הר"מ: "היאך מרשים לאדם כזה לדבר בישיבה חשובה כמו שלכם?" השיבו התלמיד: "ההנהלה היתה סבורה שיש בזה

בהקשר זה עוד זכורה התובנה מפיו של מרן וצוקללה"ה, שסיפר הגאון הגדול רבי שמואל מרקוביץ שליט"א ראש ישיבת פוניבז', בהספדו המפורסם על רבינו הגדול זיע"א ככלות השבעה בהיכל הישיבה, בטעם הוצאת בחורי החמד בני הישיבות הגדולות מביהמ"ד לעבוד בבחירות למען הרשימות הנאמנות ליהדות הנאמנה, שאי"ז רק בשביל מטרת העמדתה של הרשימה ככוח פוליטי איתן ולקדש ש"ש, אלא אף ובעיקר כדי שישאו בני הישיבות בעול ערכות קיום התורה בארה"ק כולה.

בתקופה האחרונה החלו גורמים פוליטיים האמונים על הטמעת "תקופת ההסתגלות" בקרב הציבור החרדי לטפח את השאננות הרעיונית ועצלות המעש, רח"ל, ולהכתים את עולם התורה הטהור בהשקפתו מן הרוחות הזרות בטענה שונה ומשונה, כביכול ההתנגדות הנחרצת וחסרת הפשרות ל"חרדיות משתלבת", גורמת לחילול השם נורא ואיום, ומשחיתה את נפשו והווייתו הרוחנית של בן התורה. לידדם, בן התורה מסוגל ונצרך לעמוד על דעותיו הבהירות והצלולות, ועל קומתו התמירה וזכויותיו האלמנטאריות, אבל אסור לו

אחת מהנחות היסוד אותן הנחיל מרן זיע"א לשומעי לקחו היא, שבנין עולם התורה מוכרח להיעשות מתוך תחושת אחריות ואכפתיות אמיתית לכבוד תורתנו הקדושה, ועבור המטרה הנעלית והנשגבה של קידוש ש"ש ברבים, ולא ח"ו עבור גריפת רווח אלקטוראלי, "כיסאולוגיה" גרידא.

נהמת לב הארי הזקן זיע"א הבלתי נשכחת בכינוס המפורסם בבניני האומה, על הערך העליון שעליו השתית מרן זיע"א את עולם התורה בעמל וביצוע - אחריות לכלל העם היהודי, "באיזה דור אנחנו חיים? בשעת המכנסין - פזר ! ! ! צא החוצה ! ! ! אתה לא תוכל לשבת בבית ברחוב רשב"ם או ברחוב דסלר ולראות ילדים עם פיאות, צא לרחוב יפו או לרחוב אלנבי ולראות כבלע את הקודש", הבהירה לרובבות בני התורה שצעדו אז לאורו של מרן זיע"א, שההתעסקות בצרכי ציבור מיועדת להציל מן הארי ומן הדוב המנסים להחריב את היהדות כולה, למרות שהיא נוגדת את כבודו ונוחיותו של יושב הבית השאנן, ולא בגלל כבודן ומעמדם הפוליטי של מפלגה או אישיות חרדית כזו או אחרת.

ניצוצות

"יש לי קפידא שאתה חושב שיש לי קפידא"...

שח הגאון המופלא רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל באחד משיעוריו:

"קרוב משפחה שלי מירושלים עבר ניתוח עקב מחלה נדירה בה חלה. קודם הניתוח שהתקיים ביום שלישי, הזהירו הרופאים כי אם אחרי 24 שעות לא יתעורר מהניתוח, הדבר יהיה מסוכן... ביום שישי אחה"צ, לאחר 72 שעות מהניתוח, החולה עדיין לא התעורר. לפתע חברו נזכר שקודם שהחולה נכנס לניתוח, ביקש ממנו: 'תסע לרב שך ותבטל את הקפידא שיש לו עלי'. מהי הקפידא? – בתשמ"ט התקיימו הבחירות בהקמת "דגל התורה", והוא דיבר איזה משהו כנגד דעת תורתו של מרן הגרא"מ שך זצ"ל. דבר זה רודף אותו וברור אצלו שאת המחלה קיבל מחמת כך. אולם השליח לא עשה אז את השליחות וביטל את דברי חבריו, אבל כעת לאחר שבמשך 72 שעות עדיין לא התעורר, אזי "אם לא יועיל, לא יזיק"...

עלה השליח למעונו של מרן הרב שך ואמר את שמו של החולה, אמר הרב שך: 'ודאי, אני מכיר אותו', והלה המשיך כי 'הוא ביקש ממני שאלך לראש ישיבה לבקש מחילה להוריד את הקפידא כיון שחושש שהמחלה היא בגלל זה'. אמר לו מרן הרב שך: 'עכשיו יש לי קפידא, שאתה מתפתה לחשוב שבגלל שההוא דיבר משהו נגדי קורה לו משהו, הוא בן תורה לא פחות ממני, אני חושב כך והוא חושב כך, יעדער איינער מעג האבן זיין מיינונג, מה פירוש גערעדט אנטקעגן מיר? איך האב געזאגט מיין מיינונג אז מ'דארף מאכן דגל התורה און ער האט געהאלטן נישט אזוי, ער מעג האלטן נישט אזוי (לכל אחד יכולה להיות הדעה שלו. מה פירוש 'דיבר כנגדי'? אמרתי את דעתי שצריך להקים את דגל התורה, והוא אינו אווזו כך. הוא רשאי שלא לאחוז כך), יש לי קפידא שחושבים שמי שדיבר נגדי יקרה לו משהו'. שאל השליח: 'את הקפידא הוזו הראש ישיבה מוחל?', השיב מרן הרב שך: 'מחילה גמורה'. הוסיף השליח לשאול: 'לרווחא דמילתא, גם הקפידא ההיא?...', השיב מרן זצ"ל: 'כן, זה שום דבר'.

"הוא ירד במדרגות, ופגש אותי ברחוב ברטנורא. שם הלך

לטלפון ציבורי וצלצל לבית החולים לשמוע מה שלום החולה, אמרו לו: 'נס רפואי, הוא עכשיו התעורר'. וכך הבריא בעזרת ד"ר..."

הבית - מקומה של אם בישראל

הרה"ג רבי יוסף עזרן זצ"ל, רבה של ראשון לציון שבעברו שימש כח"כ, שח במעמד סיום הש"ס החודשי במלאות י"ב חודש להסתלקותו של רבנו הגדול זצ"ל:

"היתה לי ידידות אישית עם אחד מחה"כ ששימש בתקופה מסוימת כשר הבטחון. ביום מן הימים החלו דיבורים קלושים אודות גיוס בנות, ורציתי להפגיש בין מרן רבינו הגרא"מ שך זצ"ל לשר הבטחון בכדי שישביר לו חומר הענין. מרן זצ"ל ניאות להפגש עמו, ואכן הוא הגיע לפגישה שהתקיימה לא בביתו, ולמרבה ההפתעה התחיל לדבר איתו על האמהות הקדושות ולספר לו את הנאמר בתורה אודותן, כשהוא אינו מתייחס מאומה לענין גיוס בנות. העובדה שמרן זצ"ל לא דיבר מאומה אודות המטרה שלשמה אורגנה הפגישה, הפריעה לי, וניסיתי במהלכה להעלות את הנושא בכמה מילים, אבל מרן זצ"ל המשיך בדבריו על האמהות הקדושות. כך עד שהסתיימה הפגישה, כאשר חשתי תחושת החמצה שהענין החשוב מכל לא עלה בפגישה כלל וכלל.

לאחר ימים מספר פגשתי את שר הבטחון שאמר לי כך: 'אינ לך מה מושג כמה הרב שלך חכם, אם היה אומר את דעתו על גיוס בנות, הוא היה אומר את דעתו ואני הייתי עונה לו בחזרה. כל אחד היה מתבצר בעמדתו ולא היה יוצא מכך מאומה, כשבסוף כל אחד היה נשאר בשלו. בדברים שדיבר איתי, העביר הוא לי מסר אחד – שמקומה של אשה יהודיה הוא רק בבית. אני מבטיח לך שכל זמן שאני משמש כשר בטחון לא יתבצע גיוס בנות'..."

"ליבי במזרח"...

ידועות ומפורסמות דאגתו והתמסרותו של מרן הרב שך לעולם המתיבתות שהיה מאד נפוץ עד לפני כעשרים שנה.

מרן היה מאד חרד להצלחתם והתעניין בכל פרט, תדיר היה מדרכן מאד להביא תלמידים מהפריפריות למוסדות תורניים שהונהגו בהדרכתו.

מאד החשיב את הציבור הספרדי, וכיוון תמיד לשמור על מסורת אבות. בהזדמנות סיפר אחד הת"ח בהתרפקות מזכרונותיו: בכמה סידורי קידושין שהייתי נוכח בילדותי היה נידון של חתנים מהישיבה אם לכתוב כתובה שלא לפי המקובל מדורות קדמונים, עד הראשונים ממש, והרב שך הורה לא לשנות. (דרך אגב גם מו"ר הגרש"ז אויערבאך צוקללה"ה, היה מורה לתלמידיו לכתוב כתובה כמנהגם בלי שום שינוי, וכפי שנוכחתי בעצמי בכמה פעמים שסידר קידושין אצל בני משפחתי).

בתוככי עולם התורה עצמו, היתה ידועה דאגתו לקבלת תלמידים ספרדים בני תורה למוסדות החינוך, החל מתלמודי תורה, ישיבות קטנות וגדולות, וכמובן מוסדות לבנות. זכורני שבסביבות שנת תשמ"ז הוקם חידר בשכונה פלונית, כשעם הקמתו נוסד ועד הורים, שהיה נראה שעיקר מטרתו של הועד היה סינון בקבלת תלמידים. באופן טבעי כל הפונים היו בני תורה, כך שברור שהסינון היה ע"מ שלא לעבור מכסה מצומצמת של בני תורה ספרדים, באופן כזה הם הקלו על ההנהלה בסירוב, כשהם מסתתרים מאחורי הועד הורים. הדבר חרה מאד לאברך יקר מבני התורה המצויינים מאד, (שאגב, דאגתו היתה לכלל, כי בניו התקבלו בכבוד), והוא נסע למרן הרב שך לקבול על הדבר. כשמרן שמע את הדברים, הוא אמר לו – תגיד בשמי לחברי הועד שאני קורא להם. הם ניסו לסרב לנסוע בטענה שאינם מאמינים, הוא אמר להם, אסע למסור לרב שך את סירובכם...

כשהם נכנסו למרן הרב שך, התחילו מו"מ כמה 'אחוזים' יש להם לקבל. מרן זיע"א לא קיבל שום דרישה, ואמר שחייבים לקבוע כללים ברורים על התאמה של משפחות, אולם מי שמתאים מתקבל. הוא לא הסכים לענות גם על דרישה של 50%. מי יתן לנו תמורתו.

כידוע לזוכרי קורות הימים, רוב בנין ורוב מנין של ראשי הישיבות הספרדים החשובים ביותר, הם תלמידיו אשר התעניינותו בישיבות שלהם, היתה פרטנית עד הפרט האחרון, וגילה להם חיבה יתירה מאד.

הקדושה תפארת ירושלים, אפילו כאשר פעולות אלו חורגות מטבעו העדין של בר אוריין, בלא להתייחס למבט הקטנוני של דלי הדעת עצלי המעש.

זוהי תמצית ועיקר מורשתו הציבורית של מרן זיע"א, לדאוג ולחשוש מכבוד שמים המתחלל בחוצות בכלל, ומבקיעים רעיוניים המתרחבים בתוך המחנה פנימה בפרט, לפחות כדאגת אדם על ביתו ופרנסת עצמו, שהרי כבר אמרו במדרש על הקטרוג הנורא כשהיה ארון ד' שבויו בשדה פלשתים, "אמר הקדוש ברוך הוא אילו תרגולת של אחד מהם נאבדה, היה מחזר על כמה פתחים להביאה, וארוני בשדה פלשתים שבעה חדשים, ולא חששתם".

לצד כל זאת, אין ספק כי אתגרו הגדול של עולם התורה המקומם עצמו שוב בהדר ובגאון, אל מול כל משטיני הדת שונאי התורה הקדושה בארץ הקודש, הוא עמידה עיקשת אל מול פרצות ופריצי הזמן, וכלשון מרן בעל הכוכבי אור זצ"ל: "עם ישראל מלומדי ביקורת המה, ונושאים אחריות קיום התורה על עצמם", והתנערות ותקומת עולם התורה והחינוך, מהעפר והחורבן הרוחני שהושלך אליו בשנים האחרונות כאשר "בחוץ משתוללת רוח סערה של אשר קרך", כלשון רבינו ראש הישיבה שליט"א, בלי להרפות את ההשגחה ההדוקה על צביונו העדין והאציל של בן התורה, ועל עקרונות ערכיות מוסרית ונפשית, ושמירה קפדנית מן הסתאבות חברתית ופרטית, מבחינת התנהגות יהודית ותורתית.

קיום של בין אדם לחברו". נענה מרן זיע"א ואמר בפסקנות "בבין אדם למקום יש גם בין אדם לחברו".

כוונת מרן זיע"א היתה לדעתי העניה, ע"ד ספק הגמ', על אותו מעשה נורא ביומא כד', בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש, קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חברו, נטל סכין ותקע לו בליבו וכו', בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר, אמר "הרי הוא כפרתכם – ועדיין בני מפרפר ולא נטמאה סכין", האם מה שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים, הוא מכיון ששפיכות דמים הוא דזל להו, אבל טהרת כלים כדקיימא קיימא, או שטהרת כלים הוא דחמירא להו, אבל שפיכות דמים כדקיימא קיימא. דהיינו, שאם באמת כבוד הקב"ה היה יקר בעיניו לפחות כמו כבוד אותו נואם, הרי שמלבד יחס היראה מפני הקב"ה, הוא גם היה חס על כבוד ד' בעולם, ומתחשב בביזיון כבודו של עולם קצת יותר מביזיון כבודו של אותה דמות ממלכתית... וכקטרוג הנורא שתבע הקב"ה מן השמש והירח שתבעו דין משה רבינו מעדת קורח ושתקו על המשתחווים להם בכל יום ויום (נדרים לט:), "בכבודי לא מחיתם, בכבוד בשר ודם מחיתם?"

כן הדבר אף בעניינינו, כל אותם מצקצקי לשון העושים עצמם חירשים-אילמים כלפי הפרצות הנוראיות בכרם בית ישראל, כל מקררי האמבטי שמעולם לא היה איכפת להם על שום זכות אלמנטארית של האזרח שומר תומ"צ, לא באמת "מחמירים" ומדקדקים בכבוד בני התורה, או בזכות עולם

שיחה מיוחדת לרגל יום הזכרון, עם הרה"ג רבי דוד זיכרמן שליט"א

"תלמידי הרב שך אנן!"

"אנחנו מנסים להחזיק את כל מה שאתה צעקת ולימדת וחינכת אותנו, שהכל יעבור לדורות הבאים, שהכל ימשך הלאה; אותה זעקה שנשמעה מסוף הצולם ועד סופו במעמד פתיחת "ירחי כלה" שאם ימנעו אותנו מללמוד תורה נרים את היד, נרד לחוץ לארץ ונכריז בצער 'אם אשכחך... תשכח ימיני', מצטלצלת באוזנינו; כל דבריו של רבינו הגדול זיע"א שצבא זה שמד! שאנו במלחמה נגד התנועות הכפרניות! בוערים בקרבנו, ועל זה אנחנו מושמצים, מורחקים ומנוודים!"

חולשתו ולמרות כל מה שעבר, התייצב אישית, אם זה בתורה, אם זה במחאות, אם זה בהשקפה, אם זה בהסברה, היה איכפת לו מאוד שהדברים יעשו.

"אני רציתי שהרבנים ישמעו"...

אספר לכם דבר פלא, ממשיך רבי דוד שליט"א, בכינוס הראשון בתשמ"ט כאשר הבימה הייתה מלאה עם מאות ראשי ישיבות ומרביצי תורה עד כדי כך שהמאבטחים והסדרנים אמרו לי, שהבימה עלולה לקרוס, אמרתי להם אל תיגעו ואל תשאלו ואל תעשו, זה התורה, זה משקל אחר... אנחנו את כל הכיסאות שהכנו נאייש אותם בגדולי תורה.

הרמקולים היו מכוונים כלפי הקהל ועל הבמה לא שמעו. לאחר הכינוס אמר לי מרן זצוק"ל שאני 'בטלן', מחמת שעל בימת הכבוד לא שמעו את המשא. אז אמרתי לו והרי הקהל שמע ובכה והיה כולו פעור פה, למאי נפק"מ עם הרבנים וראשי הישיבות לא שמעו, הלא העיקר זה הקהל העצום שהקשיב ושמע?

אמר לי מרן זצוק"ל: אבל אני רציתי שהם ישמעו, אני רציתי שהרבנים ישמעו. הרבנים לא שמעו, בשביל זה דיברתי פה, רציתי שזה יעבור הלאה, שידעו את הדבר הזה, שהרבנים ידעו - "פור!"... אז העזתי ואמרתי לראש הישיבה זצוק"ל: הקולות האלה לא צריכים מיקרופונים ולא רמקולים, הקולות האלה עוברים, קול ד' בהדר, קול ד' שובר ארזים, זה עובר. אך זה לא הניח את דעתו של מרן זצ"ל, הוא שב ואמר: רציתי שישמעו את זה ממני!

אני, ממשיך רבי דוד שליט"א וקולו נשק מהתרגשות, מרגיש חובה בכל מקום, אם זה בביטאון עולם התורה, אם זה בכל דרשה, להעביר את המסר הזה הלאה, כי זה היה רצונו, זו היתה צוואתו, להעביר את המסר הזה הלאה, חייבים לצאת, במקום שמכנסים פזר, וצריך לדעת ללחום מלחמת ד' ולזעוק מי לד' אלי.

באותם ימים בתשמ"ט, לקראת הכינוס הגדול, נכנסתי למעונו של רבינו הגרי"ש

דמעות, והדמעות האלה שוברים דלתות וממסים מנעולים, הדמעות האלה שהוא יודע שאנחנו באים להמשיך את אותה תורה, את אותה השקפה טהורה שהוא נתן.

"תלמידי הרב שך אנן". אנחנו רוצים להמשיך הלאה את התורה הזאת, התורה הזאת לא משתנית, הוא תמיד היה אומר: אני אומר לכם מה שהחפץ חיים, אני אומר לכם מה שרבי חיים עוזר, אני אומר לכם מה שרבי איסר זלמן היה אומר, אתם תעשו מה שאתם רוצים, הוא לימד אותנו שהשרשרת נמשכת, פעם אחת שמעתי שהוא אמר בשבילי מספיק עד רבינו הגר"א, משם אני כבר לא צריך, ויש לי שרשרת, יש לי מסורת עד רבינו הגר"א. התורה הזאת נשארה לנצח ואנחנו ממשיכים אותה הלאה, וזה ההצלחה שלנו, ההצלחה של בני התורה זה שאנחנו קשורים בהם, ואותה מסורת נפש שראינו אצל רבינו הגדול זיע"א שכל דבר שהיה צריך היה מתייצב אישית, למרות

מרים רייזל ע"ה שנפטרה, שמרן זצוק"ל מאד שיבח אותה, וכשר' חיים עוזר מגיע, במצב מלחמה, והבית של ר' חיים עוזר, שהיה מדברנא דאומתיה, מאות אנשים באו לבקש את קירבתו ואת עזרתו, והוא עוזב הכל ומגיע לנחם את האברך הצעיר שיושב שבעה. לאחר שנכנס, חצי שעה הוא ישב ולא אמר מילה.

לפני שקם ממקומו אמר לו רבי חיים עוזר: 'לולי תורתך שעשועי אז אבדנו' שנינו... כי גם הוא הבת היחידה שלו נפטרה, אז הוא אמר שבלי התורה, התורה היא זו שמשעשעת את הבן אדם. וכך אמר מרן זצוק"ל: עברתי הרבה צרות והתמודדויות אינסופיות, הייתי יכול להביא כרכים הרבה יותר מהאבי עזרי, אבל הייתי שמח כל ימי.

אין שום ספק מה שאנחנו הבני תורה עוברים בשנים האחרונות, כל ההצלחות ברוך ד', בכל הקמת המוסדות ובכל הארגונים ובכל צעד וצעד, זה הכל אודות לתפילה של רבינו הגדול זיע"א שמפיל

ישעיהו ויין

שיחה מופלאה ומרגשת זו, שנערכה לקראת יום הזכרון לרבינו הגדול מרן זיע"א, יש בה נופך מיוחד. ניכר בו בבן שיחנו שליט"א כי עצם העלאת שמו ופועלו של מרן זיע"א גורמת לו התרגשות גדולה. כמי שהיה מקורב מאד ופעיל מרכזי בהבאת דבריו של מרן זיע"א מהכוח אל הפועל ואף נבחר לשמש בתחילת הדרך כמזכיר מועצת גדולי התורה, הוא חי את רבו יום יום שעה שעה.

"הייתה לו סגולה נפלאה", מתרפק בן שיחנו שיבלחט"א, "שמי שהיה עוזר לו בסוכה היה זוכה לזיווג, גם בנים שבנו את הסוכה, וגם בנות שתלו קישוטים, עד כדי כך שפעם תלו כ"כ הרבה קישוטים, הוא אמר לבני הבית אני מקווה שיהיה לי מקום להיכנס לסוכה. את הקישוטים של הרווקות והמבוגרות ושל היתומות אמר תשימו מעל הראש שלי שאני ישן, הוא היה בא ומסתכל, בודק ומחליט, קישוט זה לא ישר מספיק, תישר, יותר קרוב אלי, והוא היה מברך את כולם והיה אפי' שותה איתם לחיים מיד אחרי הקמת הסוכה, 'לחיים' למפרע..."

"אנחנו", מהרהר רבי דוד שליט"א בקול, "מקימים את סוכת דוד הנופלת. הסוכה הזאת שרוצים לעקור אותה ולהרוס אותה מבפנים ומבחוץ, כל מיני מרעין בישין, ואנחנו מקימים אותה, מחזיקים אותה בשיניים, מחזיקים אותה בכל עוז, הסגולה הזאת ודאי צריכה לפעול שיעמוד לפני כיסא הכבוד וימליץ טוב בעדינו ועל כל בני התורה בעזרת ד'. הרי הסגולה הזאת פעלה בחיים, אין שום ספק שתפעל גם עכשיו".

•••

מרן זצוק"ל אמר שאם אני הייתי צריך לכתוב את כל מה הייסורים שעברתי בימי חיי אז כרכי האבי עזרי היו נראים אחרת, אבל הייתי שמח יותר מכולם, למה? כי מרן הגאון רבי חיים עוזר זיע"א בא לנחם אותו בוילנא בעת שישב שבעה על הבת

אלישיב זצוק"ל והוא לא האמין שיבואו הרבה אנשים. הוא אמר לי בלשונו הטהור, אני אבוא אבל לא יבואו אנשים, כשהוא ראה את האולם המלא, הסתכל עליי וחיך חיוך כה רחב ומעורר שמחיה אותי ממש עד ימים אלו.

אבינו היה אחד נגד כל העולם

הגאון רבי משה שיינרמאן שליט"א כותב בספרו "אוהל משה", בשם מרן הרב שך זצוק"ל ששאל פעם מדוע היה רק אחד, רק אברהם אבינו שהכיר את האמת, מדוע לא היו עוד כמה בודדים שהגיעו לאמונה הפשוטה שיש בורא לעולם, ואמר מרן זיע"א: 'אינני יודע מדוע לא היו עוד שהצטרפו, אבל דבר אחד רואים מזה, שהיסוד ושורש של כלל ישראל, שאבינו היה רק אחד נגד כל העולם כולו, אברהם בעבר אחד וכל העולם כולו בעבר השני, וזה כל ההיסטוריה של כלל ישראל!'

לאחר שהיה לנו את רבינו הגדול מרן זיע"א אז אין לנו שאלה, מתרבים עוד ועוד, המסירות נפש והאהבה שהכניס בנו הולכים לדורות הבאים והבאים אחריהם, ומתרבים ומתווספים עוד ועוד, אברהם אבינו היה אחד והשאלה היא נוראה איך לא היה עוד אחד, אבל אחרי שראינו וקיבלנו מרבינו אנחנו יודעים שזה הדרך, ומתווספים עוד ועוד, כי הוא בשבילנו חי ועומד נגד עינינו. זכיתי להיות בהיכל הישיבה בפוניבז' ביום הכיפורים האחרון, והתפילה עולה ומרקיעה שחקים. פניתי למשגיח הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר שליט"א ואמרתי לו אם הסטנדר של הרב שך נמצא כאן בישיבה וכאן המקום תפילה שלו, זה משפיע על כולם. זה מה שאנחנו חיים היום כל הזמן.

●●●

עם יסוד תנועת דגל התורה, התמנית למזכיר מועצת גדולי התורה של דגל התורה. זמן קצר קודם הבחירות נכחתי בכינוס של גדולי התורה בביתו של מרן זצוק"ל. במהלך הכינוס דנו האם ללכת עם הימין או עם השמאל, ומרן זצוק"ל פסק שהולכים עם הימין, אז שאלו למה לא עם השמאל, הם גם אנשים טובים, אז מיד נזעק מרן זצוק"ל: הם העבירו על הדת, ילדי תימן, ילדי מרוקו, ילדי טהרן. אינקוויזיציה. מאז אני חש חובה לזעוק את זעקתו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל בכל מקום בעולם, כל עוד נשמתי בי. יש כאלה שרוצים למחוק את זה, יש היום אינקוויזיציה.

ויין, טאטע, ויין...

זה היה מרן זצוק"ל, "הנני" של הדור... הנני בתורה, הנני בהתמדה, הנני בענוה, הנני לבעלי תשובה, הנני בהלכה, הנני בהנהגה, הנני לאלמנות ויתומים, הנני לבני עיירות הנידחים, הנני למתיבתות, הנני לשיבות, הנני לתלמידי חכמים, הנני לתשבי"ר, הנני לחינוך העצמאי, הנני לכל יחיד ויחיד, אבל על הכל הנני לבני התורה נזר הבריאה, להנהיגם בהשקפה הטהורה

את הגושפנקא שבני תורה יכולים להתארגן ולהקים לעצמם ארגון ולפעול לפי השקפתם, משם אנחנו חיים, ואז הוא צעק: "אנחנו אגודת ישראל, אנחנו בני התורה, אנחנו נושאים את דגל התורה".

והוא הביא את הגמ' בברכות: "בשעת המכנסים פזר, בשעת המפזרים כנס", רש"י הסביר בענין אחר, אבל הוא הסביר "כאשר עוקרי הדת מתכנסים ודנים איך לעקור את דת ישראל, פזר - אתה לא יכול לשבת בפנינתך לראות כבלע את הקודש ולהחריש, עליך לצאת החוצה לחוצות קריה ולראות איך נראה הדור שעזב את היהדות, עליך לצאת לרחוב יפו ואלנבי לראות את פני הדור, לא רק מה שאתה רואה ברחוב רשבי"ם איך מסתובבים שם ילדי חמד עם פאות, צריך לדעת את מצבו הכללי של עם

ובאמת הצרופה, הנני להעתיק השמועה מקדושתה, הנני למלחמה בתנועות ההשכלה והאקדמיה, הנני לעורר את הכל לתשובה בשאלה הנוראה במה אתם יהודים?! הנני לא לסטות בקצו של יו"ד מן הדרך המסורה מרבנותינו, הנני ללחום את מלחמת ד' בשלטון הכפרני, הנני בתקיפות נגד המרשיעים, הנני באהבה ובחיבה לכל יהודי ויהודי - זה רבינו הגדול! זה אבינו הגדול! ועל דא קא בכינא. הנני - מוכן ומזומן לכל דבר שבקדושה.

אתמול בלילה הייתי בקבר רחל, מאמע רחל, ואמרתי בשם מרן רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל שהיה אומר ויין (בכי) מאמע ויין. חשבת, אני אגיד פה, ויין טאטע ויין. תראה הרב שך באים בחורים להתפלל לזיווגים ולישועות, 'אבא, ויין' למה אמא בוכה ויש שכר לפעולתך ושבו בנים לגבולם, מה היא עשתה? מסרה סימנים לאחותה והכניסה צרתה לביתה.

אברהם מסר את יצחק לעקידה, מסר אותו לקב"ה, אך רחל מסרה לאחות ועשתה אותה צרה ואף נתנה לה את ההרגשה שהיא עקרת הבית, "הַמַּעַט קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת דִּדְאִי בְנִי".

רבינו הגדול זיע"א אמר בכינוס בכ"ח תשרי תשמ"ט - צריך לזכור את התאריך הזה, שם נולדנו מבחינה ציבורית, שם קיבלנו את הכוח, אף אחד לא יוכל למנוע מאיתנו התארגנות למען התורה ולומדיה, כאשר אנחנו צריכים להילחם בעוקרי התורה - באותו מקום נתן רבינו מרן זצוק"ל

ישראל".

הוא גם הביא את רבי ישראל סלנטר שכדיברו על ל"ו צדיקים נסתרים, שהם אנשים פשוטים אחד סנדלר ואחד נגר שבאמת הם צדיקים שאין איש יודע מהם. אמר על זה רבי ישראל: "אין אני יודע איך אפשר להיות צדיק נסתר, וכי מי שמסתגר בפניו ומתעטף בפרוותו בשיבתו במוסדו צדיק יקרא? מי שדואג רק לעצמו הוא צדיק?!"

ואמר מרן זצוק"ל "אינני צריך כבוד או ממון, אין לי ירושות ואין לי חזקות, אבל ליבי נקרע בקרבי לראות כבלע את הקודש"...

●●●

אמו של מרן זצוק"ל הגיעה לבקרו בישיבה בקטנותו יחד עם אמא נוספת, כאשר הגיעו לגדר לא יכלו לעבור מאחר והגבול הפריד ביניהם, אז הם שלחו להם מכתבים שהם יגיעו לגדר ושם יפגשו, והילד החברותא מגיע ואומר לרב שך נלך להיפגש עם האמא שלך ועם האמא שלי, אך להפתעתו מרן זצוק"ל עונה בשלילה.

שואל אותו חברו: אבל מה יהיה עם אמא שלך? אז כתב מרן זצוק"ל מכתב וביקש מחברו שימסור לה את המכתב הזה. כאשר הגיעו לגדר החלה אמו של מרן זצ"ל לחשוש אולי רבינו לא מרגיש טוב וחלה ואז הגיע הילד השני ומעביר מכתב לאמא הדואגת, היא פותחת את המכתב בידים רועדות, "אמא יקרה! את לימדת אותי מה זה התמדה, את לימדת אותי מה זה מסירות נפש, אז הבנתי שאת תסכימי שאני אשאר בישיבה ולא לבטל את הזמן, בנך האוהב אותך", וזו הייתה הפגישה כאשר האמא אומרת 'מנחמק' אתה צודק', אז איך אפשר להגיע למה שרבינו הגדול האבי עזרי הגיע? מ'מנחמק' אתה צודק! "... כאשר יש כזו אמא שמגדלת.

●●●

בקשנו להישאר במחיצתו של רבי דוד שליט"א עוד ועוד, לשמוע, להאזין, לקבל מושגים ולנסות להעבירם עלי הדף... אך חסנו על המוני משתתפי שיעורו הקבוע ברחבת הכותל המערבי, ונאלצנו לעצור את השיחה המרוממת, בברכה חמה לרבי דוד שליט"א שימשיך לעמוד על משמרתו בהרבצת תורה והפצת דעת תורה לאי"ט.

מרן זצוק"ל שאל את מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל למה הוא לא מנציח את קלצק, אז הוא הסביר לו במכתב קורע לב, מיינע טייערע ר' לייזער, הגעתי לאמריקה הכל שומם כאן, וכך הוא החליט לקרוא לישיבה בשם אמריקאי 'בית מדרש גבוה', בכדי שאמריקאים גם יגיעו לישיבה.

●●●

היה לנו דוד ר' ישראל לייב ז"ל שהיה עובד בחדר אוכל בישיבה, פעם אחת הוא דחף את העגלה של התה והעגלה נפלה לתוך הכור של הביוב והתהפך עליו סיר רותח, הוא היה בסכנת חיים. מרן זצוק"ל הגיע לבקר אותו, והוא אמר לו: 'מכוסות תה של הישיבה לא נשרפים ולא ניזוקים... אתה תאריך ימים'. ואכן, הוא האריך ימים עד גיל 92.

●●●

ראש הישיבה זצוק"ל לימד אותנו דבר אחד: ממסירות נפש למען חסד לא ניזוקים. ותמיד היה מדגיש ללכת למסור את הנפש בשמחה ולא בעצבות.

"אבא, במלוא מובן המילה"

שיחה מרטיטה עם הרב חיים אפשטיין, שמקטנותו ממש זכה לקרבתו ולחיבתו של רבנו הגדול מרן זיע"א

ישעיהו וייץ

מרן זיע"ע בחתונת ילד"א הרב חיים אפשטיין הי"ו. נראה עוד הגאון הגדול רבי יצחק קוליצ זצ"ל

ש

ליח ציבור ותלמיד נאמן הוא יו"ר סיעת בני תורה בירושלים וסגן ראש העיר, הרב חיים אפשטיין שליט"א. מקטנות ועד אחרית ימיו של רבנו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א, לא משה ידו מידי הקדושות של מרן זיע"א.

מרן זיע"א ראה בו בר' חיים, המשך ישיר לקשר ההדוק שהיה לו עם בית אבא - הסבא הגאון רבי נח אימרמן זצ"ל, החברותא של מרן זצ"ל בסלבודקא, והאבא האב"ד הגאון רבי יצחק אפשטיין זצ"ל, תלמידו ורעו מקלצק, ולימים מירושלים של מעלה ובישיבת פוניבז'.

ביתו של מרן זיע"א היה ביתו השני של רבי חיים שליט"א. בכל תקופות השנה הוא סבב שם מקטנות כבן בית ואף זכה ללמוד תמידין כסדרן, עוד לפני גיל בר מצווה, עם מאור הגולה זכר צדיק לברכה.

לקראת יום השנה החמישה עשר, מתבטא רבי חיים שליט"א כי הזיכרונות עדיין חיים ונושמים. מרחק השנים אינו משכיח את הזיכרונות על הדאגה ועל הלב הרחום שהניע את כלל ישראל משך שנות דור. עיניו דומעות בדברו על בית אבא - רבי יצחק זצ"ל, ועל בית אבא - רבנו הגדול זצ"ל.

•••

באיזו תקופה החלה ההיכרות עם מרן הרב שך זיע"א?

רבי חיים מפליג בזיכרונותיו: "כאשר הכרתי את עצמי... לפני כשישים שנה לערך.

המשפחות שלנו היו קשורות מאוד עוד מקלצק. אאמו"ר רבי יצחק אפשטיין זצ"ל היה יליד קלצק, וכאשר הישיבה הגיעה לשם, הוא הסתופף בישיבה. בספרו כותב אאמו"ר זצ"ל שמרן זצ"ל קירב מאוד את הבחורים הצעירים ונתן להם את החשק בלימוד. ההתמדה שלו השפיעה על כולם.

למען האמת, הקשר שלנו מתחיל עוד לפני קלצק. סבי, אבא של אמי ע"ה, היה הקדוש רבי נח אימרמן זצ"ל הי"ד, שנרצח על ידי בני עוולה בפרעות תרפ"ט בחברון. רבי נח זצ"ל הי"ד היה תלמיד ישיבת סלבודקא, וראש הישיבה הרב שך זצ"ל סיפר לי שהוא למד עמו חברותא עוד בסלבודקא. הוא סיפר את זה גם בבר מצווה של אחי הצעיר, וסיפר שהסבא היה צדיק ופרוש.

הסבא רבא שלי, חמיו של רבי נח, היה

פעם ביקש ממני להיכנס לראש הישיבה, מורנו הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, ולתרגם לו מה הוא אומר, מאחר שכאמור הוא שרוי בתענית דיבור.

אמר רבי משה שמואל בשם הסבא שלו, רבי רפאל ברלין, שכתוב על הלל שהיה משתכר שלוש פרוטות: פרוטה אחת היה נותן לעני, פרוטה אחת לבני הבית ופרוטה אחת לשומר של בית המדרש. אמר רבי רפאל שלהיות כמו הלל - כל בחור ישיבה שטעם טעם של לימוד תורה, שואף לנהוג כמו הלל; החכמה היא להיות כמו האיש, שמסכימה לחיות כאלו חיים. 2@

עכ"פ, הקשר ביניהם המשיך בקלצק, אז אאמו"ר התיידד מאוד עם מרן זצ"ל. לימים, בעצת רבו המובהק מרן הגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל, עלה אאמו"ר זצ"ל לארץ ישראל, כדי לקבל תורה ממרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, ומני אז דבק בו בכל כוחו. באותה תקופה המשיך לשמור על קשר רצוף עם מרן זצ"ל ולהיוועץ בו רבות.

ולאחר שהסתלק רבי איסר זלמן, הכתיר אאמו"ר לעצמו את הרב שך כגדול שעמו התייעץ. כאשר רבי אהרון הגיע לארץ, היה נכנס ושואל את רבי אהרון, אך את השאלות הקיומיות היה מביא קמיה מרן זצ"ל, זמן

רבי יצחק זעליג סליפקין. הוא התגורר בריגא ועסק לפרנסתו בריפוד. הוא היה יושב בתחנה, חוטף בחורים שגייסו אותם לצבא ולוקח אותם לביתו.

אותם בחורים כבר היו עם מדים בעל כורחם ועל ידו הם ניצלו. שלושה עשר בחורים הוא החזיק במשך שלוש שנים במרתף ביתו, וכולם יצאו תלמידי חכמים וגדולי עולם.

הסבתא שלי הייתה ילדה קטנה, והיא הייתה מבשלת עם אמה את ארוחת הצהריים לאותם בחורים מדי יום - מרק ובו קליפות של תפוחי אדמה.

בין הבחורים גדולי התורה שניצלו בזכותו, היה הסבא רבי נח זצ"ל. לימים לקח אותו רבי יצחק זעליג זצ"ל כחתן לבתו, כאשר ההסכם בתנאים היה שהוא חוזר לישיבה מיד לאחר הנישואין.

רבי נח הי"ד התחתן בריגא, ומיד לאחר החתונה הוא חזר לסלבודקא, פרוש מכל העולם הזה. ביום מן הימים הוא קיבל מכתב המבשר על לידת בתו בכורתו - אמי ע"ה, ורק לאחר שבועיים הוא שלח לסבתא ע"ה את השם שהוא קרא לאמא ע"ה.

באותו עניין - היה אברך מתפרח שהגיע במשך כל ימות השבע ללמוד בישיבה בבאר יעקב, והיה שרוי כל השבוע בתענית דיבור.

רב קודם שהרב שך היה כתובת שרכים פנו אליה. הוא ישב ולמד, ולכאורה חשבו שחזן מלימוד אי אפשר לדבר עמו, אך יש מכתבים של אאמו"ר מלפני חמישים וארבע שנים, בהם אאמו"ר נועץ בו בשלל נושאים, ובבעיות רפואיות."

•••

"אמא ע"ה הייתה ידידה קרובה של הרבנית שך ע"ה. בשנות המלחמה אאמו"ר זצ"ל לא ידע כלום מהנעשה בקלצק עיר מגוריו, ואף גורל הוריו ובני משפחתו נעלם מעיניו.

ביום מן הימים הגיע לבית הוריי ברחוב יונה בירושלים מכתב מקלצק, ובו מידע על הזוועות מאת אחת הניצולות. אמי ע"ה הייתה לבדה בבית, כי אאמו"ר זצ"ל היה אצל רבי איסר זלמן. היא לא ידעה מה לעשות, ורצה נסערת מהבית לכיוון ביתו של הרב שך. כאשר הגיעה לרחוב מלכי ישראל, פגשה את מרן זצ"ל.

היא נתנה לו לקרוא את המכתב על המצב הנורא השורר בקלצק. כאשר החל מרן זצ"ל לקרוא את המכתב החלו עיניו לדמוע, והוא ממש בכה ברחובה של עיר. לאחר מכן דבר ראשון החל מרן זצ"ל

מרן זי"ע בחתונת יבלח"א הרב חיים אפשטיין הי"ד. נראה עוד הדיינים הגאונים רש"ב ורנר זצ"ל והגר"מ אילן זצ"ל

היה נותן לנו ללוות אותו עד לרחוב אברהם (הרב קוק כיום, יו. פינת רבי עקיבא, ואז שבנו לביתנו. הקשר בין המשפחות היה הדוק, והרגשנו שהרב שך הוא חלק מהמשפחה שלנו. מרן זצ"ל השתתף בשמחת הבר מצווה שלי ושל אחיי, ובכל אירוע במשפחה. אני למדתי בכיתה ח' ישיבתית בקרלין. היה לנו מבחן פומבי, ולפתע עומד בפתח לא פחות ולא יותר - מרן זצ"ל בכבודו ובעצמו, מלווה בגיסי הרב נריה, שהיה אז חתן צעיר. הוא רצה שארגיש במשפחה והגיע כדי להראות שיש מי שדואג לי ונמצא אתי. כמוכן, המאורע כיבד אותי מאוד בעיני הילדים והצוות, שנוכחו לדעת כיצד אני קשור לגדול הדור. הרב שך באנושיותו ובמסירותו נכנס

אבא שבשמים שדואג לכולם. לאחר שהעניק לי סוכריות ומיני מתיקה, טרח ללוות אותי הקטן עד לדלת הבית. זו שיחה שנחרטה בלבי והשפיעה עליי רבות. מאז חוליו של אאמו"ר ולאחר פטירתו, היה מגיע אלינו הביתה מרן זצ"ל מדי שבת בשבתו. פעמים רבות היה מגיע עם נכדיו הילדים. אמי הייתה מכינה לו כוס תה ומגישה לו עוגות, והוא היה בוחן אותנו על פרשת השבוע ועל הלימוד שלנו במהלך השבוע.

במסירות ובאהבה ישב עמנו ושמע אותנו, ונתן לנו את ההרגשה של אבא שמתעניין בנעשה עמנו. לאחר מכן היינו יורדים לתפילת מנחה גדולה בשעה 12:30 בצהריים בביהכ"צ 'אנשי ירושלים' ברחוב חתם סופר 8 הסמוך לביתנו, ולאחר מכן

בירושלים, שיגיע מיד. כל הטיסות לא עבדו באותה עת בשבת, והייתה רק טיסה צבאית דרך קפריסין לארה"ב. ראש הישיבה החל להפעיל את השפעתו כדי לאפשר לאאמו"ר לטוס בטיסה הזו, בליל שבת. לפתע אאמו"ר התעורר, וראו שלא כל כך דחוף להטיסו עוד בשבת, וניתן לחכות ליום רביעי באותו השבוע."

אבא

"כאשר אאמו"ר זצ"ל שהה בארה"ב, קיבלנו הודעה שהמצב החמיר והתדרדר מאוד. הוא היה בדרך למסור שיעור בלייקווד, ולפתע התמוטט ואיבד את הכרתו ולא שב אליה. לקחו אותו לבית החולים במנהטן, שם שכב לצדו של הגאון רבי חיים זאב פינקל זצ"ל.

בשבת קודש היו לצד מיטתו הגאון הגדול רבי שניאור קוטלר זצ"ל והגאון הגדול רבי ביינוש פינקל זצ"ל. הקשר בין רבי שניאור לאבא, היה כשני אחים. כל השנים שרבי שניאור המתין לרעייתו בימי המלחמה, הוא התגורר אצל ההורים זצ"ל, וכן בבית של רבי איסר זלמן הם היו כל הזמן בצוותא.

מאחר שלדיינים היה באותם שנים טלפון בבית, התקשר רבי ביינוש פינקל זצ"ל לרבי שמואל ברוך ורנר זצ"ל להודיע לו על המצב הקשה, ובישיבת פוניבז' הורה הרב מפוניבז' לומר תהילים בליל שבת בישיבה.

דודי רבי יעקב לשינסקי זצ"ל הגיע מירושלים להיות עמנו בשבת ההיא, ובשבת בבוקר לקח אותי עמו לרבנו הרב שך זצ"ל, שהתגורר עוד ברחוב וסרמן. השיחה של הרב שך עמי שאבדלחט"א הייתה מרטיטה וחודרת. הייתי קרוב לגיל שנים עשרה, והוא ישב עמי בנינוחות והחל להסביר לי שאני צריך לדעת שיש עליי אחריות, ויש

להרגיעה ואמר לה ללכת לביתה, ומשם הלך לביתו של רבי איסר זלמן, לתת את המכתב לאאמו"ר.

לאחר מכן במשך ארבעה חודשים הייתה אמי חולנית, ומדי יום ביומו הייתה הרבנית שך, שהייתה בתפקידה גם אחות רפואית, מגיעה להזריק זריקה של ויטמינים וחזיון לאמא ע"ה."

לימים שלח הרב וולף זצ"ל את אמי, הרבנית ויין שתחי', לראיין את האבא הגאון רבי יצחק זצ"ל על מרן הגרא"מ מלצר זצ"ל, ואכן אמי שמעה מהאבא מעשי רב נדירים, שפורסמו בכתב עת שיצא על ידי הסמינר.

●●●

"הרבנית שך ע"ה הייתה חולה, והרופא הכי טוב למצבה היה כמדומני פרופ' שיבא בבית החולים תל השומר, שהיה בית חולים צבאי. לאאמו"ר היו קשרים טובים שם, והוא הצליח לסדר לרבנית שך ע"ה אישור להתאשפז שם. לימים כאשר ההפגנות על ניתוחי מתים היו בעיצומן, והציבור החרדי ניהל מערכה נחושה בנושא, נפטר פרופ' שיבא שהיה אחד מהדוגלים בניתוחי מתים, ולהפתעת כולם הגיע מרן זצ"ל להשתתף בהלווייתו. הסיבה לכך הייתה הכרת הטובה שהייתה למרן זצ"ל כלפי פרופ' שיבא, על טיפולו ברבנית ע"ה.

הרבנית ע"ה שבה לביתה בערב פסח מבית החולים, לאחר קטיעת רגלה. אאמו"ר זצ"ל היה מתפלל בהיכל הישיבה בקביעות, ולאחר תפילת מעריב בליל הסדר, ניגש אאמו"ר למרן זצ"ל ושאלו מה הוא עושה בסדר פסח. בתגובה שח לו מרן כי עקב קטיעת רגלה של הרבנית והצורך במנוחתה, הוא ביקש מביתו וחתנו והנכדים לא להגיע. בשמוע את הדברים, הציע אאמו"ר לשלוח את אחי שליט"א להשתתף בשולחן הסדר, כדי שיהיה למרן זצ"ל מי שישאל אותו 'מה נשתנה'. מרן זצ"ל לא שלל את הדברים, ואכן, אחי זכה לסעוד באותה השנה על שולחנו של ראש הישיבה. לאחר מכן בסיום הסדר הגיע אאמו"ר לקריית הישיבה כדי להחזיר את אחי לביתנו בשעת ליל מאוחרת, עקב הסכנה שהייתה בשעות הלילה.

ככלל, בני ברק של אותם ימים הייתה קטנה מאוד. זוכרני שהקימו את ביהכ"נ לדרמן, אנו היינו עומדים בליל שבת לחפש מניין לסטייפלער, ואחי ואני שאבדלחט"א היינו הולכים לרבי ביינוש פינקל שהתגורר ברחוב עזרא, להודיע לו שיש כבר תשעה אנשים, ולבקש שיבוא להשלים את המניין."

●●●

טלפון בשבת

"כשאאמו"ר היה חולה את חוליו האחרון, נוצר צורך דחוף להטיסו לארה"ב בליל שבת קודש, וד"ר וינר שהגיע אליו, דרש להטיסו בדחיפות.

כשהודיעו זאת למרן זצ"ל, הוא הגיע אלינו יחד עם רבי משה טיקוצ'ינסקי זצ"ל, והתקשר בשינוי עם יד שמאל לדודי

ההמתנה למרן זי"ע"א ולבני משפחתו בראש הנקרה

פרק ייחודי בקשרי המשפחות נרשם עם בואו של רבנו הגדול מרן זי"ע"א לארץ הקודש. ר' חיים: "מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל ורעייתו הרבנית ביילא הינדה ע"ה, שיגרו את אבא זצ"ל לראש הנקרה עם מזון ושתייה, כדי להמתין לבואה של משפחת שך ארצה. 'מכירה אני את ר' לייזר', הסבירה הרבנית מלצר ע"ה, 'בוודאי יחשוש לאכול בדרך מטעמי כשרות, או שמא דברי המאכל שיוצעו לו באכסניות השונות יהיו מארץ ישראל ומחויבים במצוותיה. אנא, ר' יצחק', היא אמרה לאבא זצ"ל, 'תזדרז להביא להם אוכל ושתייה להשביע את רעבונם'. אבא זצ"ל, מסיים ר' חיים בהתרגשות, 'עשה את ציוויים. הוא נסע כברת דרך ארוכה, קשה ומפרכת עד לראש הנקרה שבגבולה הצפוני של ארץ הקודש, והביא את המשלוח של הרב והרבנית מלצר למשפחת שך המורעבת.

כל ימיו היה מרן זי"ע"א אסיר תודה לאבא זצ"ל על החסד הגדול שעשה עמהם. 'בדיוק כפי שחששה הרבנית מלצר ע"ה, כך הווה. כל הדרך היינו רעבים, ציפינו וייחלנו למעט מזון שאבא זצוק"ל חשש להכניס לפה', סיפר לי אבלח"א לימים, ר' אפרים שך ז"ל."

לכל עניין בפרטי פרטים, ואין אף אחד שדומה לו בכך. בשנות בחרותי בישיבה חשתי כל הזמן את עינו הפקוחה של מרן זצ"ל עליי. הוא הוכיח אותי כשהיה צריך, ועודד אותי כאשר חשב שאני זקוק לכך.

ישבתי בסדר ב' בישיבה בחברותא עם הרב שלום קצאוור שליט"א, וכל יום כאשר היה מגיע מרן זצ"ל לישיבה אחה"צ בסדר ב', היה הולך עד הקצה השני של ההיכל כדי לראות שאני נמצא, ושב למקומו. הוא לא היה מוותר על הסיבוב הזה - וזה היה מחייב אותי להגיע בזמן.

פעם נסעתי למירון, והוא גער בי נמרצות. כשחזרתי הוא שאל אותי היכן היית אתמול, אמרתי לו 'אצל רבי שמעון, במירון'. הוא אמר לי: 'רבי שמעון היה אתמול כאן בישיבה, לא במירון!'

שמחות הוורט של כל האחים שלי התקיימו בביתו של מרן זצ"ל, וגם שלי הקטן. זה היה טבעי ומתבקש. הוא טיפל בכל השידוכים יחד עם אמי ע"ה.

בשידוך שלי התקשר מרן ביום שישי ערב ת"ב - לאחר שחזרתי מפגישה, כדי לשמוע איך השידוך מתקדם. הוא סיפר שהוא דיבר עם רבי שניאור קוטלר זצ"ל על השידוך הזה, ואחר כך שאל את אמי: "איזה קוגל עשית לשבת?" לאחר שענתה לו, המשיך להתעניין עוד בפרטי פרטים, ביחס המיוחד שהיה לו לאלמנות."

•••

העשייה הציבורית

בדילוג לעשייה הציבורית; קמה דגל התורה ומע"כ מתייצב למערכה, כיצד זה קרה?

"אני הייתי באותה תקופה מנהל לשכתו של הגאון הגדול רבי יצחק קולין זצ"ל, רבה של ירושלים. בתוך כל האווירה שהייתה אז במערכת הבחירות בתשמ"ט, בפרט בין תלמידי מרן זצ"ל, נסחפתי לעזוב הכל ולעזור בכל כוחי למערכה החשובה.

לאחר מכן הגיעה אליי ההצעה להיות ראש לשכתו של חבר הכנסת הרב אברהם רביץ ז"ל. באתי לשאול את מרן זצ"ל, והוא שאל אותי האם לשם כך עליי לעזוב את תפקידי במועצה הדתית בירושלים; הוא פחד לענות לי לעזוב את פרנסתי לפני שהמשרה הבאה מסודרת באופן ודאי. לאחר שהשבתי בחיוב, הוא הורה לחכות, ולאחר שדיבר עם הרב רביץ, אמר לי לקבל על עצמי את התפקיד.

בתפקיד זה שימשתי במשך כמה שנים, ובמשך שנה וחצי הייתי עמו במשרד השיכון. בכל אותה תקופה זכיתי להיות נוכח אצל מרן זצ"ל ברגעי הכרעה קריטיים מבחינה ציבורית.

נכחתי בחדרו של מרן ראש הישיבה זצ"ל, גם כאשר יצחק רביץ הגיע. השאלה הייתה האם אומרים לא לבייקר או אומרים כן לבייקר - האם הולכים עם המערך והשמאל ואומרים כן לשר החוץ האמריקני, או שהולכים עם הליכוד והימין ואומרים לא לארה"ב. מרן זצ"ל הבהיר לרביץ מיד כי אותנו לא מעניינת התשובה לארה"ב;

והצילום, ותראה לו שהצילום הוא מתוך הספר ותחזיר את הספר אתך'.

למחרת בשעת בוקר מוקדמת הייתי כבר בכנסת בירושלים, ופגשתי את יצחק רביץ במסדרון, מלווה באברהם בורג, שהחשיב עצמו לדתי. הבאתי לו את הצילום של דברי החכם יעבץ, והראיתי לו שזה צילום מהספר. אברהם בורג ביקש לראות את הספר בידיו, ואני פתחתי לו את הספר והוטרתי אותו בידיו, מולו. מרן זצ"ל אמר לי לומר לו לרביץ כי הוא שר בכיר, ובידו למנוע הכל.

באותו יום נסענו מהבית של מרן זצ"ל והלכנו לעסקן ממפלגה חרדית, ונדהמנו לשמוע כיצד גורמים שונים, גם מתוך המחנה של מרן זצ"ל, ישבו ותכננו כיצד מנסים לשכנע את מרן זצ"ל בדרכים לא כשרות ובלחצים לשנות את דעתו, וזאת לאחר שהם שמעו את הדברים הנחרצים של מרן זצ"ל.

זמן מה לאחר מכן באתי למרן זצ"ל בעניין מסוים הקשור להגאון רבי שלמה זלמן גרוסמן שליט"א, ומרן זצ"ל נדהם והצטער צער רב על כך שגורמים שונים השתמשו בשקרים ובבדותות כדי לקדם מהלכים מסוימים."

אין ספק כי רוחו הגדולה של רבנו הגדול, מרן זצ"ל, חופפת על עשייתו הציבורית של בן שיחנו שליט"א, החש כל העת את גודל האחריות לקיים ולשמר את דרכו העילאית של רבנו הגדול מרן זצ"א.

שמיים, והמון פשוטי העם היום נמצאים בליכוד'.

מרן זצ"ל נעמד וחיפש את הספר 'חכם יעבץ' ועשה עצמו כאילו לא מוצא, ופנה ואמר לרביץ כי הוא ישלח את הספר בידי שליח. לאחר שהלך ניגש אליי מרן זצ"ל והביא לי את הספר באומרו: 'תלך לדפוס שבו מדפיסים את העיתון, תצלם את הקטע המדובר בספר, תלך לרביץ עם הספר

אנו פשוט לא יכולים ללכת עם השמאל. ואז הוא ציטט מהחכם יעבץ שכותב: 'הן בגלות ספרד הייתי וראיתי שאותם המשכילים המירו דתם וכבודם ביום מר, והמון פשוטי העם קידשו שם שמים'."

אז אמר מרן זצ"ל: 'השמאל הם המשכילים שהמירו דתם וכבודם ביד מר. אנו לא יכולים ללכת נגד המון פשוטי העם, כי מהם יכולים לצאת כאלו שיקדשו שם

נשיבה על קברו

סופר 'הפלס' ישב לשיחה רוזית זיכרון וגילויים עם כמה מחכמי ורבני כולל 'אבי עזרי' בירושלים ציה"ק אשר מהווים את המשמרת הצעירה של רואי פני מרן זיע"א תלמידי הישיבה הק' דאז שעוד זכו לקבל תורה מפיו ולספוג אל קרבם את הנהגות מלכי בקודש: ראש הכולל הרה"ג רבי אליעזר רוט שליט"א, הרה"ג רבי מנחם במברגר שליט"א, הרה"ג רבי רפאל אוחיון שליט"א, הרה"ג רבי ניתאי מנקס שליט"א והרה"ג רבי אליהו מאיר גולדשטיין שליט"א • בני שיחנו מתקשים במהלך השיחה להסתיר את האבל והחלל שכאילו אירע אך אתמול בהסתלקותו של אביר הרוצים

י. שכטר

בזמן האחרון ולא שמעו רק שיחה אחת או שתיים. יש אשר לא זכו לשמוע כלל רק ראוהו, תדעו ותבינו לכם שאשרי לכם ואשרי חלקכם, לא ישיג בן אדם ע"י ספרים והתבוננות הכי גדולים שיהיו, מה שזכיתם בהבטה עליו פעם אחת. אשריכם".

אנשים שראו את ה'חפץ חיים' הם אנשים אחרים, אנו הגענו לישיבה בתקופה שעדיין ראינו ושמענו. ראש הישיבה זצ"ל היה תמיד תובע לא לחיות בשטחיות, ואולי בשעתו לא כל כך הבנו את זה, הרי ברור שכולם משתדלים ללמוד ולחשוב בעיון. אך במבט לאחור מבינים שראש הישיבה ביקש מעמנו עוד קצת להתעלות מעל ההרגשים הפשוטים והמקובלים.

וזו היתה דרכו גם בלימוד התורה, כאשר אחרים הגיעו עם ראיות אז ראש הישיבה ראה את הדבר בעצמו, הוא חישב את כל הראיות בסוגיא, אך לבסוף הוא ראה את הדבר עצמו כמות שהוא. וכך היה בכל תפיסת החיים וכולם ידעו שהוא תמיד קלע למטרה.

רואים שבני אדם מגיעים לכל מיני פרשיות בחיים, בהם אפשר לחיות את ראש הישיבה מרן זצ"ל בשטחיות ולא להבין את הנקודה הפנימית, או לחשוב שההוראות שלו שהם לא מתאימות לדורות הבאים. וזו בדיוק הנקודה עליה דיבר מרן זצ"ל כל כך הרבה לא לחיות בשטחיות.

שמעתי מבנו של הגאון המופלא רבי יוסף פרבשטיין זצ"ל שכאשר היה מגיע למרן זצ"ל היה טובל לפני זה במקווה. כמובן לא הנקודה זה ההנהגה בעצמה, אלא ההכרה והתבונה שמאחורי זה.

אנו חונכנו שלא ניגשים לרב שך וחושבים שזה 'עוד דעה', 'עוד אמירה'. הקב"ה מזכה אחת לכמה דורות גדול שמטביע חותם לדורות כגון מרנא ה'חתם סופר' נ"ע בדורו, ה'חפץ חיים' נ"ע בדורו. ראש הישיבה עצמו הסתכל על גדולים מדור קודם ולמד ולימד מתוך דרכם והשקפתם, ובייחוד היה מזכיר את דרכו של ה'חפץ חיים' נ"ע.

ראש הכולל שליט"א: הוא חניך לא לקחת בשטחיות את הדברים שהוא עצמו אמר. כאשר היה מביא סברה טובה היה

זצוק"ל בכל נושא, הרי בראש ובראשונה היתה מן המפורסמות האחריות העצומה שלו בלימוד התורה. כמדומני שמר"ר הגאון הגדול רבי אשר הכהן דויטש שליט"א עמד על הנקודה הזו בהספדו על מרן זצ"ל. ודבר זה מודגש ביותר בהקדמה שכתב מרן זיע"א בראש המהדורה האחרונה של ספר 'אבי עזרי'.

רבי ירוחם ממיר זי"ע בהספדו על מרנא ה'חפץ חיים', מספר שהגיע בבחרותו לקעלם והוא שמע את הסבא מקעלם ולאחר זמן קצר הסתלק, "ואני במרירות לבי עמדתי מאחורי כותל החדש שהי' הוא מונח שם, ועמדתי שם כל היום בבכיות וצעקות, לא אכלתי ולא שתיתי, וחוכרני עוד מה שהייתי מדבר לעצמי, אך רק זכיתי להבין מהו אדם ומה הנם חיוביו, אך רק נפקחו עיני בשמעתי דבריך פעמים ספורים והנה נסתלקת ממני וכו'. ככה עמדתי שם כל היום, וארגיש כל ימי שאם מזכני השי"ת בהבנה והכרה מעט. הנה זה רק מהמעמד ההוא: מאותו היום".

כתוב כאן שההכרה שלו הגיעה לא מהימים שלפני ההסתלקות, אלא מהיום שהוא הבין מה הוא שמע.

וממשיך רבי ירוחם לבחורים בראדין: "בין הנמצאים כאן יש שונים, יש אשר באו

ישב סופר 'הפלס' לשיחה מיוחדת במחיצת ראש כולל 'אבי עזרי' וכמה מאברכי הכולל שליט"א.

•••

ראש הכולל שליט"א: אנו זכינו לשמוע כחמש שנים שיעורים ושיחות כסדרן מראש הישיבה זצ"ל. בשנים האחרונות של רבינו הגדול זצ"ל, כאשר אנו היינו צעירים, כל העולם כולו רעש מכל מילה שיצאה מפיו, אך יותר מכל היתה האווירה בישיבה עצמה בין הבחורים, אנו ינקנו ועיצבנו את דעותינו על פי ההשקפה שהוא דאג להנחיל לנו.

הוא עיצב לנו את הדרך בדעות ובתשוקה ללימוד התורה, הכניס בנו אהבת תורה יומם ולילה. זכורני תפילות מעריב שהתקיימו לאחר השיחות הקבועות של ראש הישיבה, היכל הישיבה היה נראה מעין תפילת מעריב של ליל ראש השנה.

כך לאחר השיעור כללי הנודע בהוד תפירתו, כל חדר האוכל היה כמקרה, צעירים ומבוגרים, כולם עסקו בדבר אחד: בסוגיות עליהם דיבר הרב שך בשיעור.

אחד האברכים שליט"א: לצד כל האחריות הכבירה שהיתה לראש הישיבה

בשנים האחרונות הוקם בירושלים כולל 'אבי עזרי' לזכרו ולעילוי נשמתו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זיע"א. בראשות הכולל עומד הרב הגאון רבי אליעזר רוט שליט"א, ובין חבורת המייסדים של הכולל נמנים קבוצת אברכים אשר עוד זכו לקבל תורה מפי קדשו של מרן ראש הישיבה זיע"א, אשר הרעיף עליהם טללי חיים בשיחות מוסר והנחיל להם דרכי השקפה והנהגה בכל משעולי החיים.

גדולי תלמידיו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל נשאו בשנים האחרונות ב'ישיבה על קברו', דברים מתורתו ומשנתו. ואף בסדרי הלימוד הרגילים בכולל עצמו, עוסקים רבות בתורתו של רבם המובהק מרן זיע"א. אברכים אלו הממיתים עצמם באוהלה של תורה, מהווים בעצם את ה'משמרת הצעירה' - הדור האחרון של הבחורים בישיבת פוניבז' שזכו לקבל תורה מפיו של גאון הדור והדרו בשיעורים תמידין כסדרן ובשיחות מוסר קבועות שעיצבו וניתבו את כל אורח חייהם עד עצם היום הזה כפי עדותם.

שנות לימודם בישיבה היה משנת תשמ"ט ואילך - אותם שנים אשר העולם כולו רעש וגעש במערכות הציבוריות שניהל מרן זצוק"ל ביד רמה, אך הם ספוגים להם באוהל יעקב בתוככי היכל הישיבה הק' בבני ברק, הכירו ראש ישיבה שכל ליבו נתון להצלחת תלמידי הישיבה ברוחניות ובגשמיות ולצד זאת מנהיג דור אשר מלמדם פרקי מחשבה והשקפה בהירה וחודרת בשיחות מוסר ומשאי התקופה.

לדוגמא קטנה מציינים הרבנים שליט"א, כי בערב שב"ק בראשית תשמ"ט, אשר כידוע אותם ימים היו ערב הבחירות הגורליות שמרן הרב שך חרד להצלחתם, כתב מרן זצ"ל מכתב מיוחד לחיזוק לימוד המוסר בהיכלי הישיבות, כאשר הוא רואה בכך המשך ישיר למערכה הכבירה שהתנהלה בחוצות עיר.

לקראת יום השנה החמשה עשר להסתלקותו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל,

אומר 'זה שווה מיליון דולר', והוא לא רצה שניקח את זה בשטחיות, אלא שנביט ונתבונן שדברי תורה באמת שווים יותר ממיליון דולר.

@אחד האברכים שליט"א: 2 האמת שהיה לו כח השפעה עצום מצד עצמו. גם יהודי פשוט שהיה רואה ושומע אותו, מיד דברים היוצאים מן הלב היו נכנסים בליבו ומחוללים בו שינוי. בשיחות האחרונות שלו הגיע הרופא האישי שלו שליווה אותו והוא אמר שהוא לא הכיר אותו בזמן השיחה, זה לא הרב שך שהוא טיפל בו לפני דקות אחדות. מצד התוכן הוא אומר שהוא בקושי הבין את שפת האידיש והוא הבין את התוכן של הדברים. אלו דברים היוצאים מן הלב.

אחד האברכים שליט"א: זוכרני את השיעורים אליהם היה עולה בחולשה עצומה ובמאמצים עילאיים, הוא היה נראה חלוש ולא טוב. כאשר עלה לבמה המוגבהת שעליו נאמר השיעור, אמר בשארית כוחותיו לסגור את החלונות שלא יהיה קר בחדר השיעורים בעיצומו של החורף. לאחר 3-4 דקות פתחו את כל החלונות, הדליקו מאווררים, כל חדר השיעורים נהפך להיות כמרקחה וראש הישיבה זצוק"ל לא שם ליבו כלל לכל המתרחש, הוא התעלה לעולמות טמירים ונעלים.

אחד האברכים שליט"א: פעם לפני שיעור בישיבה, הכין מרן זצ"ל את השיעור במקומו, לפתע הלך לבדו לארון בצדו השני של היכל הישיבה להביא שולחן ערוך, כאשר היה נראה לכולם כי הוא לא מחזיק מעמד בהליכתו עם הספר הגדול בידיו.

•••

אחריות על הישיבה

אחד האברכים שליט"א: אף בשנותיו האחרונות בישיבה, כאשר כוחו כבר לא עמד לו, שם רבינו את כוחו וליבו כעבור כל אחד מבני הישיבה, כשהוא מטיב להתבונן בצרכים של בחורים.

זכורני כיצד בסיום התפילה היה מרן זצ"ל בזקנותו המופלגת ניגש למוריני המשגיח הגאון הצדיק רבי אהרן זאב גרוסברד שליט"א ושאל אותו מה קורה עם בחורים מסוימים, כשהוא מוסיף לו: הבחור פלוני צריך חיוזק בתפילה, בחור פלוני זקוק להערה וכו'.

אף על מהלך התפילות היה מפקח שיהיה במהירות הראויה. פעם קרא ראש הישיבה זצוק"ל לאחד הבחורים שניגש לפני העמוד וגער בו שהוא מיהר מידי בתפילה. ומדובר על השנים האחרונות, הוא חש אחריות על הישיבה עד כלות כוחותיו.

מאידך בתפילת נעילה היה שולח מרן זצ"ל שליחים לבעל התפילה שימהר את תפילתו ויסיים בזמן, מחמת טרחת דציבורא, יש אנשים מבוגרים, נשים ובחורים חלשים בישיבה שסובלים מאוד מהצום.

בל"ג בעומר הוא נכנס פעם להיכל הישיבה, נעמד בפתח ושאל היכן הבחורים, מיד יצא הכרוז בישיבה להגיע למעריב. לאחר התפילה מרן זצ"ל קרא לכולם והורה נחרצות לא לנסוע למירון.

צעירים לשאול אותו שאלות והוא היה מתעניין ויורד לפרטים הקטנים.

כאשר היינו תלמידים בשיעור א' נשא פעם מרן זצ"ל שיחה על כך שבחורים חרשים מגיעים לישיבה ואף אחד לא מביט לעברם ולא דואגים להם. לאחר מעריב כל מקום שהלכנו ניגשו אלינו בחורים מבוגרים לשאול האם הסתדרנו בחדרים ובמקומות בסדרים ובחדר האוכל. דבריו השפיעו מידית על בני הישיבה.

אחד האברכים שליט"א: כאשר אנו היינו בחודש אלול בשיעור א', ניגש אליו בחור מהשיעור, בנו של אחד מרבני אירופה זצ"ל, באמצע סדר מוסר בישיבה ומחמת גובהו של הבחור התרומם מרן זצ"ל ממקומו ונעמד לשמוע את דבריו. לאחר מכן סיפר לי אותו בחור את פרטי השיחה. הוא הגיע למרן זצ"ל וסיפר כי מאחר והוא הגיע מצרפת קשה לו להתרגל לנוסח התפילה בישיבה.

מרן זצ"ל שמע שהוא הגיע מצרפת ומיד כיבדו לעיני כל הישיבה וכך שוחח עמו זמן רב ואף תפילת מעריב התאחזה עקב כך. מרן זצ"ל ייעץ לו להתפלל בישיבת 'אור ברוך', כשהוא מבטיח לו כי הוא יסדר לו מקום ואף ביקש ממנו שיגיע אליו לאחר ראש השנה לומר לו אם הוא הרגיש שם בנוח.

פעם בחור מבוגר זרק בחור צעיר מהחדר וראש הישיבה רבי שמואל מרקוביץ שליט"א שוחח עמו על כך ואז עקב כך הוא אמר שמועס מיוחד, כשהוא זועק על ההשחתה הגדולה שיש בהתנהגות הזו של הבחורים.

המתחבר לרשעים...

אחד האברכים שליט"א: בתקופתי יזם מו"ר הגאון הגדול רבי שמואל מרקוביץ שליט"א קבוצת בחורים מבוגרים שייגעו ללמוד בקביעות עם ראש הישיבה זצ"ל. פעם אמר להם מרן זצ"ל שיביאו לו את ביאור הגר"א על ספרא דצניעותא, אשר היה עם הקיפולים הנודעים אותם סימן מרן זצ"ל בספריו. והחל להקריא להם: "הכלל מה שהיה והוא ויהיה עד העולם הכל כלול מבראשית ועד לעיני כל ישראל, והכללים ואפילו פרטיו של כל מין ומין ושל אדם בפרט". בהזדמנות שמעתי גם מהגאון רבי מאיר הייזלר שליט"א שדיבר עם מרן זצ"ל על דברי הגר"א אלו ושכאן כתוב על ההשגחה פרטית שיש על כל דבר גם בכל דומם וחי והתבטא אז בערך: מזה אני חי בכל דבר שקורה לי.

לעולם מצטייר כי ישנם סוג אנשים פקחים, אשר יש באפשרותם לנהל מערכות ולנווט מהלכים, ולעומת זאת ישנם כאלו יראים וחרדים המצטיירים כתמימים. אצל ראש הישיבה זצ"ל זה היה דבר מיוחד שלא יכלו קטני הדעת להכיל את זה. מצד אחד הוא היה בכל דבר מחושבן עד הסוף עד עומק השיתין וכל החשבונות שלו נבעו מעומק יראתו, וידוע הספרים שהיו מונחים כל הזמן על שולחנו המזכירים את יום המיתה.

יש כאלו שלא יכלו להבין את ראש הישיבה כי הם עוקמים או קלי דעת, אבל

קבוצת בחורים שהיתה להם קביעות לדבר בלימוד עם מרן זצ"ל. פעם בערב יום הכיפורים עלה מרן זצ"ל להיכל הישיבה ומצאו ריק, ומצא שם את אחד הבחורים מהקבוצה שהיתה נכנסת אליו קבוע ושאל אותו: מה קורה כאן? בערב יום כיפור לא צריך ללמוד? תקרא לכולם!

הבחורים חשו במהירות להיכל הישיבה, לאחר ששמעו שראש הישיבה זצ"ל ממתין להם. ובמשך זמן ממושך דיבר ושאל אותם מרן זצ"ל קושיות והתפתחו שם ויכוחים וריחא דאורייתא עצומה.

לאחר שסיים מרן זצ"ל פנה אליהם לפתע בתמיהה: מה אתם עושים כאן? הן ערב יום כיפור היום. כל אחד צריך להתכונן ליום הקדוש, מהרו לכם להכנותיכם!...

מצד אחד העביר להם מרן זצ"ל כי אין רגע פנוי מהחובה לעסוק ולעמול בתורה, אך מאידך יש מצוות וחובות מיוחדות לערב יום הכיפורים.

אחד האברכים שליט"א: היה שנה אחת כמדומה בתשנ"א לאחר שחרית בישיבה, הוא ערך התרת נדרים ולאחר מכן ירד מהמזרח וכל ההיכל הביט בו, כשהוא עוצר ליד כל ספסל ומנפץ את ידו לשלום ואומר 'גוט יאר'.

גם בשנים האחרונות היו ניגשים בחורים

אחד האברכים שליט"א: לאחר שחרית בערב יום הכיפורים היו ניגשים אליו בחורים לקבל ברכת גמח"ט, אך הוא לא היה מרוצה מכך וגער בבחורים למהר ולקיים את מצות היום באכילה. הוא חש אחריות על סדר יומם של הבחורים.

במשך שנים היה מרן זצ"ל עולה עם צאת השבת להיכל הישיבה בחושך ומתייפח בבכי בלימוד המוסר, כאשר רבים מבני הישיבה יושבים בסמוך ומתחזקים מהבכיות הללו של גדול הדור.

הכל ראו גם כיצד הוא נושא בעול הישיבה ומנווט כל פרט בהתנהלותה. פעמים רבות לאחר תפילת מנחה היה הולך ראש הישיבה מרן זצ"ל למקומו של ראש הישיבה, הגאון הגדול רבי שמואל מרקוביץ שליט"א, וממתין לו שיסיים את תפילת שמונה עשרה, בכדי לשוחח עמו על הנעשה בישיבה. במעשיו ראו קבל עם ועדה כיצד הוא מנווט את הנעשה בישיבה מהחל ועד כלה.

"בערב יום כיפור לא צריך ללמוד?"

אחד האברכים שליט"א: הגאון רבי חיים קלופט שליט"א סיפר לי כי היתה

של הגר"ז, ועד לאחרית ימיו היתה לסבי דלת פתוחה במאור פנים בבית מרן זצ"ל.

שיר הקרבן

אחד האברכים שליט"א: זוכרני שבמלחמת המפרץ נשמעה אזעקה בשעה 7:15 בבוקר ביום שבת קודש. כולם ירדו להתפלל למטה וראש הישיבה ירד הביתה, כשהוא אומר שהוא כבר התפלל באותו בוקר מוקדם, אך אעפ"כ הוא עלה כי הוא הרגיש אחריות להיות בשחרית בישיבה. אנו לא יכולים לעמוד בסוד קדושים מדוע הוא כבר התפלל, מה שהוא לא עשה אף לא בשאר ימי מלחמת המפרץ - שמא פחד מהפרעות בתפילה.

הוא הזכיר בשיחה באותם ימים, את 'אברהם יגל יצחק ירנן', כיצד יצחק שר את שיר הקרבן לפני העקידה. 'אנו צריכים לדעת שאנו נמצאים במצב שאנו לא יודעים מה יהיה איתנו'. לאחר האזעקה כולם יצאו מהחדרים והחלו לשיר 'אברהם יגל יצחק ירנן' ב'שערי אשר'.

כאשר יצא ראש הישיבה לתפילה בבוקר הוא שאל בחיך: איך היה 'שיר הקרבן' בלילה.

הגה"צ רבי ישראל אליהו וינטרוב זצוק"ל, נשא דברים בעצרת בכי ומספד לאחר ההסתלקות ואמר כי היה בהרבה לוויית של גדולי ישראל, אך בכיות כמו שהיו במסע הלוויה של מרן זיע"א, לא היו בשום מקום, והסביר בזה כי לראש הישיבה זצ"ל היה 'נשמה כללית' וכאשר הרב שך הסתלק אז ניטל לכל אחד חלק מנשמתו ולכן היו כאלו בכיות.

•••

אחד האברכים שליט"א: היה בחור שהיה לו 'נעווען' בקריאת המגילה והוא ניגש להגאון רבי יהושע צוקר שליט"א בשאלה כדת מה לעשות, שלח אותו רבי יהושע שיכלחט"א למרן זצ"ל שאמר לו שהוא מתיר לו לשמוע מגילה עוד פעם בשני תנאים, שכל מילה שהוא מתחיל הוא חייב לגמור וכל מילה שהוא אומר שלא יאמר פעם נוספת. שאלתי את רבי יהושע שליט"א מדוע הוא שלח אותו לראש הישיבה זצ"ל. אמר לי רבי יהושע שליט"א: רבי אלעזר יודע כיצד להסדר עם כאלו ואם לא אז הוא יכל לשלוח אותו לרבי יעקב ישראל שיש לו מקל...

שמעתי מרבי יהושע שליט"א שהוא היה שואל את מרן זצ"ל בכל מרחבי הש"ס ואת התשובה שהיה מקבל הוא היה כותב, אך לאנשים אחרים לא היה עונה בסוגיות במרחבי הש"ס מכיון שהם רצו לבדוק עד היכן ידיעתו מגעת...

אחד האברכים שליט"א: בשנים עברו בהיותו אברך צעיר הוא הלך 'לבדוק' את מרן זצ"ל בשאלות רבות ונדירות בסוגיות קשות במרחבי הש"ס, והיה יושב על כך ומכין שאלות מיוחדות שבכדי לענות עליהם צריך לדעת את כל הש"ס, עד שמרן זצ"ל התרעם על כך ודחה אותו. אז אולי אפשר לומר שמחמת מה שראה בצעירותו, ידע מדוע מרן זצ"ל דוחה את כולם.

רגע קט לא הגיב כלום ועזב את המקום במהירות.

אחד האברכים: סבי הגאון רבי אליעזר סורוצקין זצ"ל ר"מ ישיבת טעלז ומייסד קרית טלז-סטון סיפר לי כי ממשלת פולין הגולה נתנה מענק לרבנים יוצאי פולין בכדי להראות שהיא קיימת. רבינו הרב שך הגיע כמלמד לקבל את המענק ובחלוף הזמן מחמת הרעב ששרר בירושלים, החלו רבים להציג את עצמם כרבנים בכדי לזכות למענק. בעקבות כך החלו הרשויות לתחקר כל אחד שמגיע לשאול שאלות על חיי הקהילה בפולין, מי היו הנשיאים וכדו'.

מרן זצ"ל מרוב שקיעותו לא ידע כלום מימינו ומשמאלו בעניני העולם הזה והוא הלך ל'חזון איש' לשאול אותו כדת מה לעשות. אמר לו 'חזון איש' שיעמוד בתור מאחורי מרן הגאון רבי זלמן סורוצקין. וכאשר הגיע רבי זלמן החל לספר על כל משפחתו שנותרה מאחור וכמדומה שאף הוא התעלף שם, כשהוא אומר לא מספיק מה שסבלנו אתם עוד ממשיכים את הסבל, וכך הרב שך ניצל מזה. ומכאן אותו מעשה הכיר הרב של טובה כל ימיו לבני משפחתו

אחד האברכים שליט"א: מספר המדרגות בכניסה לבנין הישיבה הינו ארבע פעמים שבע מדרגות. כאשר עלה ראש הישיבה זצ"ל להיכל הישיבה קודם צאת השבת והישיבה הייתה חשוכה, היה סופר את המדרגות וכך יודע לא ליפול חלילה.

•••

אחד האברכים שליט"א: ראש הישיבה זצ"ל שנה את החנופה והייתי עד לכמה דוגמאות. מרן זצ"ל היה נוהג לומר את הקדיש דרבנן ליד הבימה בהיכל הישיבה. יום אחד עמדתי שם והגיע אדם לספר לו שנולד לו ילד ולאחר שקיבל ברכת מזל"ט, אמר לראש הישיבה כי השיעור שנאמר אתמול היה נפלא ביותר, מרן זצ"ל ממש התרעם על כך ואמר לאותו יהודי: 'מה אתה רוצה ממני'?

מעשה נוסף היה יום אחד לאחר תפילת מנחה, כאשר ניגש אליו יהודי ואמר לו כי היום מתחילים ללמוד בישיבה את קונטרס הרחקת נזיקין של ה'אבי עזרי', זוכרני שברגע הראשון הרב שך חיך ולאחר

היו כאלו שהיתה בהם קצת יראת שמים אך הם לא יכלו לרדת לסוף דעתו, הם לא יכלו לעמוד בשילוב של הבנת הפקחות של החכם שבפקחים יחד עם היראה הנוקבת עד תהום.

באחת משיחותיו האחרונות של מרן זצ"ל, דיבר על מה שהלכו עם השמאל. ובאותו זמן הוא כתב מכתב ציבורי שהיה תלוי בישיבה: "לב מי לא יחרד על גודל חילול השם הנורא ונפשי כואבת על הפרצה הנוראה שיש בה עקירת חומות הדת ח"ו עיין ברמב"ם ז"ל פ"ד ה"ה מהלכות תשובה".

דברי מרן זצ"ל במכתבו היו נדירים שלא כהרגלו לציין רמב"ם במכתב ציבורי שיועד לרבים. מעיון בדברי הרמב"ם, אותם ציין מרן זצ"ל במכתבו - נראים הדברים שכתב מרן במכתב במבט לאחור, מעין רוח"ק.

הרמב"ם המדובר בהלכות תשובה מונה את המתחבר לרשע בין הדברים שקשה לפרוש מהם.

מרן זצ"ל מביא את הרמב"ם במיוחד בכדי שנשים לב ל'קשה לפרוש מהם'... קשה להאמין שאותם אלו שהלכו באותם ימים והרימו את נס המרד בראש הישיבה זצ"ל ובדעת תורתו, ממשיכים עד ימינו אנו לזרוע הרס וחורבן רח"ל ואף נמשכו אחריו רבים.

על דא כתב הרמב"ם 'קשה לפרוש מהם', אף לאחר הפסקה בת שנים ארוכות, קשה לפרוש מהם!

אחד האברכים שליט"א: אכן, נושא זה היה בנפשו של מרן זצ"ל. כל שיחה בישיבה באותה התקופה הוא ביכה על כך ועורר על הנושא שוב ושוב.

זריזות

אחד האברכים שליט"א: בנקודה זו של החיות בלימוד התורה וההסתכלות שלו על כל דבר בצורה מחודשת, ראו על כל הצורה של ה'שטייגען' עם כל ה'פרישקייט'. פעם פורסם בישיבה שיש שיעור חדש שלא נמסר במסכת כתובות, לאחר השיעור ניגשו אליו עם ספר 'אבי עזרי' והראו לו כי יסודות השיעור כתובים שם, אז חיך מרן זצ"ל ואמר: 'אצלי עכשיו זה שיעור חדש'...

זאת אומרת שהוא למד את זה באותם ימים והגיע לאותם יסודות ואותם הבנות, הוא פתח את הרמב"ם מחדש והגיע לאותה המסקנא שהוא הגיע ב'אבי עזרי'.

אחד האברכים שליט"א: נושא נוסף שצריך לעמוד עליו היה הנמרצות והזריזות שלו בכל נושא. אף בתקופתנו כאשר היה נראה תשוש וחלוש, ראינו את הזריזות שלו בכל זמן. הוא לא חיסר תפילה אחת בישיבה ולא סדר מוסר. כדוגמא בימי החנוכה הוא נהג כמנהג הגר"א להדליק את נרות החנוכה עם שקיעת החמה. מי שהיה מגיע חצי דקה לאחר השקיעה, נרות החנוכה כבר דלקו. הוא עשה הכל בזריזות אופיינית.

כל עוד שראש הישיבה יכל ללכת לבדו ברגליו ללא עזרה, הוא הלך במהירות לבדו. לא היה מושג לראות אותו במדרגות כששני רגליו על אותו מדרגה. רגל אחת פה ורגל השנייה כבר במדרגה הבאה.

יעקב צביאלי

צדקתו עומדת

ברשות צח ואדום, דגול מרבבה
בוחן כליות ולב, ויודע מחשבה
אפתח בדברי רגל רביעי במרכבה
אשר נפשי נגרסה מעוצם תאבה
ובשרו רנן לאלוקיו בפרץ אהבה
ואף כי לית תפיסה בדרגתו הנשגבה
הנחילנו תהילותיו - פרי רוחו הנדיבה
בו יביע היהודי את אשר חוֹנֶה -
נשמתו - מן העליונים חוצבה
או יתעורר במ אל בוראו לקרבה,
גם חלי ומכה בלתי כתובה
כי ישיגוהו - לא יאבד תקוה
ואת לבו ישפוך בפסוקיו - ביבבה.
ועוד מטרה - לא פחות חשובה
ללמד ארחות יושר, להנחות נתיבה
דקויות, לא יֵצְרוּ בזהב שבא
נובלות חכמה הנקנית בחסידות וענוה
דמשתמען מפום אלקא תקיפא ורברבא
אשר במקומו - עז וחדוה,
ודוגמא אחת - בקטע דלהלן תובא.

*

בקפיטל כ"ד נשא משלו ויאמר:
רבים נסו כחם ועלו בהר,
כולם צדיקים פורחים כתמר,
זה מקלה כחמורה נשמר -
מצותיו שרופות אש, ולולבו סגור ומסוגר.
וחברו יום בישטן יגער,
תאותו ישבר, בגבורה יתאזר,
השלישי - מהפֶּל העולם; עם השטויות - מזמן גמר
הרביעי בתלמודו מעזור השחר -
מערכות חידושו נמשכות כנהר,
החמישי גוזר ויקם, תפלתו פותחת שער,
עבור הששי - עשית חסד כאור לפרפר,

והשביעי - שפל רוח, בענוה יתעטר.
אך שאלה נשאלה - חדה כתער
הן הבחירה מסורה לאיש שיבה - כנער,
עָקוּב הלב, והעתיד - בל ישוער,
ומי יוכל היום לקיים השטר,
להבטיח שהעולה - אכן, במקום קדשו נשאר?
לנקודה זו, דהע"ה מלכא משיחא חתר,
הוא מוטיב והוא מפרק - על אתר,
נקי כפים ואשר לבו בָּרַ,
הוא אשר אל החיים יחובר,
צדקתו עומדת לעד - וענינו מחוּוֹר.

*

אצל הישיש הקדוש שוכן העפר
שחי עמנו עד לא מכבר
- קשה להאמין שעשור וחצי מאז עבר -
פעם לב מהסוג המדובר.
בעצמי נכחתי בכנסיה הגדולה הששית במספר,
כשסיפר אשר שמע מפי שריד שנותר,
מקהל שלדים למודי סבל - כל יתואר,
שהמתונו לשריקת הגז - הקץ המר,
"הן היום שמחת תורה" משהו נזכר.
ולמרות שספר תורה מנו נעדר,
הרבש"ע אתנו - אמת, מה נהדר!
ויצאו עמו ית' במחול נסער,
"גלייבט מיר" רעד הקול המוכר,
"איך בין זיי מקנא!" ולרגע עצר,
והציבור המאזין - לשבטיו מסודר,
ביניהם - המתוכחים, מתמקחים - אז היה מותר,
במחשבות ודאי לא שרר משטר,
ולא נמצא מגיב: "עד כדי כך, עפעס, מוזר"
בלשון כבוד: "דילמא, גוזמא קאמר?"
ואין איש מפקפק, מסויג מנוכר,
אחר אינטרס עלום אף אחד לא חקר,

האולם כולו דמע, ולבם נכמר,
בהכירם צדקו מלגו ולבר,
נתקיים בו הפסוק עם נבר תתבר,
ברוך שעולמו לשומרים מסר

*

היכן נצרפה נפשו זו התמה
שעלתה והעלתה עמה כל האומה,
מתי החלה בניתה קומה אחר קומה?
האם בילדותו הקצרה בחיק משפחתו החמימה,
במשעולי ואבולניק העיירה המנומנמה,
בלילות בדד בסלוצק - הישיבה השוממה,
כשגעגועים לפתו הלב המלא פחד ואימה,
בהתמסרותו לתלמידיו בקלצק התאומה,
ואף בלונניץ המבדלת בתחומה,
בביקוש האמת - ללא טיוח וערמה,
בלומזה ופוניבז' - צדיהם חיים המה.
אמרתי אחכמה, והיא נעלמה,
במופלא דרשתי ולא העליתי מאומה,
אך גם מי שלא נחן בעודף חכמה,
ישיכיל - שככל שתגבה החומה,
יסודותיה - בהכרח, עמוקים - בהתאמה,
על כן לא תמוט ברוח סער ומהומה
לא יפוג תוקפה, ולא יסור טעמה

*

אחים אהובים,
יש לנו אב זקן -
מורשתו חיה וקיימת, ולכן -
אין לנו כל צורך להתעדכן
ולנסות להתאים ולתקן
- כל שינוי רק מספֶּן.
נתחזק יחד ונשמור על הקן
עדי מהטומאה עולמנו יתרוקן
ישוב ד' שבות עמו, ושכינתו בתוכנו ישפֶּן.